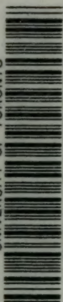
ATOROH

LUSTROVANÝCH MONOGRAF
Á S·V·U·MÁNES V PRAZE

AREL HAVLÍČEK

ZLATOROH

ZLATOROH

VYDÁVÁ SPOLEK VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ „M·A·N·E·S"
V PRAZE. POŘÁDÁ MAX ŠVABINSKÝ.

Svazek I. JOSEF MANES, napsal M. Jiránek.
Svazek II. JAN NERUDA, napsal Arne Novák.
Svazek III. BEDŘICH SMETANA napsal K. Hofmeister.
Svazek IV. KAREL HAVLÍČEK, napsal E. Chalupný.

NÁSLEDOVATI BUDOU:

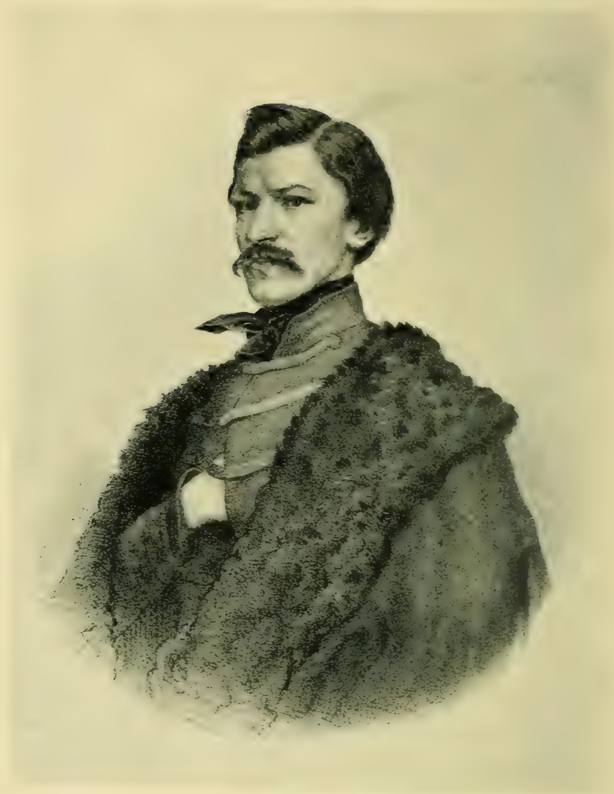
MIKULÁŠ ALEŠ.
BOŽENA NĚMCOVÁ
JAROSLAV ČERMÁK.
K. H. MÁCHA.
F. PALACKÝ.
PRAHA.
ANTONÍN DVOŘÁK.
PRAŽSKÝ BAROK.

Každý svazek umělecké výpravy s četnými obraz. přílohami: výtisk kartonovaný K 1·80, váz. K 4·—.

ZLATOROH

SBÍRKA ILLUSTROVANÝCH
MONOGRAFIÍ
POŘÁDÁ MAX ŠVABINSKÝ

SVAZEK ČTVRTÝ

KAREL HAVLÍČEK — BOROVSKÝ.
(Dle litografie z r. 1850.)

ZLATOROH

SBÍRKA ILLUSTROVANÝCH MONOGRAFIÍ
POŘÁDÁ MAX ŠVABINSKÝ
NÁKLADEM SPOLKU VÝTV. UMĚLCŮ MÁNES V PRAZE

E. CHALUPNÝ:

KAREL HAVLÍČEK

S PODOBIZNOU A 15 PŘÍLOHAMI. — VYDÁNO ROKU 1911.

REPRODUKCE Z GRAFICKÉHO ÚSTAVU JANA ŠTENCE V PRAZE.
TISKEM KNIHTISKÁRNY DR. EDUARDA GRÉGRA A SYNA V PRAZE.

38 38 39 40

42

KRA

gak

41

KRALOWSTWJ ČESKÉ
gak má býti
Frankfurt
Budišjn
Rumburg
Melnjk
Kolin
Čáslawa
Litomyšle
Brno
Ratibory
Jablunkow
Budějowice
Krumlow
Znogmo

Vertrag.

4. 15. 17. 19. 21. [illegible]

[illegible]

Bürgen: [illegible]

Bittner Kolar

[illegible] 4. 15. 17. 19. 21 [illegible]

Schubert

Versailles [illegible]

London: [illegible]

Zertovná smlouva mezi studenty. Havlíčkem, Bittnerem a Schubertem. Vedle vtip s anagramem „Voltaire". Na druhé straně mapa „Království České, jak má být." (Vše jako v originále na jednom lístku z Havlíčkových dob studentských.

Žertovná smlouva mezi studenty: Havlíčkem, Bittnerem a Schubertem. - Vedle vtip s anagramem „Voltaire". Na druhé straně mapa „Království České jak má býti". (Vše jako v originále na jednom lístku z Havlíčkových dob studentských.

KDYŽ dne 31. října 1821 v zapadlém horském městečku Borové u Německého Brodu mladému, sotva třicetiletému kupci Matěji Havlíčkovi a manželce jeho narodilo se dítě zdánlivě mrtvé, nikdo netušil, že z toho nemluvněte vyroste nejpopulárnější Čech devatenáctého století a pravý symbol neúmorné životnosti svého národa. Ani později, když malý Karel trochu vyrostl a neobyčejná jeho povaha se jevila určitěji, rodiče neshledávali v něm vlastností slibných pro budoucnost a větší láskou zahrnovali čilejšího, o dvě leta mladšího Františka. Teprve cizí člověk, farář Brůžek, vypozoroval v Karlíkovi pod nevábnou skořápkou vzácné jádro a stal se mu vychovatelem i příznivcem, jehož jméno skrze tohoto chovance zachovalo se v paměti české historie.

Jest opravdu zvláštní, že schopností Karlových nepostřehl nejdříve otec, muž osvícený, praktický a světem prošlý. Byl syn rolníka z Velké Losenice u Borové, oddal se však obchodu a nabyv zkušeností v závodě Kolbově v Praze odešel v šestadvaceti létech z velkého města, oženil se s Josefou Dvořákovou z Horní Cerekve na Pelhřimovsku, kamž otec její, sládek, se přistěhoval z Archlebovic, a koupiv pozemek na výhodném místě v Borové, vystavěl si tam dům a otevřel obchod smíšeným zbožím.

Jsa jediným obchodníkem v místě zaujímal mezi občany postavení význačné, které si dovedl upevnit několika směry: využívaje polohy kraje, kde hojně pěstoval se len, zavedl si speciální obchod lněným semenem a mimo to kožemi; nevázal se na Borovou a jezdíval na trhy až do Brna; rozvážností a podnikavostí vyspěl v jakéhosi bankéře, u něhož sousedé ukládali si peníze pro případ potřeby, a s místním farářem, kaplanem a učitelem obcoval jako jediný člověk rozhledu širšího nežli

místního. Jistá bodrost, veselost a jiné vlastnosti venkovské v něm ovšem zůstaly, a přírodu i hospodářství miloval aspoň potud, že náruživě pěstoval chov holubů a zpěvavých ptáků v klecích — vlastnosti, které po něm zdědil hlavně mladší syn František a zachoval si je až podnes, do svého 88. roku. A tato shoda povah byla patrně příčinou, proč František byl zprvu mazlíčkem otcovým.

Leč druhou stránku povahy otcovy, vážnost, houževnatost a podnikavost, jakož i svobodomyslnost větší měrou zdědil Karel; a že to nebylo hned otci patrno, nesla s sebou sama situace. Vlastnosti ty, příslušící teprve mužnému věku, nemohly se u dítěte jeviti vytříbeně, ani se ovšem nezdály vhodnými, i ukazovaly se zatím stránkou nejméně příjemnou — zasmušilostí a umíněností, která v určitých případech přesahovala všecky meze. Hošík, jenž beztoho ani jako muž po celý život nepřivykl dvornosti a přihlížel ke vnitru vždy víc nežli k zevnějšku, nedal se sliby, pohrůžkami ani přísnými tresty přiměti k tomu, aby políbil někomu ruku. Přislibujte si mně, vyhrožujte si mně — — zdaž toto heslo pozdějšího Havlíčka neřídilo jeho život od nejrannějšího dětství, a zdali si ho nepřinesl jako dědictví po otci a věno z českomoravské vysočiny, z nejzazšího východního cípu zádumčivých niv jihočeských, z rodiště, které krásnou náhodou leží jen hodinu daleko od místa úmrtí Žižkova?

Ale jak neradi beze vší pochyby tyto Karlovy nedětské vlastnosti viděli rodiče! Vroucnost a důvěrnost jejich vůči dítěti pochopitelně se nerozvila zúplna, a okolnosti ještě více odcizily chlapce rodině. Již ve čtvrtém roce věku, když otcovu zálibu ve ptácích odpykal zlomením nohy o vařený brambor holubům házený a několikaletým kulháním z toho vzniklým, Karlík dán byl na několikaměsíční léčení do Přibyslavi; později pak rychle

zdomácněl na faře Borovské, kde teta jeho matky byla hospodyní.
Běhal pak neustále na vrch na konci městečka, kde stojí fara s kostelíčkem a hřbitovem a odkud je daleký rozhled na jih a západ; a což je nejzajímavější a pro vývoj osobnosti jeho nejvýznamnější, spřátelil se, ještě přede vstupem do školy s vážným a při vší přívětivosti velmi přísným farářem, před nímž jiné děti strachem utíkaly.
Farář Brůžek byl tehdy v plné síle mužného věku. Na Borovskou faru dostal se dvě leta před narozením Karlovým jako muž teprve třiatřicetiletý. Neobyčejně rychlá kariera ta měla původ patrně v nevšedních jeho schopnostech, a opravdu dobyl si přes mladý věk svůj po celém kraji autority přímo neomezené. Stejné vážnosti požíval u Karla Havlíčka, přes to, že chlapci v ničem nepovoloval; na faře Karlík nikdy nebyl tak vzdorovitý jako doma, takže když nebezpečně onemocněl, jediným prostředkem k zachování hošíka na živu bylo, donést jej na faru, poněvadž pouze Brůžek mu dovedl poručit, aby užíval léků!
Takový zvláštní svazek mezi chlapcem a cizím mužem, nemajícím dostatečného smyslu pro dětskou duši a nutícím chlapce k vážnému chování jakoby byl dospělý, svazek upevňovaný každodenním ministrováním i rozmluvami, nemohl nezanechati v povaze Karlově hluboké stopy. Ačkoli Karel sám sebou byl dost náchylen k takovému chování, přece ruka Brůžkova místo aby jej hleděla vésti ke hrám a zábavám jeho věku přiměřeným, naopak ještě přispěla k tomu, že malý Karel Havlíček zvážněl předčasně a došel daleko za hranice zdravé přísnosti; zbavila jej skotačivého dětství, přitlumivši, ba na čas úplně potlačivši vrozenou jeho žertovnou bujnost. Tak vliv Brůžkův na Havlíčka, jejž tento sám vždy cenil vysoko nemoha se po celý život vyba-

viti z mocného dojmu autority svého vychovatele, přece jenom nelze pokládat za ideálně dokonalý, a podmínkou plného rozvití bohaté osobnosti Havlíčkovy bylo, aby v čas unikl železnému tomu kruhu svírajícímu rozmach jeho temperamentu.
Výchova Brůžkova poněkud byla paralysována láskyplnou matkou Havlíčkovou, plnou citové zbožnosti žen jihočeských, po níž Karel zdědil výrazné rysy obličeje i náboženskou vroucnost, a dobráckým kaplanem Serbouskem, jenž rovněž si zamiloval Karlíka a dovedl jej volněji vésti jak hrou tak i procházkami v přírodě a čížbou. Přes to Karel, když se jal chodit do školy, překvapoval učitele Línka i spolužáky svou nevlídností, nepřístupnou smíchu, a zdánlivou tupostí, ale také jistou samostatností. Ovšem tou dobou i rodiče již přivykli zvláštnostem Karlovým a protože hoch přece vykazoval dobrý prospěch, otec pak i farář si přáli dát Karla na studie, poslán byl po čtyřech letech školních na normální školu do nedaleké Jihlavy, aby se naučil němčině, tehdy v Čechách k studiím nezbytné.
Rok jihlavského pobytu stal se významným pro vývoj Havlíčkův. Tam teprve — v devíti letech — počala se v něm, zbaveném poručníkování mimoškolního, nesměle probouzeti dětinská hravost, ale tam také již dostal první popudy ke vzdoru proti útisku národnímu i společenskému, jímž trpěl český národ. V Borové panoval český jazyk a jediný Karlovi známý Němec byl pacholkem u jeho otce, v Jihlavě vládla němčina, ředitel školy Čechy opovrhoval a posmíval se jim; v Borové hoch byl miláčkem nejváženějších osob, v Jihlavě pociťoval první ústrky, nehledě k trampotám vyučování v jazyce zprvu nesrozumitelném. Karel potřeboval právě takových popudův, aby jeho vrozená vzdorovitost se rozvila v oposici vědomou, a v tom Jihlavské poměry mu posloužily dostatečně, ač bezděky.

Dne 26/VI. w noci o 2 hodinách 1842.

W Noci : českého bálu. (opraweno 1843. w Mosku)

[illegible]

Dne 26/VI. w noci o 2 hodinách 1842.

W Noci: českého bálu. (opraweno 1843. w Mosku)

Modlitba wlastencowa.

Wyryjte ~~~~ do desk železných že w Praze roku 1842 byl ještě Český společenský bál! – Kde těch Čechů nabrali? –

Bože! Můj Bože! nedej nam wyhynúti w otroctwí, nám jejichž otcowé se nepoddali celé Europě. Dej nám setrwalost w pracích, a požehnej wše, co započíná čistá láska k wlasti a ku sláwě ~~~~ welikých otců našich. Nedej wrahům, šlapati nám na šíje w hrobů otců našich před nimiž utíkáwali otcowé jejich; ale smiluj se nad matkú chudú wlasti naší a rozmnožuj její dobré syny!

– – – – – – – – – –

Weliký, dobrý otče! ~~~~ wáš plyň tam na nimi plesajícími, a odpusť jim jestli někdy pro milostné womání jedné dcery české na jho bratří a sester swých zapomí.

./.

(který jsi kůlem okolo mne ~~trá~~ obklíčil trápením
nejv. – Bože! který jsi wysoko nademne posta-
wil wšelikú radost a hluboko podemnú wšeli-
kú naději : Dowol mi aspoň tuto noc za
ně za wšechny proklinat wrahy naše !
Dowol mi w okamžení mém sjednotit ~~...~~ zuřiwost
wěrných jinochů českých !
Dowol mi překročiti meze síly swé, a dowol
mysliti jen na chwíly, jak drtím w rukú
wšem našim wrahům hlawy a prsa najednú,
jen jedné. ~~...~~ jen jediné okamžení !! .
Swatí duchowé

(kterýjsi kolem okolo mne ~~trá~~ obklíčil trápením
naji. – Bože) kterýjsi wysoko nademne posla.
wil wšelikú radost a hluboko podemnú wšeli.
kú naději : Dowol mi aspoň tuto noc za
ně za wšechny proklínat wrahy naše !
Dowol mi w oku mém sjednotit ~~zlobu~~ zuřiwost
wšechných jinochů českých !
Dowol mi překročiti meze síly swé, a dowol
mysliti jen na chwíly, jak drtím w rukú
wšem našim wrahům hlawy a prsa najednú,
jen jedinó . ~~[illegible]~~ jen jediné okamžení !!
Swatí duchowé

Na podzim r. 1831 desetiletý Karel dán byl na hlavní školu do Německého Brodu, neuvědomělého tehdy českého města, a pokračoval v cestě započaté v Jihlavě. Připravoval se dále ke vstupu na gymnasium ; vlivem starších spolubydlících kamarádů vedených osvíceným professorem Divokem jal se i soukromou četbou vzdělávat a ta samočinnost mu svědčila výtečně, až horlivostí a vědomostmi kamarády své překonával ; a z dětské hravosti pokročil k nevázanosti chlapecké, doháněje v pračkách, koupání a jiném dovádění, co mladistvá jeho energie dlouhá leta uměle stlačovaná zanedbala. Vynikl pak i v skotačení nad jiné studenty na gymnasiu, do kterého počal chodit r. 1832.
Týž rok rodina Havlíčkova doplnila se narozením nejmladšího dítka Johanny. Ze sedmi dítek dorostly čtyři, Karel, František, Josef a Johanna. Josef povahou se podobal trochu Františkovi, Johanna tiché starostlivé matce. Johanna byla ostatně také zvláštní povahy, ač jiné nežli Karel, a tato její povaha, samotářská a zádumčivá, rostla s ní až do dnešního jejího stáří.
Aby synové mohli pohodlněji studovat, rodiče r. 1833 prodali živnost v Borové a přestěhovali se s rodinou do Německého Brodu. Karel tím novým dozorem byl nucen aspoň doma svou rozprouděnou krev mírnit a chovat se klidně, což si během studií navykal trvaleji. Probuzený v něm oheň však hořel dále, jenže razil si vždy více dráhu vnitřní. Prospěch jeho školní, zprvu nijak neobyčejný, rok za rokem se lepšil, a také duševní samočinnost jeho vzrůstala, čemuž nemálo napomáhala jistá společenská volnost a vážnost, jíž požívali v malém městě studenti vyšších tříd. Povrchní flirt a jiné styky a zábavy studentské byly živé. Mimo jiné Havlíček tehdy se poznal s Bedřichem Smetanou, o dvě leta mladším, jenž tehdy na krátko v Brodě studoval a již tehdy slynul jako hudebník ; ale mezi oběma příštími národními velikány,

tvůrcem české žurnalistiky a politické satiry a tvůrcem české hudby neujal se hlubší poměr přátelský za těchto mladistvých let. Smetana, jakkoli všestranně vzdělaný, mířil ideály svými jen k hudbě, Havlíček pak, ačkoli v Borové i Jihlavě se učil na housle, nikdy nejevil zvláštního smyslu hudebního. Již tenkrát osobní úsilí jeho bralo se více směrem literárním.

Začal německými verši. Skládal je zprvu jako cvičení školní, později také příležitostně k svátkům professorův a jiným účelům. Ve škole dobyl si tím jistého jména, i dodal si chuti také k veršování českému. Přeložil do češtiny Mosenovu píseň o polských granátnících, kterou studenti tehdy vedle jiných sentimentálně romantických zpívali německy při kytaře. Tyto první známé české verše Havlíčkovy jsou prvními projevy českého uvědomění jeho, ale chatrný jich jazyk i pravopis ukazují na pouhé nesmělé začátečnictví.

ROZHODNÝ obrat k českému vlastenectví udál se v Havlíčkovi teprve v Praze, kde r. 1838 vstoupil do dvouletého kursu tak zvané filosofie, ústavu to rovnajícího se dnešní sedmé a osmé třídě gymnasijní. Ale i v pražském ovzduší národní uvědomělost jeho pronikala jen pozvolna. Se spolužáky mluvil s počátku německy, rodičům dopisoval německy, veršoval německy, ba i první formu životního plánu pro sebe a kamarády Gablera a Jirgla si načrtl německy; tím méně měl chuti k projevům vlastenectví tehdy u studentů obvyklým, totiž ke psani do časopisů českých, an odsuzoval ostře lidi píšící do časopisů dříve nežli prý sami zmoudří.
Za to z uvedeného patrno, že Havlíček již tenkrát jako jinoch sedmnáctiletý vynikal samostatností rozumu i vůle a sebevládou. Měl předně silnou touhu po vlastním vzdělání, za druhé vytkl si již tehdy určitý životní cíl a rázně přikročil k jeho provedení. Spřáteliv se ve škole se spolužáky Gablerem a Jirglem, usmyslil si plán jakési encyklopedie vědecké a umělecké práce, kterou mezi všecky tři členy svého kroužku svědomitě rozdělil: z umění Jirglovi určil hudbu a Gablerovi malířství, sobě poesii, hlavně dramatickou a humoristickou; z věd sobě theologii a právnictví, Gablerovi filosofii a historii, Jirglovi přírodní vědy. S oběma chtěl procestovat Evropu, hudbou po cestě vydělávat, výtěžku cest pak doma využiti.
Leč obraznost mladistvého reformátora neutkvěla dlouho na tomto fantastickém zámyslu. Rychle postupující vyzrálost úsudku, vytrvalé studium školní i vliv ovzduší vlasteneckého přiměly jej, že po několika měsících rozpočty své se jal upravovati střízlivěji. V lednu r. 1839 už v dopise kamarádovi do Německého Brodu nazývá češtinu svatou libozvučnou řečí mateřskou a odříká se němčiny. Písemná čeština jeho byla tehdy ještě ne-

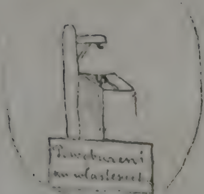
obratna, ale zdokonaloval se v ní usilovně. A tomu zápalu národnostnímu přizpůsobil i svůj plán: celá jeho trojice měla se oddat české literatuře, procestovat Evropu a vydat pak řadu českých příručních spisův o jazycích a literaturách důležitějších národů. Dle zvyku tehdejšího Havlíček udělil spolupracovníkům plánu svého i vlastenecký křest, nazvav Gablera Sénským (protože mu vykázal Paříž, město nad Sénou, a vůbec románské země), Jirgla Ostrovským a sebe po jistém kolísání mezi několika jmény — dle otčiny své Borovským, kteréžto příjmení pak učinil svým stálým pseudonymem.

Literární plány rozvržené Havlíčkem pro jeho trojici byly bohaté a opravdové. Kollárovské slovanství jej opanovalo, ale ještě je rozšířil v snahu po obzoru všech literatur evropskýeh. Sám pak učinil dost, aby provedl díl svůj, totiž poznání národů slovanských a nordických. Také osvědčoval již sebepoznání; v samém prvém náčrtku svého plánu pozoruje v sobě talent humoristický, již tehdy se pokoušel o epigramy na pražské dámy. Co pak je nejvýznamnější — jest již odhodlán zasvětit celý život práci pro povznesení národa.

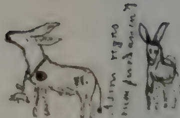
Přistupuje k náčrtku duchaplného plánu na zdokonalení školství. Vzpomínky z dětských let, kdy s ochráncem svým Brůžkem býval na visitacích školních, obracely jeho vždy nespokojeného ducha na dráhu reforem výchovných. Již jako filosof pomýšlí na zřízení učitelského semináře, o málo později nastiňuje si krátkou osnovu zlepšených škol obecných a gymnasií, kde na výchovu tělesnou a praktickou klade důraz, jakého ani podnes naše školy nedosáhly. Tehdy také již umiňuje si, že založí časopis.

Patrno, jak blahý účinek měla naše svoboda. Co svěžesti dlouholetou předčasnou upjatostí bylo v něm uvězněno, klestilo si tím silněji průchod v letech pozdějších. Již jako studentík v Brodě

cítil v sobě neznámou sílu, nyní pak vířila mu hlava plány; silou tou podroboval sobě i svým úmyslům spolužáky starší nežli byl sám, a poručníkoval je stejně přísně jako se kdysi dálo jemu samému. Byl k zevnějšku lhostejný, spořivý zrovna asketicky a šetřil jenom na knihy. Literatura česká stala se ohniskem jeho

Kdyby Poláci upřímě
litovali swau wlast:
Čecho měli wždy na pa-
měti bělohorskau bitwu
Rusowe se oswobodili
od cara: Ilirowé se
spojili: ,
Jenerál byl dom/woli-
li swé nepřátelí.

Satirická kresba Havlíčkova. — Vedle na témž lístku: nástin myšlének básně „Kdyby Mořské oko“.

cítil v sobě neznámou sílu, nyní pak vířila mu hlava plány; silou tou podroboval sobě i svým úmyslům spolužáky starší nežli byl sám, a poručníkoval je stejně přísně jako se kdysi dálo jemu samému. Byl k zevnějšku lhostejný, spořivý zrovna asketicky a šetřil jenom na knihy. Literatura česká stala se ohniskem jeho snah, tužeb i myšlének, pro ni se odříkal i požitků laciných a nevinných, jako byly třeba — krejcarové housky. Ale zároveň určitě hlásila se v něm druhá půlka temperamentu, která navždy zůstala památnou a nevšedně zajímavou protivou puritánsky vážných jeho snah reformních : vtip, humor a šprým. Z dítěte, které se nikdy nesmálo a nedovádělo, vyrůstal jinoch a muž doháněející odtud po celý život zábavy, o které přišel v dětství, žíhavý satirik a neodbytný humorista žertující se vším, nevyjímaje posvátných předmětů, ba ani vlastního utrpení.

V osmnáctém roce Havlíčkově ovšem osobnost a činnost jeho nebyla rozvinuta plně. Jeho počínání tehdejší je stále ještě pouhou přípravou a přechodem. S kamarády se chystá k vlasteneckému podniku českému, ale mluví s nimi o tom německy ; překládá do němčiny Rukopis královédvorský podávaje tak nejnápadnější ukázku dvojjazyčnosti, tehdy u Čechů dost obyčejné ; a rodičům z jakési úcty k zakořenělé tradici dopisuje dále německy.

V TU dobu přibližující se zralosti vnitřní dospívaly k rozhodnutí také zevnější poměry Havlíčkovy. Všeobecná studia končil druhým ročníkem filosofie, a octl se před volbou povolání. Otec, který valně se nestaral o náboženství, ale za to živě cítil politický a společenský útisk lidu pod správou tehdejších byrokratů, přál si z Karla mít advokáta, jenž by těmto „karabáčníkům“ (tak jim otec říkal), šlapal na paty. Ale Karlovi povolání takové připadalo příliš hrubým proti ideálu, o kterém snil, jsa přese všechen svůj humoristický talent oddán pobožnosti nejopravdovější. Všecko mimo kněžství se mu ošklivilo. V Borové viděl v knězích nejváženější osoby celého kraje, od nejútlejšího věku byl pilným návštěvníkem kostela; matka, ač ho nenutila, přece jen by jej byla ráda viděla knězem; dávný jeho vychovatel Brůžek sice také ho ke kněžství nedoháněl, ale již jako chlapce poučoval jej o vznešenosti povolání toho, čehož Karel nezapomněl; posléze pak padalo na váhu, že stav kněžský byl tehdy poměrně nejsvobodnější a tedy k výchově lidu, Havlíčkovu ideálu, nejzpůsobilejší; poskytovalť možnost, aby spisovatel — jak Havlíček tehdy soudil — obešel censuru kazatelnou a s ní lidu řekl to, čeho by nesměl napsati. Tak minulé sny zároveň s budoucími, touhy se vzpomínkami zapřádaly se v jeho mysli a přiměly jej k rozhodnutí, že vstoupí do semináře. A protože také v rodině rok za rokem slovo jeho vážilo více, provedl své rozhodnutí i vůči otci. Nikdo z nich nemohl tehdy předvídati, že v tomto sporu na konec vlastně zvítězí otec, životní Havlíčkova dráha že na konec bude, jak plynulo z jeho povahy po otci zděděné, blíže metle na karabáčníky českého lidu, nežli knězi s onou naivní, ba fanatickou věrou, kterou Havlíček právě tehdy vyjádřil v nadšené apostrofě na náboženství jako na svou chůvu a milenku, jíž předpovídal věčnou mladost!

Liberální směr některých professorův a knih, s nimiž se setkal, účinkovaly naň tenkráte tak nepatrně, že jeden čas dokonce chtěl vstoupiti do řádu jesuitského. Když pak se toho plánu vzdal a vstoupil do semináře arcibiskupského v Praze, nebyl příčinou jeho kroku odpor k jesuitům, z čehož nejlépe viděti, jak málo do té doby znal české dějiny a jak opravdově cítil ještě katolicky. V tom stavu mysli utvrzovaly jej i občasné styky s dávnými jeho přátely Brůžkem, tehdy již vikářem v Přibyslavi, Serbouskem, tehdy farářem v Ječovicích u Libochovic, posléz i s farářem v Batelově u Jihlavy, u něhož hospodařila jeho teta.

Ale duch panující v semináři brzy dal Havlíčkovi pocítit ohromný rozdíl mezi jeho apoštolskými představami o zbožnosti a kněžství a mezi požadavky církevní vrchnosti. Zejména rektorův náměstek Rost, nejvlivnější osoba ústavu, nevlídný, omezený fanatik a pobožnůstkář, mimo to nepřítel národních snah českých a pěstitel školního udavačství byl pravou protivou ideálů mladistvého klerika Borovského. A duchamorné učení seminářské rovněž vábilo ho málo; více se zabýval studiemi vlastními, v duchu Kollárově a Čelakovského uče se všem jazykům slovanským, zejména pak obíraje se lidovými písněmi slovanskými, jimž učil se z paměti. Českou bibli čítal také pilně, jak doporučoval Jungmann, ale více pro výraznou češtinu nežli pro obsah. Ani vtip jeho nezahálel; sestavoval si na příklad ve škole z dlouhé chvíle sbírku jadrných způsobů klení a jiných „zdvořilostí a poklon“, které stěží lze tiskem opakovat. Zaměstnání toho druhu, správcům semináře naprosto nemilá, ovšem jej odvracela od běžné theologie; čím dále tím více také rozněcovalo se v něm rozhořčení nad útisky Slovanstva, o kterých se dočítal u Kollára a Šafaříka a které viděl i v svém okolí. Čilý jeho rozum postřehoval, že tato nálada vede k nenávisti a vzpouře

vůči utiskovatelům, čehož nelze spojiti s církevní morálkou trpělivosti a poddajnosti. Ještě setrvávaje při němčině, psal si tehdy úvahu o přípustnosti revoluce, adressovanou — rovněž německy — „českému rozumu a srdci!" Odtud jen krok byl k poznání jiných rozporů mezi učením katolickým a názory zmocňujícími se Havlíčka, k čemuž asi přispěl i vliv současného Bolzanova modernějšího směru theologického a jeho stoupence kněze Schneidra, osvíceného přítele mladistvých seminaristů; neboť právě snaha po rozumovém odůvodnění víry, o něž usiloval i Bolzano, budívá skepsi. Havlíček pak, vida u mnohých spolužákův i professorů nedostatek ctností, jakých si žádal na stavu duchovním, jal se pochybovat o samospasitelnosti církve mající takové představitele. Zvláště však účinkovala naň pochybnost o tom, zdali jeho modlitba za matku jest jí co platna; dle jeho zápisek projevil se tento náraz právě na matčin svátek, 19. března 1841, a tehdy, jak dí, zvítězila nevěra — půl roku po vstoupení do semináře.

Sestavil si hned vlastní vyznání víry, zpola katolické, zpola deistické a individualistické: Věří v Boha, stvořitele nebes i země, ale nikoli v Trojici ani v božství Kristovo; věří však, že Ježíš sedí na pravici boží, věří v svatých obcování a život věčný. Ještě zajímavější je druhá část kreda toho, ukazující Havlíčkovu osamělost a potřebu lásky. Láska k matce probudila v něm touhu po rozřešení otázky, zdali modlitbou jí může prospěti; láska nutí jej, aby prohlašoval, že miluje, ale neví co, jistě však ví, že nemiluje Boha ani celé lidstvo, nýbrž snad jen jednotlivce a vlast; nepřátele Slovanstva nenávidí a jest odhodlán pro lásku k tomuto stát se nelaskavým k oněm. Jiné zápisky jeho z téže doby jsou důkazem bouře tehdy burácející jeho nitrem, bouře, která pouhým sestavením vyznání víry se nedala odklidit. Ha-

Do památní knihy w Bukowině w Tatrách

Napsano 25ho Srpna 842.

Kdyby "Mořské oko" jenom slze byly
Slze co Poláci – za wlasti ronili:
Kdyby Bělohorská hanba w českém srdci
Tak wěčně bydlela – jak sníh na Lomnici:
Kdyby se spojili – Srb, Chorwát, Slowenec,
Jak malé potůčky – w weliký Dunajec:
A kdyby Rus otrok – zlámal panta cárská
Jako drtí dřewa – wichřice tatránská:
To bychom weleli – hlasem z Tater hromů,
Wídeň, Berlín, Petrow – ať padnau do hrobu.

Čechoslowan.

vlíček věří, že si může pomoci jen sám, a přec úpí v touze po lásce k někomu, komu by mohl otevříti celé srdce. Té doby nejvíce miluje spolužáka Mudru, jehož jemná povaha však se nesnáší s náruživou Havlíčkovou žádostí pomsty nad nepřátely Slovanů. I zůstává pochybující seminarista odkázán sám na sebe, a v záznamech o svých duševních otřesech i dále vášnivě zápolí s nevěrou, která naň stále doráží a přece víry ho nezbavuje, leda snad na chvíli, po které zápas vybuchuje nanovo. Představenstvo semináře o těchto bolestných bojích jeho nevědělo. Spíš asi dovědělo se o epigramech, kterými se posmíval P. Rostovi, a o rozličných šprýmovných kouscích, jichž toto velké dítě neopomíjelo ani v nevlídném semináři a v době tak vážných záchvěvů nitra. Slovanské vlastenectví Havlíčkovo však proti němu poštvalo i jiné professory nežli Rosta. Na samém konci roku školního sepsal časoměrnou ódu, přející dvěma professorům k svátku; a v ní jmenoval tyto kněze — vůdci vůdců slovanských a děkoval jim za jejich zásluhy o Slovanstvo, které je Bohem povoláno obnovit náboženství odvrhované sestárlým západem evropským a jeho mudráctvím. Protože v semináři slovanské snahy byly stotožňovány s rusofilstvím a tedy podezírány z náklonnosti k pravoslaví, gratulace Havlíčkova uvalila naň místo pochvaly hněv oslavenců, kteří se jí pokládali za kompromitované. Jeden z nich odměnil se pak za to Havlíčkovi nedostatečnou známkou z hebrejštiny, která vedle ostatních neshod mladého humoristy s Rostem přispěla k jeho vyloučení ze semináře (7. září 1841), s nímž uvnitř již dříve se byl rozešel.

VYLOUČENÍ ze semináře, které v mnohých rodinách působí největší hoře rodičům, svět dráždí k posměškům a otravuje život mladíkův, u Havlíčků bylo zvlášť otcem uvítáno spokojeně. Těšil se, že syn aspoň teď se stane právníkem. Leč Karel neustal v odporu svém proti otcovu přání a nehodlaje se uchýlit od úmyslů vzdělávacích pokusil se o povolání, které od malička až do smrti s kněžstvím skoro stotožňoval, — o učitelství. Od chvíle, kdy se rozešel s církevními představiteli, neviděl v této proměně stavu nic nežli záměnu kazatelny za školní kathedru, vedle které arci v prvé řadě chtěl býti spisovatelem. Podal tedy k direktoru českých gymnasií proboštu Pöllnerovi žádost, aby směl na staroměstském gymnasiu řízeném tehdy Jungmannem auskultovati, což bylo přípravou k professuře. Pro nával kandidátův odkázán byl na zkoušku konkursní, které se podrobil již 25. listopadu roku 1841, ale o výsledku — nepříznivém — dostal zprávu teprve 13. června roku 1842.

Celý rok zmařen byl takto čekáním na bezplatné místo učitelské; naprosto však nebyl marný pro Havlíčkovu dráhu literární. Naopak jeho píle i jeho síla citu a fantasie došly tehdy skoro vrcholu. Jeho duševní samočinnost úplně probuzená na filosofii, v semináři i po něm, stále rostla; hluboké náboženské rozechvění způsobené v semináři nárazy nevěry a vlivem slavné prorocké knihy Lamennaisovy „Slovo věřícího" z r. 1834, kterou Havlíček četl v polském překladě, pak Mickiewiczových „Knih národa Polského", trvalo v jeho duši i po odchodu ze semináře. Mystický tón obou knih a horování jejich pro svobodu lidstva, jejich odpor proti tyranům a u Mickiewicze mimo to zejména vlastenecký zápal strhly Havlíčka na čas ve svůj svět duchovní tak mocně, že obě překládal, ba i sám se pokoušel psáti v témže

duchu. Modlitba vlastenecká psaná v noci ze 26. na 27. leden 1842 jest nejzajímavějším projevem jeho z té doby. Jako jiné současné Havlíčkovy povzdechy k Bohu odporuje pochybnostem o moci modlitby, které jej stíhaly v semináři; je tak vlastenecky elegická, že místem upadá v tón, pro který Havlíček později útočil na Tyla, vedle toho však pisatel se v ní vzchopuje ke kletbám proti utiskovatelům českého národa a touží, aby je všecky rozdrtil.

Modlitba tato stejně jako mnohá místa Havlíčkova denníku ze semináře je tak úchvatná a velebná, že vyrovná se jí sotva co z pozdějších, byť vyspělejších plodů jeho ducha. I jiné jeho náčrtky z doby té strhují ideálním vzletem, hoří barvitými symboly, překvapují stkvělým pathosem, okouzlují mystickou vůní i vznícenym citem a stojí vůbec na výši, jíž pozdější práce jeho dosahují pouze na jednotiivých místech. Ale všecky ty plody mladistvého spisovatele mají společnou vadu, jsou vnuknuty vlivem cizím, Havlíček není v nich ještě úplně svůj, a zůstaly skoro vesměs nedokončeny, jakoby sám byl cítil, že pravé pole tvorby jeho jest jinde.

Ani za těchto dob nejasných náběhův a prudkého vlnobití nitra neustával v studiích literárních a zejména slovanské dějiny a národopis jej zaměstnávaly den co den. Hroze občas ve verších Němcům a Rakušanům krvavou pomstou slovanskou, jindy očekávaje od Slovanstva dokonce nové zákony a nové náboženství pro celý svět od Anglie až po Turecko a Čínu, neustával ani na chvíli připravovat se trpělivě četbou i vlastními literárními pokusy k mistrovství českého jazyka i formy a sbírati v četných výpiskách vědomosti o Slovanstvu. Pokračoval v plánech, pro které byl již před seminářem získal Jirgla a Gablera; nyní v kruh spolupracovníků svých zahrnul i nové přátele Mudru a Řezáče a

kromě řady drobných mluvnic, literárních historií, cestopisův a slovníků hodlal s jejich pomocí — vyhražuje sám sobě vždy nejvíce práce — vydat roku 1848 encyklopedii pro venkovské učitele a dokonce po osmnácti letech (tak daleko počítal do předu netuše, že ani tak dlouho nebude živ!) dějiny veškerého lidstva.

Také jako humorista pokračoval směleji a do svých literárních plánů pojal několikero knih satirických; i některými jeho mystickými pracemi probleskují satirické jiskry.

Soukromý život jeho byl omezen tehdy na pilné studium a rozhovory s kamarády. Hostincům a kavárnám se vyhýbal, zvláštních zábav a společenských styků neměl, vyjma několik mladých Poláků, pak Šafaříka, s nímž seznámil se asi v universitní knihovně; mimo to pak se v něm probouzela náklonnost k Terezii Jirglové, sestře jeho přítele. S Gablerem podnikal vycházky za Prahu, nejdelší z nich dosáhla až za Sázavu.

Když 13. června 1842 došlo ho připomenuté již vyřízení, že jeho konkursní zkouška uznána byla za nedostatečnou, ihned se odhodlal zpestřit si jednotvárný knihový život delšími cestami. Trochu jej také mrzelo, že kromě okolí Jihlavy a Německého Brodu, pak Prahy a posléze krajiny, kterou r. 1840 prošel na výletě s Gablerem do Drážďan, neznal své vlasti. I cestoval 26.—29. června 1842 pěšky po Boleslavsku, Turnovsku a Jičínsku. V záznamech o tomto výletě zračí se jeho pozorovatelské schopnosti, jakož i záliba v zábavném i pátravém hovoru s nestudovanými lidmi, jíž později v Rusku popustil uzdu. Příroda ho nepoutala, i liší se cesty jeho velice od poutí velikého milovníka jejího Máchy.

Podobně počínal si Havlíček i na pěší cestě do Haliče, Tater a Slovenska, kterou 30. července podnikl s dvěma mladými přá-

Koncept Havlíčkova vyznání lásky Terezii Jirglové.

Odlí doby,

Abych tak svatí věc nepočal lhaje, přiznáwám se že newím kterak počíti. Nebojím se sice ani těch co tělo mohú usmrtiti duši wšak netrohú, ani těch kterým jest dána moc zawazowati a rozwazowati na zemi i w nebi trestu ani toho co i duši uwrci může wěčný oheň: ale Wás se bojím a píše tyto řádky ~~[illegible]~~ silněji mi srdce bije nežli bilo by bylo tenkrát, kdyby mne některý z oněch těch mocí před swůj sůd powolala. Bez pochyby uhodnete neb aspoň byste hned byste uhodly že moje myšlenky. Ovšem Wám jeroviti by ste se stala mým úplným jediným jmenem; jediným ~~pravým~~ jmenim člowěka, který sám sebe skoro docela odstúpil sebe nikolina dcera nebeský, ale obě nenáleží) znate; a proto Wám za tak weliku obět ... žádaný welmi malí dáli může nowzá jen. Zdáli se Wám řeč moje snad smělá a prudná: ~~[illegible]~~ nebhať bude wymluwní mú že již dlúho w Praze a sice i ~~[illegible]~~ když jsem se mnú wíce slowať o bibli, nyní pak již 10 měsíců jsa zaswěte sam a sám welmi jsem tímto ~~[illegible]~~ myšlenkám přiwyknul, abych w wíce řeči mohl aniž by se mi smělým zdálo. Že jsem s Wámi jen jedni vatmiti mohl nebyla má wina: zato wšak Wás znám naskrz líp než myslíte a skoro tak jak wás bratr ačkoli mu toto mé wyznání u Wás ku nelsko rekomendaci nebude sloužiti pomůže. Mne můžete znáti dílem neb z mého jednání ač koli jsem posud mnoho jednati nemohl, dílem wšak od wašeho bratra. Poněwadž wšak. Tohoto wšak že on jsa s mú z wallawoli wšech tolo přičinil jsa, we swém swě. Donud zawázaný býti mnoho byť by mne i zewšeho tak rád jako já jeho podle možnosti Wás wychwalowati.

b uznáwate tuto zkúšku učiniti   pak li mne za hodna
jsem donucena se s citím prositi Wás, by ste podle
upřímného ~~[illegible]~~ dobrých wlastností polowu
a zlých jedni dolik si pomyslila; Podrobuji se we wšem
Wašem wyjmutí owelší pokorú než kterej koli [illegible]

Druhá moje prosba již menší by ste mi w každým ohledu
odpowěděla a i budoucně mě Wám dopisowati powolila
aspoň z půhé křesťanské lásky k bližnímu
Prosím jestli by jste mi alespoň z křesťanské lásky k bližním
mu nějakú odpowěd napsati ráčila budetto aspoň dobrý
skutek bez ohledu na osobu. Až posud silní swůj jsem wyplnil.
w této samotě kde jsem ani jednoho ~~rozumného~~ člowěka podobné.
ho smyšlení mé nemohl najíti nemohu: nyní wšak již se budu
sám od nich ~~[illegible]~~ w ničem pokaziu a nebo budu žíti jako
w pekle. ~~[illegible]~~ Každé psaní z Prahy jest mi wzácnější
než celá morálka: od Wás psaní mi zbude platnější než wše.
oky wděčné strašce dohromady a pan Bůh s nimi.)

w P milosti

Koncept Havlíčkova vyznání lásky Terezii Jirglové.

6 uznáwate tuto zkušenu műniti   pakli mne za hodna
proto donucena se s citím prositi Wás, by ste podle
upřímnyjeho ~~dwu~~ ~~mnohých~~ dobrých wlastností polowu
a zlých jedno dolik si pomyslila; Podrobuji se we wšem
Wašem wyřknutí s wětší pokorou než který koli kacíř s. cirkwi

Druha moje prosba již menší by ste mi w každým ohledu
odpowědi dala a i budoucně Wam dopisowati powolila
aspoň z pouhé křesťanské lásky k bližnímu
Prosím jestli by jste mi alespoň z křesťanské lásky k bližním
mu nějakou odpowěd napsati ráčila budetto aspoň dobrý
skutek bez ohledu na osobu. Též posud silu swou jsem wydržel
w této samotě kde jsem ani jednoho ~~rozumného~~ člowěka podobné
ho smyšlení mně nemohl najíti nemohu: nyní wšak již se budu
sám od nich ~~[illegible]~~ w ničem pokazím a nebo budu žíti jako
w pekle. ~~[illegible]~~ Každé psaní z Prahy jest mi wzácnější
než celá moralka: od Wás psaní mi zbude platnější než wše.
ony děle stráwe dohromady, a pan buh s nimi.)

teli Poláky. V Krakově, tehdy hlavním městě samostatné republiky, zaplakal nad hrobem velikého bojovníka Kościuszky. Odtud cestou zpestřenou nočním pochodem a hádkou s pohraničními zřízenci, došel s polskými přáteli na uherské hranice; tam se, pobyv tři neděle v Haliči, s nimi rozloučil a Slovenskem přes sv. Mikuláš, kde poznal Hodžu a jiné vlastence Slováky, vrátil se domů 7. září.

SOTVA však Havlíček pobyl v Praze několik neděl, ubíral se do Haliče znova, tentokrát jako nastávající vychovatel rodiny ruského professora Pogodina. Dostav tuto nabídku, z nenadání umožňující mu provést kus dávno vytouženého úkolu životního, prostřednictvím Šafaříkovým, Havlíček ji hned přijal s nadšením a přes odpor rodičův i Brůžkův již 22. října se dal na cestu do slovanské veleříše.
Aby se osobně setkal s Pogodinem, jel přes Vídeň; tam poznal srbského spisovatele Vuka Stefanoviće Karadžiće i jiné Jihoslovany. Z Vídně pak, o jejíchž obyvatelích ostře se vyslovil jako o líných požitkářích, ujížděl s Pogodinem přímo do Ruska. Nemaje však pasu byl nucen zdržeti se ve Lvově až do ledna 1843, což zase mu poskytlo příležitost seznámit se hlavně s Rusíny Haličskými. Bydlel tam u českého spisovatele K. V. Zapa a studoval za těchto nedobrovolných prázdnin literaturu polskou i současnou českou, o níž si pilně pořizoval zápisky i kritické náčrty. Posléze došel pas a Havlíček po čtyřnedělní cestě přes Kijev dorazil 5. února 1843 do Moskvy, prožívaje mohutné dojmy a hluboký duševní přerod. Již v Haliči mu připadalo, jakoby se loučil s mládím a vstupoval do věku dospělého. Stoje sám s rozsáhlými a odvážnými plány mezi lidmi cizími a přicházeje na hranice nesmírné říše Čechy slavené, Němci pomlouvané, všem západním národům neznámé, zvážněl ještě více nežli kdy dříve, i jeho pohled se zamračil. Ale mladistvá veselost mysli, bujný rozmar a paprsky nadšených illusí jinošských ještě jednou se na krátko vrátily, jakmile vstoupil na půdu ruskou. Nový svět i život, svérázná města, kraj i lid rázem okouzlily mladého Slovana, na ponejprv dívajícího se na vše ruské svátečníma očima turisty a folkloristy. Již sama divoká cesta koňskou poštou rozjařila mu krev k sršícím vtipům, jimiž oplývají dopisy jeho z Ruska do Čech, a když

konečně se octl v Moskvě, jakoby zapadl do moře: myslil, mluvil i psal v duchu moskevského kroužku slavjanofilů, jehož opovržení vůči západoevropské kultuře dávno sdílel z plna srdce, jak byl vyslovil už v osudné ódě seminářské, a neváhal ve jménu ruské národnosti podceňovat i domnělé západníky Puškina a Lermontova. Všecek byl očarován slavností pravoslavné církve i zábavami lidu; do Gogolových spisů se zamilovával až po krk, v ruském kupectvu velebil neporušené jádro národa, žasnul, jak pilně ruská mládež se učí česky, a napsal o tom nadšenou zprávu do pražských Květů, první veřejně vydanou svou literární práci (vyšla 23. července 1843), a své svobodomyslné názory uváděl se slavjanofilstvím v soulad pomocí představy, že vším špatným v Rusku vinen je ďábelský cizácký Petrohrad, kdežto moskevští vlastenci mají dobrou vůli a schvalují absolutism jen prozatím jako prostředek k nerozbornémů sesílení říše; později prý, jak tehdy Havlíček věřil, snadno dobudou svobody a po starém absolutismu vláda nová zdědí moc a vliv . . .
Leč episoda tato brzy vzala za své. Opětovné dojmy sevšedněly, pozorovatel vystřízlivěl a vedle světla postřehoval i stín. Již po tříměsíčním pobytu v Moskvě opětně probouzí se v Havlíčkovi břitký soudce vad lidských, třeba to byly vady — ruské a moskevské, a jen ohled na Sibiř mu brání vyřknouti kritiku ruských poměrů bezohledně. Prohlédá zkaženost vyšších tříd i zotročenost sedláků, pověrčivost všeho lidu a ničemnost úřednictva; neúmorné studie literární, v nichž vedle Rusů s Gogolem v čele zvláště pilně obíral se Lessingem a jinými spisovateli německými, kromě toho i polským Mickiewiczem, rozšiřují obzor jeho daleko nad pouhé předsudky slavjanofilské. Havlíček opět pokračuje v směru duševního vývoje, který vstupem do Ruska byl přerušen, neurčitá citová roznícenost ustupuje v něm

střízlivému a podrobnému poznání, mystické nadšení vystřídáváno je vtipem a satirou — Havlíček přichází k sobě, povaha i rukopis jeho se ustalují, a dvaadvacetiletý jinoch objevuje se ve vlastní osobité podobě jako temperamentní realista, pozorovatel, kritik, reformátor a satirik společenský, duch přes veškeré bohatství své tíhnoucí vždy k přímočárnosti a jednoduchosti, milující spíše prostotu než uhlazenost, podrobnosti víc nežli všeobecnost, přesný pojem více než vlny nálad, člověka více nežli přírodu, slunečný den víc nežli hvězdnatou noc; je spíš osvícenec a positivista než romantik, ačkoli tím ani oním není výhradně.

3)

30. Z historije literatury české

Českých knížek hubitelé lití:
Plesniwina, moli, Jezowiti

31. Apologie Taboritů

Dobřeť zkaumal Žižka než sek' me..
Obě pravdy wíry okem nepředpoja.. čem swým
Prawým kališníkam
Lewým katolíkam.

Newím na kteréj oko byl Ž. slep. byl-li na prawé: tedy lewým kališníky, prawým katolíky.

32. NB.

Ani jediný punktík nepomine
Zákona ...

34. Pominky.
Kdykoliw slyšíwám
Klásat hožně kázání nějaké
Wždycky si wzpomínám
Že Bileamůw osel mluwil také

44. Etymologicky.
Jezowit pochází spíše
od ježka než od Ježíše.

43. Wš...
Tol...
Kl...
w...
Jo...

Úryvek dopisu Havlíčkova Klejzarovi z Ruska s epigramy na druhé straně.

NB. NB. NB. Odpowězte na ... jistě. Servus.
Mnoho wšeho přišlo ti Wám do muka ... Deo gratias. Alleluja.
Dominus vobiscum

30. Z historije literatury české.

Českých knížek hubitelé lití:
Plesniwina, moli, Jezowiti

---

31. Apologie Taboritů

Dobřeť zkaumal Žižka než sek' me..
Obě ~~prawdy~~ wíry okem nepředpoja.. čem swým bijm:
Prawým kališnickau
Lewým katolickau.

NB. Newím na které oko byl Ž. slep. byl-li na prawé: tedy lewým kališnic. prawým katolic.

32.

„Ani jediný punktík nepomine
z Zákona!" Ježíš u Mat. V. 18.
Házelo se, jakož w bibli zní,
Na cizoložnici kamení:
Římská církew ještě wíce
Kněžmi hází na cizoložnice.

---

33. Nowý nápis, který bude zlatem wytesán 1848 k 500leté památce nad poslucharnami fakul. theolog.

Nehřeš ústy ani sluchem
Blahoslaweni jsau chudí duchem.
Borowský.

---

34. Pominky.

Kdykoliw slyšíwám
Hlásat božné kázání nějaké
Wždycky si wzpomínám
Že Bileamůw osel mluwil také

---

36. Demonstratio miraculorum

Diwoli že pět chlebů dwě rybice
Nasytily lidstwa na tisíce:
Wždyť pák po mes ještě tyto diwy
Tolik tisíc černých pánů žiwí

---

41. Etymologicky.

Jezowit pochází spíše
Od ježka než od Ježíše.

---

43. Nápis
který by měl být na jistém domě w Praze, aby ho cizozemci nedrželi za wětrní mlejn:
Toťť jest České Národní Museum.

Také se Vám musím pochlubit s myšlenkau, o vydávání epigramů. Mám totiž úmysl za několik let, až jich více nadělám dát je někde tisknaut: ale jenom nejlepší z nich až se o tom s mnohými dobře poradím a sám po nějakém čase budu moci o své práci nestranně saudit. Epigram je satyrická malá básnička: a tedy s obrázky tím více působuje satyry: tím více jde do živého. Hodlám tedy ku každému obrázky přimalovat tak aby byl vytištěn v prostředku a okolo něho obrázky. Vymyšlení těchto obrázků zajisté není lehčí práce než dělání epigrammů. Považte si jak by to těm epigramům přidávalo komičnosti kdyby ku příkladu s 2. byl vyobrazen morský krajolik (Landschaft) a stádo prasat padající do moře, v různých grupách: nad 4 aby byl biskupský erb s tím klobaukem a pod ním portret popa v širokém klobauku. 7. na jedné straně stádo lišek s zapálenými ocasy!! na druhé tejné jezuitů. 10 viz obalku. 11. Pravá statue Karla. 16. 26. Jak se perau kolem katoličtí kněží s protestant. pastory. 28. Eva pod stromem a místo hada na stromě doktor v uniformě a brejlích. zrovna jak v chapeli atd. To jen tak zrovna na toto a až se bude více přemejšlet najde se toho více a ještě lepší. – Epigramy hodlám ještě mnohem důkladněji studovat až se jenom vrátím domů. Zatím jich sám více nadělám a potom až budu v jazyk. českém míti větší praxi přeložím nejlepší epigramy z jiných literatur: aby tak byla úplná sbírka

NB. NB. NB. Odpovězte na toto psaní hned. hned.

Mých věcí přišlo li Vám do rukau jistě. Servus.

Dominus vobiscum Deo gratias. Alleluja.

Úryvek dopisu Havlíčkova Klejzarovi z Ruska s epigramy na druhé straně.

Také se Vám musím pochlubit s myšlenkou, o vydávání epigramů. Mám totiž úmysl za několik let, až jich více nadělám dát je někde tisknout: ale jenom nejlepší z nich až se o tom s mnohými dříve poradím a sám po nějakém čase budu moci o své práci nestranně soudit. Epigram je satyrická malá básnička: a tedy s obrázky tím více působuje satyry: tím více jde do živého. Hodlám tedy ku každému obrázky přivtělit tak aby byl vytištěn v prostředku a okolo něho obrázky. Vymyšlení těchto obrázků zajisté není lehčí práce než dělání epigrammů. Považte si jak by to těmto epigramům předávalo komičnosti: kdyby ku příkladu: 2. byl vyobrazen morský krajolik (Landschaft) a stádo prasat padající do moře, v různých grupách: nad 4 aby byl biskupský erb s tím klobaukem a pod ním portret popa v širokém klobauku. 7. na jedné strany stádo lišek s zapálenými ocasy: na druhé tejně jezuitů. To viz obálku.
11. Pravá statue Karla. 16. [drawing] 26. Jak se perau kolemi katoličtí kněží s protestant. pastory. 28. Eva pod stromem a místo hada na stromě doktor v uniformě a brejlích. zrovna jak v kapli atd.
To jen tak zrovna na čisto a vůbec bude více přemyšlet nejde se toho více a ještě lepší. — Epigramy hodlám ještě mnohem důkladněji [illegible] až se jenom vrátím domů. Zatím jich sám více nadělám a

NEJJASNĚJI zrcadlí se toto procitnutí vlastní Havlíčkovy osobitosti v *epigramech*, kterých v Rusku napsal veliký počet. V epigramu našel uměleckou formu, která jeho povaze vyhovovala jak stručností a řízností tak i pohotovostí satirickou. Vrhl se na studium její nadmíru horlivě; studoval Lessingovy theorie o epigramu, probíral epigramy všech dob, pokud je dostal do ruky, překládal některé z nich a chystal se přeložit výbor nejlepších epigramů všech dob, a tak si zjednal dokonalou přípravu pro vlastní tvorbu v této formě. Ta příprava, a ještě víc jeho disposice osobní vysvětlují, proč epigramy jeho tak vysoko vynikají nade všecky dřívější i pozdější české básničky toho druhu, ba i nad většinu epigramů literatur jiných.

Havlíček osvojil si z epigramatiků starších úsečnost výrazu a postavil ji do služby svého nitra. Obořoval se v epigramech svých na vše, co nenáviděl nebo co jej trápilo, a časem dobíral si v nich i ledacos milého sobě, ale tím oním rysem dráždícího ke vtipu. Podněty k epigramům zavdávaly mu tedy buď nejvniternější jeho náklonnosti, snahy a trýzně, nebo mocný jeho temperament humoristický. Tím vším vyspěl daleko nad jistý malicherný formalism, titěrnost, jalovost, přílišnou literárně-modní spapírovělost a motivickou jednotvárnost epigramatiků starších nevyjímaje do jisté míry Martiala ani Lessinga, a jda nejvíce za příkladem německého epigramatika Logaua ze 17. století vytvořil z epigramu formu strhující jiskřivosti, neodolatelného vtipu a pádné útočnosti skoro veskrze časové, osvobozené od skomírajících, zlozvykem mody „antické“ neb impotencí diktovaných nechutných „epigramů“ na anonymní lakomce, špatné veršovce a podobné jalové předměty.

Spojení této tvorby s vlastním životem Havlíčkovým vysvětluje, proč nejvíc epigramů jeho mířilo proti církvi a theologii, později

pak obíralo se politikou. Myšlénkově arci v epigramech psaných v Rusku není oné vyzrálosti, kterou vyniká jejich forma, vybroušená v lesklé ostří a svižností jazykovou representující jeden z prvých projevů moderní češtiny; myšlénkový podklad epigramů těch je neustálý ještě přerod, srážky starých zvykův a nových námětů, trvalý neklid a nárazy, které právě nejvíce dráždily Havlíčka, aby se jich zbavoval uměleckou cestou — satirou, když jinak nemohl, nemaje u sebe nikoho, komu by se mohl důvěrněji svěřit, a obcuje s Rusy i jinými tehdejšími sousedy svými jen s reservou a časem i s přetvářkou.

OVŠEM se mu v opuštěnosti té často zastesklo; vzpomínal na vlast i na své přátele a posílal jim dlouhé dopisy o Rusku, jež dychtivě byly čteny a šířily v Čechách podrobnější a přesnější znalost ruských poměrů než jakou do té doby měli čeští idealisující Slované. A jednou Havlíček se odhodlal dopsat i Terezii Jirglové — požádal ji, aby se stala družkou jeho života.

Tesklivý pocit osamělosti vynutil mu v dopise tom, ačkoli v něm připomínal určitě svou oddanost několika myšlénkám, tedy vlastnost průměrné ženě nevalně sympatickou, tak horoucí vyznání lásky jako nikdy později. Láska k ženě překonává tu v Havlíčkovi a skoro nahražuje mu lásku a víru náboženskou. Hluboká spojitost erotického citu s náboženským vysvětluje tento vnitřní pochod; ale poněvadž u Havlíčka vznikl jen z dočasného napjetí citového, brzy pominul. Pominula i láska, kterou milenka sice opětovala, která však přece brzy potom skončila klidným rozchodem obou milenců.

Jako toto vzplanutí touhy erotické, pomíjely časem i jiné vášnivé výbuchy mladistvého citu. Psal sice ještě v Rusku válečné verše revoluční proti Němcům a Vídni, ale cit jeho přece jen vždy více si zvykal projevovat se zakrytě: vtipem a satirou zároveň s kritikou rozumovou. Jedna záliba mládí mu zůstala ovšem i nadále a navždy, náklonnost k slovanskému národopisu, zvláště k lidovým písním. V jich formu rád odíval i epigramy a jiné tehdejší básně své, ze kterých bohužel se zachovala jen část. Vžil se v svět lidové poesie té tak dokonale, že dovedl v duchu jejím tvořit i větší básně, které arci vybrousil myšlénkovou tendencí a propletl přehojnými úslovími lidovými, vytvářeje tak práce neobyčejně stručné, hutné a řízné. K nim patří mimo jiné i rozpustilý první zpěv „*Křtu svatého Vladimíra*“, napsaný již za této doby; Havlí-

ček v němrozpoutal bezuzdný vtip a šprýmy proto, že původně nemínil tuto báseň vůbec uveřejnit.
Národopisná záliba zrcadlí se i v Havlíčkových překladech menších prací Gogolových, které provedl také v Moskvě. Volil si z Gogola právě črty charakteristické, bujným rozmarem podobající se tehdejší náladě jeho vlastní. Tím však byly plody ruského pobytu jeho celkem vyčerpány. Pominul půvab novosti, a během r. 1844, tedy již za rok, jej v Rusku všecko pálilo. Protiva mezi násilnou vládou a zotročeným lidem jej dráždila stále víc, osobně pak se rozešel i s moskevskými slavjanofily. Choť prof. Ševyreva, k němuž Havlíček byl přešel od Pogodina, nebyla spokojena s mladým vychovatelem, který se jí zdál příliš přísným na jejího syna, a Havlíček, jenž jednak už Rusko znal dle svého mínění dostatečně, jednak procitl v slovanské říši k většímu sebevědomí a zahořel novou touhou, zavésti v českém životě veřejném váznější tón proti útisku německému a ostřejší tón v literatuře, dal Ševyrevu výpověď a v červenci 1844 přes Vratislav, kde navštívil Čelakovského, po půldruhém roce se vrátil z Ruska do Německého Brodu.

Wysoce Wážený Pane!

Wysoce Wážený Pane!

Od 1846 dostane se redakcí Pražských Nowin a České Wčely do mých rukou, aneb snad bych wíce o hlawě při tom mluwiti měl.
Osměluji se při této záležitosti Wašnosti obtížným býti s prosbou o nějaký příspěwek.
Dobře sice wím že důležitější wěci před sebou míti ráčíte, než příspěwky k wšelikým časopisům: přece wšak se naději, že pakli we jmenu Wčely samé, ~~někdejší~~ Wašnostiny schowanky, prositi budu, oslyšeti mne nemůžete.
A kdyby již dokonce jinák býti nemohlo, prosím abych něco z "Padesátky z mé tobolky" wzíti směl, poněwadž zajisté škoda jest, že wydána nebyla.
Ostatně přislibuji že redaktorstwí mé (pokud mohu) Wašnosti mu příspěwku k hanbě nebude.
Naděje se příznivé odpowědi zůstáwám

Wašnosti

ochotný služebník
Hawel Borowský

v Praze 11ho Pros. 1845

Dopis Havlíčkův Čelakovskému

DOMA jej čekalo bolestné překvapení. Otec, který netrpělivě očekával Karlův návrat, náhle zemřel střevním tyfem právě před jeho příchodem. Ačkoli truchlivá ta událost ranila celou rodinu, Karlovi usnadnila, aby se konečně po libosti oddal cestě za svým ideálem, spisovatelstvím. Nebylo již otce, který se tomu houževnatě vzpíral, a Karel, uznávaný od té doby jaksi za hlavu rodiny, vrhl se na dráhu vlasteneckou a belletristickou se vší silou ducha, obohaceného ruskými zkušenostmi a studiemi.

Dokončoval přípravu k vlastnímu literárnímu vystoupení a také již psal „*Obrazy z Rus*" i jiné menší práce. Mimo to horlivě podněcoval a křísil český život v Německém Brodě, městě dotud národně neprobudilém, a zvláště pečoval o divadlo ochotnické. Při té příležitosti seznámil se s dívkou Františkou Weidenhoffrovou, a zapomenuv na Jirglovou, pojal náklonnost k nové milence, kterou v brzku hodlal učinit svou nevěstou. Protože pak vůbec již bylo třeba, aby pomýšlel na svou existenci trvalou, odebral se počátkem r. 1845 do Prahy a započal dráhu spisovatelskou.

Literární i společenská jeho kariera byla ku podivu rychlá a snadná. Nepodařilo se mu sice, státi se hned redaktorem, ale za to spisovatelské jméno získal si naráz, když v červnu vytiskl v České Včele některé črty belletristické, zejména počátek „*Obrazů z Rus*", a počátkem července pověstnou kritiku *Tylova* románu „Poslední Čech".

Jak uvedeno, Havlíček již v Rusku se strojil, že zavede v Čechách nový směr do literatury. Povrchní vlastenčení, které pro národní tendenci promíjelo spisovatelům umělecké požadavky, bylo mu protivno, sentimentálně nesmělý tón jej dráždil, i rozhodl se napadnout živel ten právě v nejlepším jeho představiteli, nadaném, plodném a oblíbeném Tylovi. Po svědomité přípravě

napsal velmi důkladnou kritiku největšího Tylova spisu, který jej k odsudku popouzel tím více, že Tyl sám o sobě otiskoval v svém časopise „Květech" pochvalné zmínky, a že román byl poctěn cenou „Matice české". Havlíček se neptal, zdali román Tylův není přece jen lepší než jiné české povídky tehdejší, ale pronesl soud bezohledný s absolutního stanoviska, okořeněný ještě útočnou ironií, dávaje ostatně četnými odbočkami v kritice samé na jevo, že mu jde vlastně o celý směr sentimentálního vlastenčení a spis Tylův že je k tomu jen záminkou.

Kritika také byla obecenstvem pochopena v tomto smysle. Vyvolala sensaci a popudila proti mladistvému kritikovi na okamžik některé literáty ohrožené přísnými požadavky sebevědomého začátečníka. Měla však i dohru osobní. Tyl jsa ostře zasažen neubránil se nezpůsobu, jímž starší oslavovaní spisovatelé nejraději odbývají soud mladší generace: odsekl neznámému téměř mladíčkovi s vysoka a nevěcně několika pošklebky. Leč trest za takovou neslušnost málokdy se dostaví tak záhy a citelně jako tehdy: Havlíček využitkoval chyby odpůrce svého a s překvapující vynalézavostí v důvodech vážných i v posměšcích jej polemicky odrazil s takovým zdarem, že Tyl se již neodvážil odpověděti. Napjetí mezi ním a vůbec spolupracovníky Květů a mezi Havlíčkem však potrvalo a přes dvě léta se vybíjelo v narážkách a sporech časopiseckých více méně bezvýznamných.

Ale Havlíčkovi se nepřihodilo, co v podobných případech se stává bojovným začátečníkům — nebyl nucen osamoceně se protloukat na svou pěst proti starému táboru hájícímu utkvělé stanovisko, časopisy neuzavřely mu svých sloupcův a dokonce hmotná jeho výživa nebyla nijak dotčena tímto sporem. Osud byl mu nadmíru přízniv. Spor s Tylem vyhrál v polemice a hmotně tím ještě získal. Česká Včela otvírala mu i dále sloupce tak

ochotně a platila honoráře tak slušné, že Havlíček již opravdu pomýšlel na vlastní domácnost, na sňatek s Weidenhoffrovou. Společensky pak nejen se neznepřátelil s nikým z vlastenců, nýbrž naopak získal značnou oblibu a přátelství jak u vrstevníků tak i u vůdců vlasteneckého hnutí, skupených kol Matice České a Časopisu Českého Musea se Šafaříkem a Palackým v čele. Jak patrno, české poměry tehdejší byly jiné a lepší, nežli jak si je myslí sentimentální a fantastické mínění dnes panující. Bylo méně spisovatelův, ale poměrně více čtenářů. Literatura česká byla čtena tolik, že náklad knih i honorář za ně byly často větší nežli jsou dnes. Po dobrých pracích pak byla taková čilá poptávka, že i začátečník jako byl Havlíček mohl pevně zakotviti v časopisech, a bylo zároveň tolik společných nepřátel národních a tolik nadšení pro společné zájmy literárně vlastenecké, že ani mladý jízlivý kazimír neupadl v nenávist ostatních, nýbrž pouze vzbudil jejich nelibost, která mu neškodila, a brzy po srážce s Tylem se mohl chlubit nevěstě v dopise, že kromě Tyla a Čejky s ním všichni souhlasí. Štěstí, které jeho životní dráhu provázelo již dříve, zůstalo mu věrno i při vstupu na veřejnost, a jakkoli se hned ukázal štikou v rybníce, nevadilo to, aby se nestal v zápětí oficielní veličinou na českém vlasteneckém Olympu let čtyřicátých. Seznámil se s rodinou Šafaříkovou, zejména s jeho synem Vojtěchem, pak s Tomkem. S nimi podnikl v září 1845 několikadenní cestu do českého Středohoří. Výlet vedl Havlíček, jenž při tom vydatně používal známostí svých ze semináře. Tak v Peruci navštívili dávného důvěrného druha jeho, kaplana Mudru, ze starších kněží mimo jiné Tupého-Jablonského; také byla tam právě rodina Palackého, pak šli k Šafaříkovům na čaj a tak dále. V Praze Havlíček s Tomkem, Vrťátkem a F. L. Riegrem chodívali k Zapovům, Havlíčkovým hostitelům kdysi ve Lvově;

mimo to se kroužek ten scházel každou neděli k literárním besedám, které již z jara toho roku návodem Jungmannovým sorganisoval Rieger. Čítali tam a posuzovali své rukopisné práce hlavně k vůli čistotě jazyka. Mimo to Havlíček arci se stýkal s Gablerem, později také se starším knězem Štulcem a mladším studentem Josefem Jirečkem.
Zatím nakladatelství Haasovo již vyjednávalo s Havlíčkem o redakci nového nepolitického časopisu, na podzim pak Palacký jej doporučil nakladateli Medauovi za redaktora listů politických *PražskýchNovin* a nepolitické *České Včely*, z nichž každý vycházel dvakráte týdně. Místo jednoho časopisu svěřeny Havlíčkovi najednou dva!
S vedením České Včely Havlíček jako pilný spolupracovník její byl již obeznámen. ale redakci listu politického přijmouti se zdráhal, poukazuje, že je belletrista a politice nerozumí. Palacký jej ujistil, že se do politiky vpraví, a za tím účelem zapůjčil mu několik ročníků žurnálu tehdy u nás nejčtenějšího, „Augsburger Allgemeine Zeitung". Protože však Havlíček již v dopisech z Ruska projevoval pozoruhodné náhledy politické, jest pravděpodobno, že tyto jeho názory, později shrnuté v úvaze „Slovan a Čech", byly Palackému z osobního styku s Havlíčkem známy již předem a u velikého dějepisce mu pomáhaly k souhlasu a oblibě. Havlíček si dal říci, odstavil dávné literární plány své a přejal obojí redaktorství za plat 600 zl. ročně.

We Středu 5. Dubna. Číslo 1. Ročník 1848.

W Praze w nowoměstě č. 195/I w Kralowské Lázni předplácí se čtwrtletně 2 zl. 30 kr. stř. Wychází každodenně o 10 hod. ráno wyjma Pondělí.

Národní Nowiny.

Na c. k. poštách: čtwrtletně 2 zl. 24 kr., totiž se we zwlastní obálce každodenně zasílají, ale i nowinárno obwzorů, zasílati se ji 4 zl. 10 kr. we stříbře franco.

Odpowědný redaktor:
Karel Hawlíček.

Skutečná rownost národností. Spojení zemí korunu naší. Zrušení práw feudalních. Rownost wšech stawu před zákonem. Saudy přísežných. Odpowědné ministerstwo pro korunu naši. Wšeobecný sněm celého národu. Národní gardy wšude. Úplná reforma škol a auřadů.

Wydawatel a nakladatel:
Hrabě Wojtěch Deym.

Počínáme nowiny tyto w době předůležité. Státy se bouří, národy se shirají, stejný hleda si k sobě stejného. Nikdo nemůže, leč by wšewědaucnosti nadán byl, udati jaký bude letos na podzim staw politický zemí ewropejských.

W době takowé rozhodné každý národ předewším dbáti musí sám o sebe, nebot se mu jen takowý osud dostane, jakého si sám zasloužil statečností, wytrwalostí, podnikawost a předewším duchem swým. Kdo prospí lenowě dobu, we které se dary rozdělují, tent bez podílu odejde, zůstawena porobě a nízké služebnosti. Kdo sám w sebe daufá, tent nejlepší podporu nalezl.

Národe můj! zapomeň na dwě století hanebné poníženosti! Wyhlaď z paměti swé upomínku na tyto nešťastné časy, kterážto upomínka jako skála dusí důwěru twau w sebe. Odlož se sebe přílišnau skromnost, která se nesluší potomkům Táborů! Zapomeň již na to, čím jsi byl po bitwě na Bílé Hoře, ale pamatuj na swé staré časy, na ty časy, kdežto skwěle kwetla sláwa jména twého, kdežto hledali wznešení přízeň twau a mocní se báli nepřátelstwí twého. Wyhledej w dějinách swých welikých ony listy, na kterých zaznamenáni jsau welicí činowé otců twých: těmi tuž nyní mysl swau, těmi podpořuj ducha swého, těmi připrawuj sebe též k welikým činům!

Bratří! již přes padesát let bojowali jsme w nestejném boji slabau silau proti praudu hubícímu nás, a starostliwě jsme pěstowali skrowný ohníček se slabými nadějemi. Bůh žehnal poctiwému snažení našemu! Práce naše nebyla marna, a den ode dne množil se počet dělníků. Lhali jsau falešní prorokowé, kteří jménu našemu národnímu zahynouti wěštili: jinak bylo psáno w knihách osudu! Bůh tomu nechtěl, aby z tohoto swěta wyhynul národ, jenž tolik síly a krwe obětowal pro weliké záležitosti člowěčenstwa: sprawedliwý osud nemohl tomu připustiti, aby náš národ, který tolik trpěl pro prawau swobodu, nezakusil owoce jejího! Nyní nastala doba žně. **Teď — aneb nikdy!** Takto zní hlas osudu budící nás ke statečné činnosti.

Že se neztratíme we wšeobecném kwašení národů, zdá se nyní již weliká jistota; a wšak není hoden jména welikých předků, kdo se nyní spokojí nečestným podílem. Chtějme jen zase být důstojným národem a upřímná wůle naše brzy se promění we skutek.

Bratří! **Směle ku předu!** To budiž naše společné heslo! A takowý bude i směr těchto Národních Nowin. H. B.

Dosti dlauho panowala w Rakausku zásada, že Pán Bůh stwořil národy k wůli wládě; dost dlauho se učilo w Rakausku: der Staat ist ein rechtsunabhängiges Staatsoberhaupt; dost dlauho hleděl starý systém na cestách skrytých a zjewných zdržowat chod přirozeného wywinowání lidského ducha, aby národowé nepřišli k poznání práw swých rukau božskau poswěcených — dost dlauho! — Toť byl starý čas, toť byl starý systém! Starý čas pominul, starý systém zahynul! Nepřátelsky stála wláda w starém čase, nepřátelsky stál starý systém proti národu; zatemnělost a duševní poroba stály po boku jejím w boji proti wywinujícímu se duchu. Nowý systém budiž swazek přátelský mezi wládau a národem, swazek upewněný wzájemnau důwěrau. Nowý systém nechť se postawí zjewně a upřímně w čelo pokroku, wede a řídě mocný praud, a důwěru wdechujíc oswědčenau skutkem upřímnosti swého smýšlení. Welikýť jest krok, jejž učiníli máme, weliké jest nebezpečenstwí, kdybychom pochybili; děje národu francauzkého nám ukazují jaké následky mají takowá politická zblauzení. Jako ku konci předešlého století we Francauzích, tak padl starý systém nyní u nás, jako francauzký národ roku 1791, stojíme my nyní na pokraji anarchie a nepořádků, jako tehda francauzká wláda wšechno mohla obdržet upřímným přijmutím nowých zásad, zjewným přiznáním se ku korauhwi pokroku, ale wšechno ztratila swým ohlášowaním a zadržowaním tak padl také u nás princip autority a jest se co báti aby místo rozumu newládlo w těchto pomatených časech surowé násilí. Wláda starými okowy ještě pautaná, wláda sama owládaná saukromými interessy jednotliwců hodila okolnostmi dohnaná *dwě slowa* do středu rozkwašených národů, *dwě slowa*, do kterýchž se domyšlela čarowné moci, že upokojí wšechny mysle, že žádost učiní wšem pránim. Tato dwě slowa nebyla wyslowena dobrowolně, tato dwě slowa byla wynucena, tato dwě slowa neměla nám znamenat to co znamenala jiným národům.

Neboť když wláda jsauc swého jednání sobě powědoma, národům swým powolí *konstituci*, učiní tím weřejné wyznání takowé: „Absolutismem se opowrhuje, stát že jest spolek, jehožto obecné důležitosti wláda řídit má. Wláda že nestojí k národu jako pán ke swému poddanému, nybrž jako zpráwce k tomu, jehožto důležitosti sprawuje. Poněwadž we k tak welikém spolku přemnoho jest důležitostí a řízení rozličného druhu, proto musí nejwyšší zpráwě na tom záležet, aby o wšech důležitostech a řízeních těchto měla důkladnau wědomost, aby prostředky, kterých se uchopuje, nikomu na ujmu nebyly. Protož tedy ať se shromáždí ti, w jejichžto důležitostech wláda jedná, aby ji o nich zprawili, proto má být zastaupení národu, nebo lépe řečeno zastaupení důležitostí národu a země.“

Udělí-li wláda swobodu tisku, oswědčuje se tím, že přestati chce wésti poručnictwí nad duševním hybáním národu, že uznáwá práwo každého jednotliwce aby podle swé osobní powahy duševně žil, aby nakládal podle swého náhledu duševní swau majetností, tak jako přiznáwá každému jednotliwci práwo aby tělesně žil podle tělesné powahy swé, a aby nakládal hmotnau swau majetností podle wlastního rozumu — s tím obražením, aby ani w prwním ani w druhém pádu důležitosti druhých w nebezpečenstwí uwozowány nebyly. Udělením *konstituce a swobody tisku* prohlašuje se národ za dospělý.

Koho jste wyhlásili za dospělého, s tím také jako s dospělým musíte jednat. S prostau myslí a s upřímnau twáří musíte stát naproti němu; prostě a upřímně musíte k němu mluwit; prostá a upřímná má být také řeč jeho — *musíte ji slyšet a na ni dát*. Jako mezi dwěma jednotliwci, tak jest také mezi národem a wládau wzájemná saučinnost k *společnému* cíli *) jen pak možná, když obapolně k sobě mají důwěru. Bez oklik, bez zadržowání nechť se postawí wláda w čelo pokroku, nechť se oswědčí jako laskawá, jako upřímná wůdkyně národů, a rukau w ruce půjdau s ní národowé bratrsky, ruce si podají Slowan, Němec i Maďar, s hrdostí budau wzhlížeti ku korauhwi Rakauské, pod kterau chwátají šťastnější budaucnosti w austřety. Dr. Gabler

*) Tobo se owšem zákony o tisku a 88 §§. nedosahne.

Universita Pražská. Žádosti university Pražské od ministerstwa oswěty a učení potwrzeny úplně a konečně we wšech punktech, jež byly dne 28. března od zemské naší wlády prozatímně přijaty, i ten článek, že je wolno i wenkowské university nawštěwowati. — Dne 3. dubna w poledne ráno zwěstowal rektor Magnificus tuto radostnau zprawu studentstwu w Aule Karolinské, i četl zároweň řeč, již měl nynější ministr oswěty *Sommaruga* ke studentstwu Wídenskému, pak dekret o powolání našeho *Šafaříka* do ministerstwa učení, by se staral o záležitosti slowanské w oboru wzdělání. Dwa dni před tím odejel prof. *Exner* za stejným powoláním odsud do Wídně. — Po půl tisíci let dočkala se naše universita nenadále swobody duchowní; nyní bude záležeti na tom, aby rázní duchowé wystaupili na katedry, zapudili z poslucháren ty staré památky, které posud na mnoze w hlawách wězí.

Študentstwo pochopilo wolání našeho času, přitul se pewně k národu, hleď se wzdělat podle nowých potřeb jeho. jemu je nyní zdrawých duchů, silné intelligencí potřebí náramně. Jmenowitě práwníci mějte na mysli, že newstaupíte ze škol do takowého žiwota, jaký byl před měsícem, pusťte ty krásné naděje na mathusalemské praktikantstwí mimo sebe; již nebude kterýs mecenáš nad slabými hlawami držeti protektorskau ruku; waše hlawa bude nyní wáš mecenáš. Wyrozumějte času! zapomeňte docela temnau minulost!

Obrana na obranu. Kdo článek we Wčele čís. 22 str. 88 a proti němu namířená slowa we Kwětech čís. 39 str. 174 čte, bezděky znamená, že obrana tato jenom na jednu stranu a ne zcela zrowna míří a bije. Spisowatel článku we Wčele stěžuje sobě wůbec na posawádní *skaupé* wyučowání a *neuydatné* wzdělawání lidu našeho a zwláště mládeže we školách. Že tomu tak a ne jinak, lehko se pozná w tom, že lid náš posud we wzdělanosti swé mnoho nepokročil. K poznání takowémuto není zajisté zapotřebí 20—30 let pracowati na winici Páně a neb snad dočista po tolikú let do školy choditi. Lidu našemu se zajisté wzdělanosti duchowní na mnohu nedostáwá — on (abych na slowa p. J. A. odpowídal) wíce newědomý jest nežli zkažený, a mrawní síla jeho proto w činnosti se nejewí, že budíc a wodíc její, *rozumné wzdělání ducha* mu schází; a jestliže kde w ctnostech klesá a snad w rozličných neřestech již tone (?), tuť jistě pramen toho kalný: newědomost a zmáhající se nauze a bída — protož bych nejprwé wolal a sepiatýma rukama prosil wšecky, kteří se lidu ujímati chtějí a národ swůj milují, aby nejwíce o to dbali, aby dobře wzdělán byl duch jeho — aby prawé poznání — prawá oswěta přišla k němu, aby se naučil, jsa powědom sobě sil ducha swého, sám na sebe wíce se spolehat, nežli aby na pomoc — almužnu — jiného čekal. Nebojte se, že zpyšní duch lidu našeho, a že oswětau na bezcestí a snad jak se mnozí domniwají) k neznabožstwí přiweden bude, wězte, že i wíra jeho pewnější a jistější a poslušenstwí jeho rozumnější bude.

A na takowauto oswětu naráží H. B., dokládaje se w článku swém takto: „neboť wzdělání a wyučowání jest základ weškeré blaženosti lidské.“ Že ale na školy přímo ukazuje, stáwá se proto, poněwadž každý rozumný školy za nejwydatnější organ dokonalé oswěty powažuje, w čemž se p. J. A. se wšemi p. wikáři a škol dozorci i s swětomilownými pány snáší. Že p. H. B. udáwaje jen 2 hodiny týhodně w poměru s 168 hod., t. wšech hodin týhodních, hyperboly užíwal, aby tím patrněji na posawádní skaupé wyučowání a newydatné wzděláwání pozornu učinil, jest patrno tím, že wšech 7 dní ano i noční hodiny 7 × 24 = 168 počítá. Žeby takowéto porownání, beze wší hyperbole pojato, pro horliwé duchowní sprawedliwau urážkau býti mohlo, nezapírám, ano mám za to, že wěc tak důležitau paubau hyperbolí odbýti málo jest. W té příčině ale p. sp. dočista omluwena činí to, že již jindy dosti obšírně o též samé wěci mluwil, a zde jenom na zřeteli má ty oprawy, jichž nynější časy požadowati budau; a zwláště aby takowéto se staly i w církwi a jmenowitě we školách, jež

[illegible] duchowenstwo [illegible] ... [illegible] Pražske dne 22. Března 1848.

[illegible] ... nejwětši [illegible] škol [illegible] ... wolném [illegible] w osadach aneb jejich zemanským [illegible] a ne panu duchownimu.

[illegible] jest [illegible] proti wům duchownich pastýřů [illegible] ... zpusobilé k [illegible] ... samých rodičů, [illegible] osady se skoukuli [illegible] ... wani — a [illegible] jest nezaměl že odyčejné p [illegible] škol [illegible] po osadách odewzdány bywaji, kterýmžto pak při [illegible] osadních, [illegible] od swých principalů až k umdlení [illegible] nelze zadost učiniti powinnosti nejdůležitější.

W [illegible] dobách owsem na některých místech [illegible] naši některé školy obzwláštní prozřetelnosti některých [illegible] učitelů a duchowních pastýřů ze [illegible] ... [illegible] prawé [illegible] a cíli se [illegible] že [illegible] našich. že [illegible] prawé [illegible] nemůže wyhowěti potřebam [illegible] pokročil we swé wzdělanosti, musí se seznámiti s wěcmi týkajícími-se žiwota i [illegible] ... učowání (a potud hrubě jinak k duchowním [illegible] nepotřebuje) a byl by i 2 × 7 [illegible] neposlačí, člowěk pokud zde na zemi žiw jest i občanem této země. Awšak prawidlo nejwyššího učitele a mistra nebeského: Hledejte nejprwé kralowstwí Boží, a ostatní bude wam přidáno i kde musí setřeno býti — a kdo zná potřeby srdce lidského — a zwlášť [illegible] — musí také proň pečowati, sice jinak by se welmi proti němu prohřešil. Jak p. J. A. slowa p. Dr. Kreutzberga proti článku p. H. B. postawiti mohl, nepoznáwám; snad proto, že p. H. p. duchowním jako stawům zastupitelům swětského mluweni (?) jakési pochlebení se přiklyluje? anebo že slowa „[illegible] ... Existenz“ w ten smysl jak prawé [illegible] newyhladá? — sice by se s p. H. B. naprosto shodowati musel, neb p. K. prawé nyní wíce žádá od duchowních nežli za absolutní monarchie t. j. nežli se posud dalo, ano chce snad we swé nadšenosti poswátné místo kazatelnu k přednáškám žiwnostním učiniti, což jistě ani p. J. A. neudělá.

Zdá se tedy, že p. J. A. wíce z jakési newrlosti a nebo že snad wíce než kdo jiný we školách a w péči duchowní — tedy již dost — byl učinil, na p. H. B., proto že ještě wíce žádá, se mrzí. Buď jak buď [illegible] neb nemilé, prawda to jistá a skutečnosti zwrzena, že školám našim mnoho se posud nedostáwá a nedostatky jejich nikým tím nahraditi se nedají, ze welebné duchowenstwo již dost (?) pro ně učinilo. — Díky a čest těm, kteří se jich posud horliwě ujímali! Awšak sprawedliwé a nutné bude i uznáno, že ještě wíce práce jim nastane, a což jim posud překáželo, wšemožně odstraniti se neopomine.

---

*) Zástupce [illegible] ... [illegible] ...

J. P.,

[illegible]

Dodatek. Počínané bude naše wyznání po tomto článku, [illegible] do Wčely č. 2: 16ti hodinách týdně" ani školy na mysli nemám a tedy onomu prohozenému wel. p. [illegible] zcela žádného [illegible] ... a poněkud [illegible] Mluwil jsme tenkrát dwěma hodinama týdně — [illegible] a proto jsme prawili, že welebné duchowenstwo posawad tak málo času wyučowání *lidu* nejpřednějšímu úkolu swému wěnowalo. Mluwili jsme wyučowání lidu, ne ale wyučowání mládeže, které se owšem děje we školách. [illegible] wyučowání lidu předstawujeme si my, to jest já H. B. prawé postawení a úkol kněze w církwi zcela jinak než se obyčejně bere, a jak rád připustím, snad mnohem ideálněji než tento swět žádá. Já myslím, že má býti kněz wůdce národu ke wšemu dobrému, a s tímto [illegible] přátelil jsem se w mladické rozzenenosti při [illegible] církwi. [illegible] jsem bohu díky potřebu nemusí [illegible] bojownik přišel jsem ale [illegible] Pražsk[illegible] nějaký známenitě můj [illegible], wychowaw[illegible] ... wůdce národu, nýbrž [illegible] Wy[illegible] ... tejsí wedení semeniště Pražského udusilo we mně [illegible] prawých nábožensk[ých] cílů, a teprwa za nekolik let po nawratu do [illegible] prawého božího swěta podařilo se mi [illegible] bouřliwých dobách najíti opět prawou cestu a prawé weslo. H. B.

Prozatimni zákon o tisku.

W dodatku k nejwyššímu oznámení dne 14. března a k patentu dne 15. března 1848 strany zrušení censury a brzkého ohlášení zákona proti zneužíwání tisku ráčil J. M. císařská k tomu konci nejwyšším rozhodnutím ode dne 29. [illegible] zatím až do wydání úplných zákonů o tisku na konstituci [illegible] prozatimní předpis powoliti, který ode dne oznámení jeho platiti má.

I. O přestupcích zákonů o tisku a jich potrestání.

§ 1. Wšecky zákony a nařízení potahující se na spisy tištěné a obrazy, jsou zrušeny.

§ 2. Wšecky tresty, které na někoho pro přestoupení posawadních censurních zákonů padly a ještě trwají, tímto se odpouštějí, ano tedy již třeba, stran toho nic započíti, každé již započaté pře tím se zrušuje.

§ 3. Co w tomto zákoně o spisech tištěných se nařizuje platí i o wšech, strojnickými prostředky, jako kamenotiskem, mědorytem neb dřewořytem rozšířených spisech neb obrazech.

§ 4. Každý tištěný spis musí jménem tiskařitele neb nakladatele, dále udáním místa a obyčejným oznámením času tisku opatřen býti.

§ 5. Pro každé w těchto statech wycházející nowiny neb periodický spis musí se ouřadu odpowědný redaktor oznámiti, který rakouský občan, zde bytem a nejméně 24 let stár býti musí a před wydáním spisu, wychází-li tento jen [illegible] za wýlohy, náhrady a pokuty kauci 1000 zl., wychází-li ale wícekrát 2000 zl. stř. položiti. Tato kauce složí se w provincialních hlawních městech u nejwyššího ouřadu, w městech krajských u ouřadu krajského neb u delegace, u kterýchto ouřadů také onen wýkaz stran redaktora stati se musí.

§ 6. Kauce w § 5. zmíněná může se buď hotowými penězy, zemskými státními obligacemi dle ceny jejich běžné neb [illegible] — buď ale nosti tuzozemstwí [illegible] ouřad, kterému má kauce složena býti.

§ 7. Wydawatelé již stáwajících nowin dawá se k požadowanému wýkazu w §§ 5. a 6. jakož i k pojištění lhůta 30 dnů ode dne oznámení zakonu tohoto počítaje, [illegible] důležitých okolností může se ta lhůta zdwojnásobniti aneb přiměřeně prodlužena býti.

§ 8. [illegible] zc složené kauce pokutami, wýlohami neb náhradami něco ubyde, musí se w krátké lhůtě a nejdéle we 14 dnech ode dne, w kterém wydawateli rozkázáno, doplniti.

§ 9. Od každého listu nowin, taktéž od jednotliwých sešitů periodických spisů a každého spisu, který tištěný přes 6 archů neobnáší, jak mile wydáwání neb rozesílání se začne, musí nakladatel jeden wýtisk, při nowinách a časopisech s wlastnoručním podpisem odpowědného redaktora neb jeho spolupomocníka, u místního ouřadu k udržení wěřejného pořádku a bezpečnosti ustanoweného, položiti, s podotknutím spolu dnem a hodinou, kdy odewzdán byl.

§ 10. Ohledem na nowiny a periodické spisy má ouřad wyšší [illegible] redakterů ohledem na příjezd a odjezd pošty hodinu ustanowiti, w níž § 9tým naznačené odewzdání státi se musí. Nejednotí-li se ale redaktoři a ouřad, má si to w provincialních hlawních městech nejwyšší zemská správa, w jiných městech krajský ouřad rozhodnouti.

§ 11. Při odewzdání musí se ouřední exemplar podpisem a datum přijmutí s přesným udáním listu, sešitu a spisu, jakož i místa, času a podpisu ouředníkowa.

§ 12. Wyjmuty z nařízení §§ 5, 6, 7, 8 a 9 jsou w § 9 podotknuté listy neb spisy čistě wědeckého, uměleckého neb technického obsahu a listy ouřední wydané. Pro nowiny a časopisy čistě wědecké, umělecké neb technické platí ale přece také předpis, že se ouřadu odpowědný redaktor jmenowati a jeho jméno na každém listu udáno býti musí.

§ 13. Wydawatel nowin neb periodického spisu jest powinen, wšeliké ouřední neb ouředně potwrzené opravy, [illegible] hned po obdržení w bodoucím listě neb sešitě zadarmo přijmouti. [illegible] opravy za strany obwiněných jest wydawatel touž měrou ale jen potud zadarmo přijmouti powinen, pokud odpowěď není wětší nežli článek sám. Je-li odpowěď wětší, než článek, na nejž odpowídá, musí se za nadbýwající řádky obyčejný poplatek [illegible]

§ 14. Přestoupení předpisů §§ 4.—9. a 13. pokutuje se pěti až 100 zlatých.

§ 15. Nowiny a jiné w § 9 uwedené a w § 12. newyslowně wyjmuté periodické spisy smí se dle prawidla jen w provincialních hlawních městech aneb w takowých městech wydáwati, kde je krajský ouřad neb delegace. O nowiny a periodické spisy, které se na jiných místech wydáwati mají, musí se napřed u presidia zemské správy rozhodnutí ouřadu wymoci, u kterého wydawatel w § 9. daný předpis wyplniti má.

§ 16. Kdo se obsahem aneb wylíčením tištěného spisu aneb obrazu tištěnému spisu rowného zločinu neb těžkého policejního přestupku neb jednoduchého přestupku dopustí, upadá wůbec w tresty, které zwlášť w zákonech proti tomu ustanoweny jsou, awšak spáchání takowého zločinu tiskem má se při uložení trestu dle prawidla co těžší prowinění pokládati.

§ 17. Zúmyslné urážení zeměpána rouháním, haněním neb potupným líčením w spisech tištěných i obrazích spisům tištěným rowných co zločin má se těžkým wězením od 1—5 roků trestati.

§ 18. Čelí-li urážky uwedeného způsobu proti údu rodiny panownika, nechť se těžkým wězením od 6 měsíců až do 1 roku trestají.

§ 19. Kdo we spisu aneb w obrazu spisu rowném proti konstituci rakouského císařstwí hanliwě a rouhawě mluwí, buďiž co winník těžkého policejního přestupku přísnou šatlawou od tří měsíců až na 1 rok trestán.

§ 20. Kdo we spisu neb w obrazu spisu rowném řízení rakouského císařstwí neb ouřední osoby ohledem na jich úřadowání hanením neb rouhawým líčením urazí, buďiž lehkou neb těžkou šatlawou od 14 dní až 3 měsíců a při stěžujících okolnostech až na 6 měsíců trestán.

§ 21. Těmito zde wytknutými předpisy mají se ustanowení w §§ 57 a 58 I. dílu trestního zákona ohledem na přestupky tiskem za změněné powažowati.

§ 22. Zneužíwání tisku k rozšiřowání nemrawných spisů neb wyobrazení neb k jiným hrubým urážkám mrawnosti má se co těžké přestoupení policejní šatlawou na 3 dni až na 1, dle okolností i na 3 měsíce trestati.

§ 23. Mluwí-li kdo we spisech o událostech se soukromního neb rodinného žiwota, které se weřejných okolností netýkají, má se takowé mluwení jen tenkrát co zneužíwání tisku trestati, když čest uraženého tím trpí. Trest w penězích jest na 10—100 zl., při stěžujících okolnostech šatlawa na 3 dni až na 3 měsíce ustanowen.

§ 24. Soud může wůbec w případnostech, když to zneužíwáním tisku těžký policejní přestupek neb lehké prowinění se spáchá, což se stáwajícími zákony šatlawou tresce, šatlawu ještě o pokutu 20—100 zl. a při zwláště stěžujících okolnostech a jmenowitě když se wícekrát opakuje, až o 200 zl. zwětšiti.

§ 25. Kriminalní trest zneužíwáním tisku zasloužený může se o pokutu 100—500 zl. a při zwláště stěžujících okolnostech až 1000 zl. zostřiti.

§ 26. Pokuty, které se nemohou zaplatiti, proměňí se w trest šatlawou 1 den za každé 3 zlaté.

§ 27. Každé odsuzující pozdání může spolu potlačení neb zničení spisu propadlého neb části trestuhodné wyrknouti ohledem na zajaté jakož i na wšechy wýtisky, které ještě spisowatel, wydawatel, nakladatel, knihkupec neb knihtiskař má.

§ 28. Osoby, které k wydání trestuhodného zdání pomáhaly, jsou w tomto pořádku odpowědné:

a. nejprw spisowatel, pokud tisk a wydání s jeho wědomím a wůli se stalo,

b. wydawatel, pokud spisowatele nepředstawí a nedokáže, že tento zodpowídání na sebe wzal,

c. nakladatel, a pokud i tento znám není,

d. tiskař a posléze

e. rozšiřowatel.

Stane-li se ale zneužíwáním tisku zločin, platí wšeobecné zásady ohledem na potrestání souwinníků.

§ 29. Co rozšiřowatel jest i knihkupec zodpowědný, rozšiřuje-li trestuhodný spis, který kromě obyčejné cesty knihkupecké dostane, neb na kterém jméno spisowatelowo, wydawatelowo, nakladatelowo neb knihtiskařowo a udání místa a času tisku udáno není, neb kterého pobrání ucineno a jemu ouředně oznámeno bylo.

§ 30. Za obsah nowin a časopisů stojí též zodpowědný redaktor.

§ 31. Přestupky trestního zákona tiskem jen tenkrát mohou se soudně pronásledowat a trestati, když jsou dokonceny.

Za dokončené se powažuje.

a) když trestuhodný spis se prodáwá, neb jiným způsobem obíhá, neb

b) když je tisk dokončen a rozšíření jen okolnostmi, které z wůle winníka nepochazejí, překaženo jest. W posledním padu nemůže se ale žádný jiný trest wysaditi než potlačení trestuhodného spisu neb trestuhodné části jeho.

§. 32. I cizozemský spisowatel, redaktor, nakladatel a tiskař může se k zdejšímu saudu pohnati, když spisem neb některého tuzemce urazí.

§. 33. Neučiní-li cizozemský wydawatel nowin neb časopisu zadosti, může se nowiny neb časopis na čas až 6 měsíců a opakuje-li se prowinění, i na wždy zakázati.

§. 34. Prawo ne potrestání pomine zastaralostí, když w 6 měsících od chwíle dokončeného prestaupení zakonu o tom pře se nepočne aneb w započaté pří rowně po tak dlauhý čas se nepokračuje.

§. 35. Co se týče oprawnění k prowozowání kněh- a umělecko-kupectwí, jakož i knihtiskařstwí, kamenopisectwí a příbuzných řemesel, řeční ostatně ní. posawadních zákonech.

Po opětownem neb s obtížujícími okolnostmi spojeném přestupku přítomného zakona může se prawo odejmauti.

§. 36. Weřejné wywěšky tištěných oznámení smí se pod trestem 5—100 zl. stř. jen s powolením místního auřadu, k udržení weřejného pořádku a bezpečnosti ustanoweného, státi, spolu ale w §§. 7 a 11 předepsané jednání zachowáwati. Wywoláwání takowých oznámení a jiných spisů jen osobám se powoluje, které auřadu k udržení weřejného pořádku a bezpečnosti ustanowenému udány a proti kterým od tohoto nic se nenamítá. Přestaupení tohoto předpisu trestce se za každý přestupek pokutau 3—10 zl.

§. 37. I co se weřejného wystawení obrazů, mědorytů a jiných děl z wytwarných umění týče, které slušnost aneb mrawnost uráží, zůstáwají stáwající předpisowé w činnosti.

Nyní následuje ještě zástup ostatních §§ až do 88, we kterých se wypisuje auřední jednání. Mínění naše o tomto zakonu projewili jsme we wčerejších Pražských Nowinách.

A wšak způsobil zákon ten nesmírné rozkwašení, neboť w něm wšichni něco swobodného, upřímného čekali. Hned we Wídni spálen jest a mládež Pražská neopominula před Karolinem podobným způsobem projewiti nelibost swau. Spisowatelé sešli se hned na pozwání na rozích přibité do sálu w hostinci u arcikníže Štěpána a tam se wšeobecně usnesli, že statečně proti takowému zakonu protestowati budau, který jest horší než censura. Zwolen jest tedy k tomu zwláštní wýbor.

Zatím ale došly nás zpráwy z Wídně, že i tam sama wláda jej nazpět wzala a ministr dom. zal. J. Ex. pan z *Pillersdorfu* wyznal upřímně, že proti jeho wůli přijat jest zákon w státní raddě, když přehlasowáni jsau swobodomyslní od panů ze staré školy.

Následující spis učinil tedy wýbor spisowatelů Pražských:

„Poněwadž práwě docházi zpráwa, že nowý zákon o tisku od ministerstwa domácích záležitostí jest nazpět wzat a ohlášení w Čechách docela mine, protož odpadá potřeba uzawřeného wčera proti němu slawného prohlašení. Nicméně máme za newyhnutelně potřebné, abychom po oswědčeních loyalnosti, ježto se dne 18. a 21. Března od českých a německých spisowatelů dobrowolně stala, tento zákon o tisku, jakožto projewení nezasloužené nedůwěry, od sebe odmrštili, abychom faktické wynešení tohoto zakonu jakožto attentat proti swobodě, jakožto přímý krok k reakcí powažowali, i abychom se proti každému opětowání takowého pokusu co nejurčitěji ohradili.

Oswědčujeme se, že, jestliby wůbec nemohlo bez zákonu o tisku býti, my jen s tím swým spokojeni býti můžeme, kterýby upřímně a bez záminky dané císařské slowo uskutečnil.

Prozatím wšak mínime náwrh takowého zakonu s ohledem na zwláštní literarní poměry této země w tak krátkém čase, jakby důležitost této weci dowolowala, wypracowan a sboru, který nás za ustroj smyšlení swého zwolil, ku posauzení předložiti. Po přijetí od něho budiž tento náwrh konstituční cestau bez prodlení wládě předložen.

W Praze dne 4. Dubna 1848.

Wáclaw Hanka. Karl Egon Ebert. Dr. A. W Ambros. Dr. Rudolf Haase. Jos. Kaj. Tyl. Jos. Frant. Šumawský. Karel Jaromír Erben. Alfred Meisner. W. W. Tomek. K. Sabina. J. B. Malý. Rud. Glaser. J. Er. Wocel. Dr Lederer. W. J. Landau. Ber. Gutt. W. Klicpera. Karel Storch. J. C. Hickel. J. Sl. Tomíček. K. Hawlíček. Fr. Palacký. Dr. Čejka. Dr. Brauner. Fr. Klučák.

Oswědčení.

Abychom předešli mnohonásobné mylné powěsti obecenstwu abychom wyjewili swé úmysly upřímně a zřetelně, widěli jsme se wedeny k tomu, abychom se nikoli jménem stawowského sboru, nébrž jakožto jednotliwí jeho audowé oswědčili tímto:

S utěchau a s wděčností wítáme rozhodnutí J. M. C., že swým narodům propůjčuje konstituci, a že prwním a hlawním jejím základem bude zastaupení narodu, kteréž se dokonale hodí k prawům a žádostem, k stupni wzdělanosti weškerých tříd, k interessům a narodnostem.

Prohlašujeme, že podle našeho přeswědčení musí swobodné wolné zastaupení wšech *měst ochranných* čili *municipalních*, stawu *selského*, *průmyslu*, *intelligencí*, *umění a wěd* a t. p. býti *základem wyměřenau* budaucího zastaupení narodu; a že poslanci ti, kteří podle slow patentu, dne 15. Března t. r. o konstitučním zřízení wydaného, mají swým časem poslani býti do Wídně, měliby wyjíti ze sněmu, shromážděného již podle zastaupení naroda nowě ustanoweného.

Dále prohlašujeme, že podlé našeho mínění staré zřízení zemské nemá tomuto nowému zřízení býti na odpor nižádným způsobem, a wšak může se dobře hoditi k tomu, aby k nowému, času přiměřenému zastaupení naroda připrawowal náwrhy, od cís. kr. Milosti na stawech již požadané.

Za tau příčinau toho žádáme, o to se snažíme, aby sněm, na němž mají zastaupena býti wšecka kralowská města skrze poslance, od nich samých wolené, swolán byl bez meškání a to k tomu cíli, aby wyhowěno bylo poručení od J. M. C. danému, že se mají w poradu wzíti náwrhowé nowého zastaupení národu aby tito předloženy býti mohli do konce měsíce tohoto; načež má zase w nejkratším čase swolán býti sněm podlé *nowého* zastaupení národa, aby se ještě dříwe poradil o narodních potřebách a žádostech, o peticích a náwrzích, prwé nežli odejdau do Wídně poslanci, o nichž se zmiňuje patent dne 15. Března, a konečně aby sněm, jakož praweno bylo, wywolil tyto poslance. Jakkoli tato doba kratka jest, předce k tomu postačí, jestliže intelligence této země ji užije, aby wšudy, jak austně tak i tiskem wyložili, což se z aumyslů a žádostí, kteréž již na jewo wyšli aneb ještě až do toho času na jewo wyjdau, hodí k dobrému obecnému, nebo co jen ke zwláštnímu.

Pronesše swé aumysly, myslíme a kojíme se naději, že jsme tím důkaz dali o tom, že chceme poctiwě a upřímně po draze pokroku kráčeti, že chceme w swornosti snažiti se o weliký cíl, abychom dobrému swé wlasti napomahali.

W Praze dne 3. Dubna 1848.

Kníže Karel Auersperg. Hrabě Wojtěch Nostic. Hrabě Josef Matiáš Thun. Hrabě František z Thun-Hohensteinu. Hrabě Josef Kinsky. Hrabě Erwein Nostic. Hrabě Karel z Schönbornů. Jakub Beer, jenerál-welmistr. František K. swobodný pán z Puteany. Arnošt swobodný pán Malowec. Hrabě M. Josef Althann. Swobodný pán z Aehrenthalů. Matiáš swobodný pán Riese. Hrabě Karel Althann. Hrabě Jan Nostic. Hrabě František Thun, syn. Hrabě Jindřich Kolowrat. Hrabě František z Lihtenšteinu-Hlinku, polní poručík, welkoprewor w Čechách. Hrabě Arnošt Waldštein. Hrabě Adolf Ledebour. František swobodný pán Aehrenthal. Hrabě Ludwík Harbuwal a Chamaré. Jan Nep. swobodný pán Deňo. Josef swobodný pán z Hroby-Jelení. Hrabě Karel Kinský. Karel swobodný pán z Villani. Hrabě Fr. Boos z Waldeku. Hrabě Rudolf Morzin. Wincenc swobodný z Ceszneru. František swobodný pán Mladota ze Solopisků. Robert swobodný pán Hildprandt. Hrabě Wilém Wurmbrand. Hrabě Karel Ramerskirch. Hrabě Leopold Thun. Hrabě Jan Waldštein. Waclaw rytíř z Bergenthalů. Jan rytíř z Neuberku. Jan rytíř z Eisensteinů. Karel rytíř z Weidenheimů, otec. Waclaw rytíř z Eisensteinů. Hrabě Zdeněk Šternberg. Hrabě Antonín Chamaré.

*** Předměty, o které se we wýboru od nejwyššího pana purkrabího ustanoweném nyní jednati bude:

1. Náwrh ke předběžnému a prozatímnímu rozšíření representace zemské na sněmu, který se co nejdříwe swolati má.

2. Náwrh ke stálému národnímu zastaupení s tau zásadau, aby tam záležitosti wšech stawů obhájce nalezly, wšech majitelů statků tedy i sedláků, průmyslníků we wšech odwětwích, a učených, a to auplně.

3. Náwrh kterak by se prakticky prowedla rownost obau národností we školách i před zákonem, již dříwe ustanowená.

4. Náwrh aby se co možná nejdříwe prowedlo wšeobecné wykaupení z roboty od J. M. C. w roce pořád sběhlém nařízené, a sice způsobem sprawedliwým co možná nejwíce k prospěchu sedláků.

5. Náwrh obecního zřízení we městech a na wenkowě.

Celý wýbor sestawen jest we 4 oddělení:

I. Albert br. Nostic, Palacký, dr. Štrobach, dr. Haimerl, Fr. hr. Thun, rytíř z Neuberků, dr. Wessely, dr. Jaksch, Wyskočil, Příbram, general křížownícký Beer budau jednati hlawně o konstituci.

II. Wocel, Borrosch, Klučák, dr. Reisich, Palacký, ryt. Neuberk, Beer, Haimerl o záležitostech národnosti.

III. Dr. Brauner, dr. Mudroch, br. Er. Nostic, ryt. Eisenstein, Veith, hr. Morzin, hr. Jos. M. Thun, Becher, dr. Štrobach, Kolb, v. Lammel, Riedl o robotě.

IV. Dr. Helminger, Herget, Pleschner, Ellenberger, br. Dejm, Dittrich (lekárník), dr. Štrobach, kníže Auersberg, dr Brauner, Dittrich (dřewař), Wanka o obecním zřízení.

*** **Pozor.** Práwě se nám dostal do rukau pošlední list časopisu nyní w Liberci (Reichenberku) pod jménem „Reichenberger Anzeigeblatt" wycházejícího. S nemalým úžasem čteme tam na zadní straně nesmírně welikau literau:

Heutige Post.

Aus Prag von gestern. Anarchie in allen Ecken. Unzählige Clubbs, worunter der Gewerbeverein der arroganteste.

Die widersinnigsten Mauernanschläge.

Die Nationalgarde noch nicht organisirt.

Die czechischen Ultras oben an, doch im Kampfe unter einander, aber in den lächerlich, wenn je etwas lächerliches sein könnte. Aufgepaßt! Einigkeit ihr deutschen Brüder!!

Takowými tedy zpráwami bauří zlomyslníci aneb nerozumní naše německé krajany, to jest rozumné užíwaní tisku. Tak se užíwá tisku we městě kraje Boleslawského, kde dobře známý nepřítel náš, jenž bohužel české jméno co odrodilec nese, baron *Koc z Dobrše* co krajský wewoda!! Činíme slawné auřady pozorny na takowé přestupky proti zemi a národu, žádáme, aby se netrpělo takowé nesmyslné bauření a roztrušowaní falešných zpráw, aby se přinutil auředně onen list, odwolati wšechny ty hrubé, lžiwé urážky, jenž jsau *zřídla zmatku!*

Ostatně se nám podařilo na kwap ještě wčera následující wyjádření spisowatelů Pražských jak německého tak i českého jazyka podpisy opatřiti, o kterém owšem doložiti musíme, že jenom podpisy těch spisowatelů zde stojí, s kterými jsme se nahodau sešli, přeswědčeni jsauce, že každý řadný spisowatel w duchu swém k tomu podpis mezi ostatní zde wytištěné:

Ustawičně se staráme zde w Praze o swornost mezi oběma narody Němci i Čechy, dobře wědauce že bychom snadně oba dwa o swobodu připraweni býti mohli, kdyby nastal mezi námi spor národní. Proto s ošklíwostí pozorujeme, kterak se w Liberci zrowna a zlomyslně této národní swornosti na příkoř jedná, a patrnau lžiwau urážkau Čechům činěnau zášť narodní mezi námi podněcuje. Wyslowujeme zde weřejně ošklíwost swau zarowěň co důkaz neprawdiwosti těchto pro znepokojení mysli roztraušených zpráw.

W Praze dne 4. Dubna 1848.

Karl Egon Ebert. Alfred Meissner. J. Karl Hickel. Wáclaw Hanka. W. J. Landau. Bernhard Gutt. Uffo Horn. Rudolf Glaser. Moritz Hartmann. Dr. Rudolph Haase. W. W. Tomek. Joachim Lederer. Karel Sabina. J. B. Malý. W. K. Klicpera. Dr. August Wilh. Ambros. K. Hawlíček. J. E. Wocel. Karel J. Erben. Jan Slaw. Tomíček. Jos. Kaj. Tyl. Karel Storch. Josef Franta Šumawský. Dr. Antonín Štrobach. Fr. Daucha. Jan Prawoslaw Koubek. Fr. Klučák. Dr. Čejka. Jar. Pieck. Dr. Brauner. Fr. Palacký. Dr. Gabler. J. Jireček.

Ze Cwrkyně.* Zwláštním a wěru následowání hodným způsobem slawili tamější sausedé prohlášení konstituce. Dobře uznawajíce totiž, že třeba toho je potřeba, aby směr a požadawky nowého wěku poznali, a že cíl toholo jen čtením ponaučných knih dojíti možno, zarazili *čtenářský spolek*, kterýž nejen „Národní Nowiny" a některé časopisy držeti, ale i wšechny nowější dobré, zwláště lidu selskému užitečné knihy sobě zaopatřiti hleděti bude. K tomu konci sebráno 45 zl. we stř. zakladních a příspěwkowých peněz na běžící rok. Mezi články stanowními náleží se i ten, že audowé spolku hry w karty se odříkají. Jisté chwalitebné powinnosti, které swědectwí wydáwá, že lid náš wenkowský není wesměs tak newzdělaný, jak si jej mnozí představují.

Bodejž příkladu toho i jiné obce následowaly! Zajisté jen pohnutí a nawodu, pak nějaké malé oběti lidumilowné zapotřebí jest.

*) Malá wesnička, půl třetí hodiny od Prahy wzdálená, asi ze 30 čísel sestawující, ku panstwí Buštěhradskému, w Rakownicku, patřící. Čurba.

Pozn. redakce. Majíce toho powědomost nemůžeme mlčením pominauti, že čacký a skromný pan zasilatel, ředitel obilných dolů we Wolwowicích, rodák Cwrkyňský, na zaražení spolku toho sám nemalého podílu má, že skromnosti swé se ale o tom nezmiňuje. Suum cuique.

Z Berlína dne 27 Března. Sláwa Bohu na wýsosti a sláwa milé české wlasti! Jak Wám se dělo, mně se děje. Newím jak začíti, a začna newím jak skončiti. Ne list — kroniku by mně psáti bylo, chtěl-li bych Wám o tom wšem zpráwu dáti, co se w posledních dnech u nás dělo a děje. Ne osm dní — osm let w osmi dnech žiwi sme strawili, wšim doposud opojeni a plni jsauce. A ještě *není konce ani u nás, ani u Wás.* — Jaký z toho koláč bude, Bůh wí. My jen tolik wíme, že *lip bude.* A Rakausko — a má milá druhá swatá wlast! — konstituce, wolnost tisku, w Rakausku, w Čechách! — kdo by to byl kdy uwěřil?! Wšak co se stalo, wůlí Boží se stalo — a stalo se pohříchu *dosti pozdě*. Sta let tlačilo železné žezlo národy; nyní se Bůh smilowal a za to mu chwála buď na wěky. Že swatá *Nemesis jednau* těmito lupiči a mučiteli národů tak zatočí, wěděl jsem — že wšak se toho sám dočkám, newěděl, newěřil sem, aniž doposud dobře pochopuji. Se starým Simeonem očekáwal sem arciť Spasitele a spasení wlasti České, wšak bez naděje wlastní, teprwa pro potomky — a hle spasitel tu, a já ubohý wyhnanec radostí slze wolám: „*Nyní propust služebníka swého, Pane, neb uzřely oči mé spasení Twé, které si připrawil před obličejem wšech národů.*" —

Bůh trwej s Wámi wšemi a žehnej dále milé wlasti. Ach proč mi přáno není u prostřed Wás a s Wámi se radowati! — Wy ste mne nabídl, ano přikázal, abych nyní *směle* psal a jak srdce ráčí. Dobře, učiňme tak a prawíme: *Mnoho, bratří Čechowé, mnoho dobrého Wám dáno, ale ještě ne wšecko, co Wám zákonem Božím i zemským náleží! Málo ste žádali a příliš ponížení.* — Což jest Magyar lip neb wíc Čecha? Proč Čech nežádal *tak a tolik* co Magyar? A *jak* rowné prawo? Možno-li? Bude česká řeč w českých školách, nižších i wyšších, bude w úřadech duchowních i swětských, w Čechách zawedena? Pochybuji! — Dále, proč ste nežádali a žádajíce na tom nestali, aby slawné, weliké a mocné království České (s Morawau, Slezkem, a popřeje-li Pánbůh, s oběma Lužicemi) swé wlastní wládní *ministerium*, nebo-li aspoň swůj wlastní *parlament* mělo? — To, co se doposud *zemským sněmem* w Čechách nazýwá, jest od roku 1620 hříčkau, prawdy prázdnau! Což wýsady čili priwilegia osob i stawůw mají doposud trwati na újmu i škodu *wšečlowěčenstwa?* — Máli wláda zemská, saud, úřad jiný býti, musejí býti i jiní úředníci, totiž znowa zkaušení, zwolení. Uřízneteli jim jen *cop*, wrkoč arciť bude jiný, nikoli *člowěk*. — Máli lid co má neb co mu dáli podržeti, musí to w *moci swé míti* sic mu toho *zas zponenáhla poberau!* — Moc jest síla, síla jest we zbrani, tedy *každému mušti zbraň.* — W čas wojny každý muž buďiž wojákem — w čas míru každý woják buďiž měšťanem neb rolníkem! Wojáci, ať *národu na konstituci přisahí* — pak nebudau moci do Wás stříleti, jako nedáwno do nás. — Až posawad Rakausko, tedy i naši mnau wlast ona zlopowěstná tajnost čili *pokradmost* w polícii hubila — teď buďiž weřejnost w polícii, w saudu we wládě.

Co mi poněkud pod wausy dobře nechtělo, jest článek šestý Waší žádosti, totiž „*swoboda k a t o l i c k é h o wyznaní náboženského*". Kdybyste byli alespoň řekli: těch

(pokračowání) náboženstwí, jenž posud w Čechách jsau — chwálil bych třebas — tak ale prawíte *katolické náboženstwí.* To není maudré ani dobré. Přiwodí to w milau wlast nemalý zmatek. Dowolíte-li tak, budete míti každého dne nowé náboženstwí — woják umíní si wojenské, prawník prawnické, lékař lékařské, baba babské, blázen bláznowé. A což ti, jenž ani Boha, ani Krista, ani wíry, ani naděje nemají? — Pro Čecha, ano Slowana wůbec, přirozenosti pocliwého, žádné wyznání lip se nehodí, než ono *čisté* staré wyznání katolické, na swaté pocti spočíwající. Naprawte w této staré církwi, co se *časem* skřiwilo, smeťte wšechny pawučiny a pawauky — a pak dotčte bude a Bohu poručeno! — (Dokončení.)

Rakausy.

Z Widně. Prozatímní zákon tisku již dokonal. Dne 1. Dubna odpoledne sběhlo se asi 2—3000 lidí w universitě a prof. Hye, který oznámil, že wyswětlí zákon, počal ho hájiti. Wypuklá baure, musil přestati a několik řečníků wstaupilo na to po sobě na katedru, mezi nimiž dr. Jiskra jasností a zřetelností řeči wynikal. Ještě toho dne wečer wyslána deputace k ministru wnitřních záležitostí, která mu nepřimnutí zákonu o tisku i s důwody oznámila. P. z Pillersdorfu byl s deputací srozuměn a dal ji moc, wýbor sestawiti, kterýby wady těch zákonů chlédal a na odpomožení myslil. Tím způsobem jest nowý prozatímní zákon o tisku zase zrušen. — Sbírají se dobrowolníci, kteří do Wlach táhnauti chtí. Dne 1. Dubna bylo jich již 6000. Bůh buď milostiw Wlachům, neb kam tito dobrowolníci wrazí, tam to bude zle wypadati, neb sotwa 5 ze 100 je jen pořádně wychowáno, jestiť to sběhlá nezwedená čeládka, která w nepokoji lowiti chce. Bude jich tam ale zapotřebí, neb ze Sardinska, z Toskanska, ze Šwýcar táhnau dobrowolní zástupowé Wlachům na pomoc. Že arciwéwoda Rainer do Widně přijel a že Radeckého jali, není prawda. Kolowrat odstaupí od ministerstwa, na místě Fiquelmonta přijme Colloredo-Wallsee zewnitřní, místo Pillersdorfa-Montecuculi wnitřní záležitosti. Pillersdorf zajme místo Kübekowo, který těžce stůně.

Dne 2 Dubna stala se we Widni weliká demonstrace, která nejlépe a zjewně ukazuje, jaký duch tam panuje. Študenti a jednota mužských zpěwáků shromáždili se ráno w universitě, aby císaři německý prapor šli podat. Celý průwod se zastawil na štěpánském placi, zpíwalo se Arndtowo „Deutsches Vaterland" a z wěže zawnělo mluwicí traubau Hoch na sláwu Německa. Odtud se táhlo ke cís. hradu. Weškerý dwůr objewil se na pawlanu a tu chopil císař w hřímajícím jásotu a plesu německý prapor a zatknul ho u okna swého bytu. Na to zawznělo „Gott erhalte", řečnilo se a enthusiasmus panowal, jakého není we Widni pamětníka. — W ministerské radě uzawřeno, aby se wyslala do Wlach deputace, aby žalostem wlaského národu wyhowěla. —

— Sardinský král oznámil wydaným manifestem k národu Lombardo-Benatskému, že mu potáhne na pomoc.

— **Arciwéwoda Albrecht již není generalním komandantem Dolnorakauským.**

Z Krakowa. Rusko sbírá we swém Polsku wojsko, jak silné jest, nemůže se ještě určiti. Dle jistých zpráw jest je we Waršawě 20—25000 gardistů na pohotowě. S obywateli Waršawskými jedná se jako při obležení: 5 osob nesmí pohromadě stati, zatýká se na pořád. Wše, co koli za zbraň slaužiti může, wláda pobrala, i dlauhé kuchyňské nože jsau wzaty. Wywoz potrawy je zapowězen. Krakowané nechtí ani ruskými ani rakauskými býti, myslí zase na obnowení staré Polsky.

Z Haliče. Brzo pojedau 3 šlechticowé haličtí do Čech, aby Čechům nabídli bratrstwí a přátelstwí, aby se s nimi o konstitučních záležitostech poradili, jejich jména jsau: Czartorycki, kníže Sanguszko a hrabě Stadnicki.

Místokrál lombardo-benatský jest nyní w Botzenu se dwěma syny swými. I wéwoda Modenský tam přijel.

Ode dne 26. března píše se z Milána, že již piemontské wojsko do Milána wtáhlo.

Polní maršálek Radecký jest na útěku do Verony, kde druhá armáda d'topre se sbírá. Obě wojska obnáší ještě asi 60 000 mužů.

Němci.

Státní rada Bekk w Karlsruhe dostal zpráwy z Nancy a z Bernu, we kterých se wpád a plenění wyhnaných francauzských a německých lupičů za neprawdiwé a pro wšeliké příčiny wymyšlené prohlašují.

Wlachy.

W Parmě byla dne 20. Března **krwawá** rewoluce mezi lidem a wojskem. Lid zwítězil a užil se, že wéwoda i s rodinau jim w moc padl. Sestawena od lidu wláda, a sice následující mužowé: adwokát Gatinelli, prof. Pellegrini, adw. Maestri, p. Sanvitale a adw. Givia. Němci opustějí Parmu, jakož wewodstwí wůbec. Padli 1 major, 1 setník, as 5 Rakušanů a z lidu 12 neb 13 lidí.

Ze Sardinska. Prozatímní wláda Milánská poslala deputaci do Turina, nabízejíc králi korunu lombardo-benatskau. Karel Albert je prý již přes lombardské hranice.

Turecko.

Staw bulharského národa. Tento národ pod tak těžkým jarmem tureckým stenající býwá bezcten i od odpadlíků, neboť již i řecti jeho wládaři, jenž podle jména swého národ by měli brániti, ho tyzní a dřau. We Wraci w Bulharsku sedí wládyka Agapius, jenž již před 11 lety na tuto eparchii pozwán pod sebau má ještě dwě města Lowčen a Rjahowo. S počátku s liswým připowídání a pochlebowaním znal přilnauti ud. Jeho matka zarazila jako dobrá křesťanka z lásky k bulharskému národu školu pro ženské pohlawí, jenž stojí pátý, šestý rok. Ale k žalosti lidu ona skonala a tak propadla škola pod správu wládyky Agapia, který, místo co by matčin záwod podporowal, jmenowal w té škole dwě mladé diwky za učitelky, s nimiž on čas nečestně trawiti a swým citelům slaužiti může. A poněwadž jedna z těchto učitelek je we Wraci a druhá w Plewenu, nemá wládyka na jednom místě stání. — Nemůže-li který poddaný nečinnost wládykowu snésti a naříkat začne-li, očerní ho tento u pašete a bez dalšího wyšetřená býwá spjat do pout a dán do wězení. Tak biskup wracanský starešiny městské, kteří mu na jeho rozkaz nechtěli 22 000 grošů sehnati a poslati, a do Wrace přišli s otázkau, proč jim on to psal, očernil u plewenského náčelníka, že se spikli a ručnice a bambitky skaupili, by se zdwihli proti pašeti. Náčelník poslal i hned rychlíka k pašeti, wyjewil mu onu lžiwau wládykowu žalobu, a on ony starešiny w pauta a w wězení dáti nařídil. A když jich newinnost seznal, hodil je do wětšího a temnějšího žaláře a pak na přímluwu pronikawé tamnějšího kupce je propustil. Mimo to je řečený wládyka s náčelníkem rjachowačským we srozumění, a poddané, jenž hezké ženy mají, stíhá, tyto z jich obydlí wywádí a Turky nabádá, by je honili a zabawili. Za pohřeb nebo swatbu wdowců musí se platiti chiljada grošů. — Několik obywatelů chtělo, by w Lowči národní školy založeny byly, ale wládyka lidi z tohoto umyslu zradil. Když proti wládyce lid chce učiniti žalobu, swolá on wšechny poddané swého města, aby písemně od sebe dali, že je žaloba lidu nesprawedliwá, a nechtějí-li měšťané podepsati, přimluwí se on za ně u paši a ten je dá do wězení. — Awšak přeweliké bezzákonnosti a samowolnosti tohoto wládyky nemohu dlauho nésti, on na místo národního jazyka uwádí do církwe jazyk řecký, a když wšichni národowé swůj jazyk zwelebují, on bulharský jazyk a národnost hněte; a to jest, co národ může pobauřiti. Celý bulharský národ obrací se s krwawě-slzawýma očima k nebeskému stwořiteli, a hledě na Srbsko, Multansko a Řecko prosí ze srdce, by ho od nájezdu odpadlíků, a především od řeckého a surowého tohoto wládyky sprostil.

Národy ewropejské probudili a ozwali se o ustawy zemské. Což newolný národ křesťanský w Bosně, Hercegowině a w Bulharsku? Po čtyrech i wíce stoletích zdali swrhne těžké jarmo turecké? Jako že tento národ daufá, spatřiti někdy swobodu swau na tomto swětě, nech se teď, w tomto a w takowémto stawu Ewropy, o to pokusí, by se wrátil žiwot do jeho umrtwělého ducha!

Srb. Nar. Now.

*** Dne 31. Března uzawřelo se we schůzce předstawených a representantů zdejší německo-ewangelické obce wedením a předsednictwím p. pastora, aby se zakročilo o úplnou rownost wšech w Rakausku posud jen trpěných křesťanů s katolickými jich bratry. Wšecko se má co nejpřísněji zákonně s opominutím wšelikého lomozu díti, poněwadž wšichni shromáždění přeswědčeni byli, že swatá a sprawedliwá jejich žádost nepotřebuje, míli dosažena býti, nynějšího nakwašení používat.

Tisk Jaroslawa Pospíšila.

Papír z dílny P. Porgesowých erbů z Eichmanna w Hostinném (Arnau).

TAK čtyřiadvacetiletý mladík ne celého půl léta po svém vystoupení na veřejnost již byl jedním z vůdců české literatury, měl příležitost zavádět podle svého přání do českých snah vlasteneckých nový tón a chopil se úkolu toho s rázností i rozvahou překvapující.

„České Včele", aby byla řádnou včelou, přidal satirickou rubriku Žihadlo, kam ukládal epigramy a polemiky. Ostatním rubrikám vtiskl jednak živější ráz, jednak ostřejší kritické stanovisko a celému listu jednotného ducha. Nějakou dobu hleděl obecenstvo theoretickými výklady i praktickými ukázkami kritiky přesvědčiti o potřebě a důležitosti této činnosti literární. Ale přese všecky přednosti svého péra nedovedl stvořit opravdové kritiky vyššího slohu: jeho kritiky, nevyjímaje kritiky „Posledního Čecha", byly črty namnoze trefné a jiskrné, ale ne to, co jest ideálem kritiky. Havlíček byl duch příliš samorostlý, než aby chtěl a dovedl vnikat ve tvorbu cizí a podat její rozbor, ideovou rekonstrukci a charakteristiku, ačkoli se o to delší dobu pokoušel (a v Rusku dokonce pojal plán na sepsání jakési příruční aesthetiky ne soustavné, ale výchovné a praktické — plán, jehož neprovedl). Kritiky byly mu jen příležitostí, aby rozvíjel své vlastní názory, jak svědčí zvláště odsudek „Českých Listů" Kapperových, odmítající básně ty jak pro básnickou neopravdovost, tak zejména pro snahy českožidovské, k nimž Havlíček měl nechuť. Zkrátka Havlíček, sám výtečný feuilletonista i umělec, přese všecky své kritické snahy kritikem uměleckým nebyl a také v ohledu tom hlubšího vlivu na literaturu ani obecenstvo nenabyl

Vynikal za to schopnostmi v oné době potřebnějšími. Jak zmíněno, přišel do literatury české v pravou chvíli, kdy živý rozmach její rázem jej vynesl v popředí veřejného zájmu. Ale

také v něm doba ta našla pravého muže. Hbitý, pilný, smyslem pro časovost nadaný, věčně nespokojený a útočný tento mladík byl ideálním žurnalistou pro léta 1846—1847. Měl neustále co navrhovat, oč se starat, co kárat, čemu se smát, a jak positivním obsahem časopisu tak i kritickou, polemickou a žertovnou jeho částí míchal českými vodami, probouzel nové duševní potřeby a hleděl je zároveň ukájet.

Tyto vlastnosti jeho samy vedly jej na pole, které zprvu byl pokládal za cizí své životní dráze — k žurnalistice politické. V „Pražských Novinách" od prvého čísla tiskl vedle obvyklých zpráv denních samostatné články, kterými hleděl podle svých dávných plánů lid vychovávat, a rychle pouštěl se do proudu politiky, pokud v poutech absolutické tehdejší censury to vůbec bylo možno.

Ročník zahájil článkem o potřebě české průmyslové školy, kde vedle školství hleděl upozornit i na hospodářské nedostatky české, a velmi brzy rozvinul nejširší program politický a sociální, na jaký při svém tehdejším rozhledu stačil. Pod rouškou anonymního dopisu z venkova vytiskl v březnu 1846 znamenitý článek, líčící smyšlené město, kde podle snů někdejšími poměry Borovskými vzbuzených děkan i ostatní kněží, učitelé i purkmistr jsou pravými apoštoly humanity a podnikavosti; chválí tamní nemocnici, opatrovnu, pojišťovnu, chudobinec, všeobecnou dílnu městskou proti nezaměstnanosti a jiné svépomocné instituce samosprávné, výbor měšťanstva jako společenskou smírčí instanci, reformované školy a obecní knihovnu, i rozestírá před zraky užaslého čtenářstva obraz tak zářivý, že v tehdejší uhnětené době po několikastaletém úpadku samostatného ducha občanského podobal se jistě zjevení z jiných, lepších světů.

Byla-li při obraze tomto přílišná ideálnost na závadu vlivu jeho veřejnému, vyvolal za to mocný dojem článek „Slovan a Čech“. Čtyřicet let po Jungmannově velkolepém „Rozmlouvání o jazyku českém“ položen byl tímto článkem druhý základní kámen k českému programu národnostnímu a politickému. S neobyčejnou silou přesvědčení i znalostí poměrů Havlíček podnikl tam útok na současné modní slovanství, v něž se zvrhla časem Kollárova slovanská idea, a vystoupil i proti té idei samé, jež častečně již u Jungmanna zejména však v díle Kollárově zabočila v mlhavé sny o všeslovanské jednotě. Havlíček bezohledně ukazuje, že Slované nejsou národem jedním, nýbrž skupinou národů sice příbuzných, ale přes to velice rozrůzněných kulturně, politicky i historicky, namnoze přímo vespolek znepřátelených, že zvláště Rusům slovanství jest jen záminkou jejich vlastního sobeckého úsilí, a že zkrátka mimo vzájemnost kulturní Čechové mohou mít zájmy těsněji společné jedině s Jihoslovany. Zároveň Havlíček vyslovil zásadu, dávno hájenou Jungmannem, že vlastní prospěch káže Čechům, starat se o zachování a sesílení Rakouska, čímž mířil proti nadějím, jež české kruhy časem upínaly k Rusku jako k ochránci národností Slovanských.

U pražských vlastenců Havlíčkova úvaha, přes některé nepatrné známky začátečnictví koncipovaná i provedená tak skvěle, že ani později nenapsal cennější nad ni stati politické, vyvolala pobouření a polemiku Jakuba Malého, který jí vytýkal zvláště taktickou neopatrnost. Než ačkoli Havlíček ji v prvním ohni byl napsal prudčeji, nežli sám později schvaloval, přece skutečnost dala za pravdu ne Malému, nýbrž jemu. Úvaha nejenom nepoškodila české hnutí vlastenecké, jak se báli Malý i jiní slavjanofilové, nýbrž naopak mu pomohla. Sám Kollár cítil se

jí tak málo dotčen, že později do Havlíčkova časopisu psal epigramy proti odluce Slovákův, a censura za „protislovanské“ stanovisko Havlíčkovo povolovala mu v domácích věcech smělé projevy, které by jinak jistě byla potlačila.
Tak Havlíček mohl dosti zjevně psát o nejaktuálnějších potřebách národních a probouzet i rozdmychovat politický zájem čtenářstva jak všeobecnými články (na př. „Co jest obec“ koncem r. 1846) a zprávami z ciziny, zvláště upozorňováním na národní boj Irčanů proti Angličanům se zřetelnými narážkami na obdobný český boj proti němectví, tak i drobnými a nabádavými zprávami a poznámkami z české přítomnosti. Sledoval každý podnik vlastenecký, podporoval jej a posuzoval, často přímo sám vyvolával; a hleděl zájem čtenářů co možná šířit vedle pouhé péče o jazyk také na otázky hospodářské, samosprávné, mravní a vzdělávací vůbec.
Tento směr opět se šťastně shodnul s potřebou doby. Vrstevníci Havlíčkovi i někteří vlastenci starší počínali již vůbec si všímat otázek politických. Hnutí šlechtických stavů českých pro rozšíření jich práv, snahy o zřízení české školy průmyslové s Trojanem v čele, Braunerovy studie o poměrech rolnictva za roboty, Riegrův útok na censuru při promoci jeho 1847 a jiné řeči, Sabinův netajený sklon k politickému radikalismu a tajný pražský kroužek politický po příkladě irském nazvaný „Repeal“ byly vnější známky nebývalého ruchu, který tehdy současně s hnutím celé západní Evropy i Maďarů počínal provívat českou zemí.
O oživení a zpestření ruchu toho se Havlíček bezděky postaral ještě spoustou polemik a šprýmů, které se mu takořka proti vůli neustále tlačily do péra. Vedl s mladšími spisovateli spor o pravopis, v němž spolu se stranou starší hájil tehdejší

Karel Havlíček

Havlíčkův dopis hraběti Vojtěchu Deymovi
po založení Národních Novin.

Hochgeborener, Hochgeehrtester Herr Graf!

Den sehr erwünschten Brief d. 3ten Karlsbad habe ich eben erst erhalten und denselben der Frau Gräfin mitgetheilt, welche sehr besorgt war. Das wichtigste ist dass Sie Herr Graf! sogleich nach Prag kommen, nicht wegen dem früheren Comité aber wegen der Kommission des Graf. Stadion die sich bis itzt sehr vernünftig aufführt und nach und nach Vertrauen gewinnt. Daher wünschte ich auch dass Sie Herr Graf auch sich mit betheiligen. Dass wir den ältesten Sohn des Erzherzogs Franz Karl nach Prag bekommen werden schon wissen.

Beiliegend übersende ich auch die ersten drei St. der neuen Zeitung sie wird gewiss was Format etc Ausstattung betrifft die schönste sein, und soll itzt auf einem ganz besonderen Weg Verbreitung finden.

Bitte nur recht sehr bald zu kommen Herr Graf! und von der Frau Gräfin habe ich hinzuzufügen dass noch Briefe in Carlsbad poste restante liegen, welche der Herr Graf abholen lassen sollen. Alles ist ruhig.

In tiefster Hochachtung

Prag am 7. April. 1848.

Karel Havlíček

Havlíčkův dopis hraběti Vojtěchu Deymovi po založení Národních Novin.

pravopis (*au* a *w*) proti novému a ovšem na konec prohrál; vedl rozhořčený boj proti Slovákům za to, že s Hurbanem a Štúrem v čele se odtrhli od spisovného jazyka českého a postavili na jeho místo spisovnou slovenčinu — boj, který vedli již před tím přední vlastenci čeští, který však na Slovensku Kollár a v Čechách Havlíček dohnali k přílišné příkrosti; mimo řadu jiných srážek pak začal zvláště charakteristickou polemiku proti Fr. Čuprovi a Augustinu Smetanovi o cenu filosofie a zejména filosofie německé, která jak z národnostních tak z myšlénkových důvodů byla protivna jeho přímočarému, k jednoduchosti a praktičnosti tíhnoucímu duchu i jeho českému národnímu přesvědčení, pro které měl zvláště Smetanovi jako Kapperovi za zlé, že se pokládají za Čechy a přece píšou německým jazykem. Zajímavo, že ani tyto přečetné, vážným i vtipným tónem vedené šrůtky Havlíčkovi neškodily. Kdežto čtenáři zpravidla polemik nemilují a často nevrle odbývají i sebe závažnější spory, neberouce si práci, aby předmět boje ocenili a učinili si sami úsudek — Havlíčka nejenom neobtěžovali protesty a hrozbami, že časopis vypovědí, nýbrž naopak vážili si všeho obsahu časopisu tou měrou, že počet odběratelů za dvě leta Havlíčkovy redakce vzrostl ze 200 na 1 500. Taková byla tenkrát žízeň obecenstva po dobré četbě!

Rostoucí počet odběratelův umožnil Havlíčkovi, že již r. 1847 mohl si pro Českou Včelu přibrat za spoluredaktory Nebeského, Koubka a Klácela, že počátkem roku 1848 zvětšil formát Pražských Novin, hodlal je vydávati častěji a začal v nich krátkou politickou encyklopedii. Také opravdu již pomýšlel na svůj vlastní rodinný život, an po rozchodu s Weidenhoffrovou, jehož příčin podrobně neznáme, seznámil se s osmnáctiletou Julií Sýkorovou, kteroužto dívku, zjevem i povahou vysoce ušlechtilou,

dne 7. března 1848 pojal za choť. „Mládencem" při svatbě byl nejdůvěrnější jeho tehdejší přítel Tomek, jenž jej za nemoci někdy zastupoval v redakci a jemuž Havlíček sám byl r. 1847 mládencem při svatbě.

Tak léta 1846 a 1847 byla nejšťastnější dobou činnosti Havlíčkovy, dobou radostného zdaru a vážného i veselého mladého života. Jediná obtíž a nebezpečí tkvěly v absolutismu politické, který časem počal naň doléhat více než na počátku. Havlíčkova rostoucí propaganda politická nemohla censuře ujít, a nepokojný mladík po mnohých třenicích s úřady, když počátkem roku 1848 pochválil činnost nového, tehdy ještě svobodomyslného papeže Pia IX., měl již býti zbaven redaktorství.

LEČ neobyčejné štěstí provázelo Havlíčka i v tuto rozhodnou chvíli. V celé západní i střední Evropě vzplanul tehdy politický ruch, jenž na Vídeň dolehl současně od západu z Francie, od jihu z Italie, od východu z Uher i od severu z Prahy. V únoru propukla ve Francii revoluce, z Uher počátkem března Košut povznesl hlas za ústavu pro habsburské země všecky, v Praze 11. března veliká schůze v lázních Svatováclavských přijala požadavky národní rovnoprávnosti, svobody tisku, politické samostatnosti zemí českých a osvobození lidu poddaného, formulované Braunerem, přednesené Trojanem, Fastrem a Sabinou a zvolila výbor, aby je vymohl; posléze vídeňská revoluce 13. března přivodila pád Metternichův, svobodu tisku a slib císaře Ferdinanda, že národům udělí ústavu.
Policie i censura staly se tak vůči Havlíčkovi z čista jasna bezmocnými. Ba nové poměry nejen odstranily nebezpečí hrozící jeho činnosti, nýbrž umožnily jí další mohutný náskok a rozšíření: Havlíček ihned zpozoroval, že nastala doba pro založení velkého denního listu českého, a usilovnou prací za hmotné podpory hraběte Vojtěcha Deyma již po třech nedělích, dne 5. dubna 1848 vydal první číslo „*Národních Novin*". Bez vlastního risika hmotného, které na sebe vzal hr. Deym, a bez konkurence a bez jakéhokoliv omezování směru a tónu 26letý Havlíček se stal hlavou prvního velkého denníku českého a z hloubi duše plynula mu slova úvodního článku, slova důvěry v Boha, který nedal zahynout národu českému, ale žehnal poctivým snahám jeho vzkříšení.
Opojný vzduch jara svobody politické uváděl tenkrát národ český v radostné domnění, že všecka jeho přání budou uskutečněna, sliby vládní splněny a blahé časy dávné navráceny. Havlíček sám v té době rodinných i politických líbánek též od-

dával se poněkud klamům těm, a doufaje v brzké uspořádání poměrů v duchu českých snah vlasteneckých, s nimiž na chvíli ku podivu souhlas vyslovili i pražští Němci, poučoval v novinách čtenáře, jak jen dovedl, o jejich právech občanských i národních, krotil a káral všelijaké výstřednosti neuvědomělých davů i roznícené mládeže, v jalovém řinčení zbraní spatřující vrchol svobodné politiky; ačkoli sám se také cvičil ve zbrani a žádal za všeobecné zařízení národních gard, přece napomínal k sebevědomí a ráznosti, ale také mírnosti a snášelivosti, k vytrvalosti a k důvěře v národní vůdce, zastoupené v poloúředním „Národním výboru", jehož přípravných prací ústavních se i sám horlivě účastnil.

Německá agitace pro obeslání všeněmeckého parlamentu Frankfurtského brzy přivedla do těchto všeobecných výkladů Havlíčkových určitější směr a obsah. Počítajíce české země k Německu, svolavatelé Frankfurtští pozvali do parlamentu i Palackého a spoléhali na spoluúčastenství Čechů. Palacký však odpověděl slavným dopisem, kde lapidárně vyjádřil Jungmannův a Havlíčkův názor o Rakousku jako poměrně spolehlivé záruce české národnosti, odůvodnil jej poukazem na nebezpečí expanse Ruska a potřebou sdružení menších národův, a jak z tohoto důvodů tak i zvláště pro národní samostatnost českou odepřel jíti do parlamentu Frankfurtského. Hluboké a důmyslné úvahy ty, ačkoli jádro jejich nebylo docela nové, svou jasností, pádností a dalekými obzory dodaly tehdejší politice české, co jí ještě chybělo — širokého theoretického základu evropského, a staly se programem národním. Německá chvilková smířlivost v Čechách ustoupila zatím jejich starým choutkám panovačným a tím srazila Čechy v jediný šik proti Frankfurtu.

Číslo 6. Příloha k Národním Nowinám dne 11. února 1849.

Sedmero wzdechnutí k ministerstwu.

Nowa píseň, zpíwá se jako: O Welwary! O Welwary! kde jsau mé tolary!

O! Schwarzen-šwarcen-šwarcemberk!
Radš' půjdu na Špilberk,
Než bych smíčel tuto píseň.
Neulehčil srdci tiseň,
O Šwarcemberk! o Šwarcemberk
Radš' půjdu na Špilberk.

O Stadion! O pane Franc!
Důwěra je na dranc!
Frankfurt již nas zase plaší
A centralisace straší.
O Stadion! O pane Franc!
Důwěra je na dranc!

O pane Bach! o pane Bach!
Auwej! auwej! ach, ach!
Sprawedlnost nikde není,
Wšade jenom obležení.
O pane Bach! o pane Bach!
Ach auwej! auwej! ach, ach!

O pane Kraus! o pane Kraus!
Dwacetníky heraus!
Chceš-li míti w zemi wíru.
Wyswoboď nas od papírů.
O pane Kraus! o pane Kraus!
Dwacetníky heraus!

O Thienfelde! o rytíři!
Pamatuj na špíži!
Co nam země poskytuje,
Wšecko wojsko zpotřebuje.
O Thienfelde! o rytíři!
Pamatuj na špíži!

O Cordone! o Cordone!
Jsi pánem, nebo ne?
Generali wladnau sami,
Jako pašowé nad námi.
O Cordone! o Cordone!
Jsi pánem, nebo ne?

O pane Bruck! o pane Bruck!
W žiwnostech malý hluk!
Pošty lezau jako raky,
A ta železnice taky.
O pane Bruck! o pane Bruck!
W žiwnostech malý hluk!

H. B.

Kterak pan Dobrý o kandidaturu w Litomyšli se uchází.

Rozmilí krajané!

Rád bych přišel na říšský sněm, abych ukázal co jsem se naučil od té doby, co jsem auřad policejní opustil a pauze s politickým spokojiti se musel. Učinim Wam zkrátka swé wyznání.

Swoboda — to je welmi drahé zboží! za dukát je sotwa český loket té nejhrubší — co je ta extrafain, ministerialní, ta již dokonce ani k dostaní není. Ale co nám po swobodě! hleďme si raději wýdělku — při tom se člowěk alespoň nají, a wíte, že člowěk sytý je teprw prawý chlap. Čechům zwlástě sluší na sytost pamatowat, aby se nezbláznili ze samé lačnosti jako Francauzi, kteří o hladu podiwné tance prowozejí jako: kommunismus — socialismus — ba na samau bohaprazdnau republiku si hrají! Dejme tedy swobodě kwinde; až řadně ztlaustnem, přijde nam sama.

Bezpečnost — po té bychom marně taužili, neb jsme ji měli již auplně přede březnem 1848 a wěru newím proč nám ji císař pán znowu co milost dawal.

Neby'a-li to snad bezpečnost, když skoro každý maudrý člowěk pod zwláštní dohlídkou stawal? o kriminálech a kasarnach kterých bylo až nazbyt pro samau bezpečnost, ani nedím. Ja wím ze zkušenosti nejlépe o bezpečnosti powídat, neb jsem se sám bedliwě o ni staral. Bylť jsem policaj- oberkomisarem w Polsku a na sta lidí jsem tak dobře opatřil, že se žádný wrah ani zloděj na ně dostati w stawu nebyl. — Sam prawoslawný car mne za to pochwalil a řadem mne odměnil; tedy přece bezpečnosti rozumím -- ne? —

Protož ani swoboda ani bezpečnost — „ale wýdělek“ ten twrdí muziku! tomu take rozumím, a nechcete-li, aby wás i s chlupy hltawý chřtán kommunismu spolknul, tedy hleďte, aby se wolba na říšský sněm u Wás podařila, totiž abyste *mne*

ťywoudi, který ji hřiwnu swau zakopali nechci. Rád bych se totiž s pány ministry zase trochu seznamil a ty prokleté Polaky poslal, neboť wězte, že těch wousatých chlapů na Lewici skoro každého tajné hruby nejméně od praděda znam, a jak mne spatřeji, že již ani neceknau. Pročež s obwyklým dobrým swědomím w řadu kandidatů Waších wstupuji.

Wáš krajan F. Dobrý.

Kdo jest Ultra-Čechem?

Težká a marna by byla wěc, určiti, kdo wlastně Ultra-Čechem jest; snadněji bude wyswětliti, dle čeho se takowý ultra pozna; k tomuto cíli udáwame zde tři stupně, neb lépe řečeno, troje stadium Ultra-Češstwi a sice:

Prwní stadium.

Kdo s obzwláštním zalíbením čtení českých knih se chytá.
Kdo w kawarně dřiwe na české, než na německé časopisy se pta.
Kdo si přeje, aby se wíckrat za tyden w diwadle česky hralo.
Kdo nemlčí, když se čeština haní.
Kdo by rad, aby i u auřadů česka řeč platnosti nabyla.
Kdo wůbec rownoprawnost nejen na papíře, ale i we skutku míti chce.

Poznamenání. Jak widěti, drží se tento stupeň weskrz w mezech slušnosti a práwa.

Druhé stadium.

Kdo k auřadům české prosby a žadosti zadáwá, a o české wýnosy žadá.
Kdo na swůj krám českau tabuli wywěsiti se neostýchá.
Kdo ke každému, s kým pojednáwa, česky mluwí, předpokládaje, že by každý česky mluwit měl.
Kdo bez ohledu na důstojnost a staří každému wyká.
Kdo se chlubí, že je Čechem, a na swůj národ si něco zakládá.
Kdo žadá a si přeje, aby se i we školách česky přednašelo.

Poznamenaní. I těmto Ultraům se nemůže ještě předhazowat, žeby meze slušnosti a prawa překráčeli.

Třetí stadium.

Kdo se chlubit neostýchá, že slaužil u Swornosti.
Kdo za kloboukem neb na kabátě nosí slowanský trikolor.
Kdo se nebojí swornostské čepice.
Kdo chce zawadět slowanský kroj.
Kdo je audem Slowanske Lípy.
Kdo nerad čte, aneb kdo docela nečte „Deutsche Zeitung aus Böhmen."
Kdo na Chorwaty a Srby dawá příspěwky.
Kdo w skutku chce, aby slowanský národ měl s jinými národy stejná práwa.

Poznamenání. I tento nejstrašliwější druh Ultra-Čechů neškodí sice člowěčenstwu, a když wšechny tři stadie aubrnkem wezmeme, nahlédneme, že to strašliwé ultra scwrkne na malé Nic. H.

Oznámení obromné a znamenité, hudební akademie, we které se od několika z cizozemska přišlých zpěwáků obzwláštní národní písně přednášeti budau.

Jména umělců.

Pan Dukát, welmož. bývalý wladař, nyní w tiché samotnosti žijící hypochondr.

Pan Tolar, nazwaný též Species, neb twrdý tolar, ministr zahraničných záležitostí.

Pan Dwacetník společník ministra zahraničných záležitostí, který na naše autraty po cizozemsku cestuje a we swé wlastní wlasti se schowáwá.

Pan Desetník, o kterém se též říci může, že není přítelem weřejnosti.

Pětníček a grošíček, slaužící pana ministra.

Pan Šestáček, nedawno na swět přišlý panáček, který ... byl d... mezší, nežli w skut... je.

Dwaugrošák Grošak			wšichni rození z Měďowic a patřící mezi sprostý lid čili národ.
Dwaukrejcarník Krejcar	s	kapličkau	
Dwaukrejcarník Krejcar	bez	kapličky	

Pan Dukát. W samotě když sedím a se saužím,
Po tom božím swětle darmo taužím.
Pan Tolar. O Welwary! o Welwary!
Kde jsau ty tolary!
Národ. Otewřte almary,
Najdete tam tolary!
Pan Dwacetník. Laučení, laučení,
Jak jest to těžká wěc!
Pětníček a grošíček. W měšci, w truhle, w kasse, w loži
Neuzříme swětlo boží.

Tolar, dwacetník a desetník zpíwají kwartett:

O radostné cestowání!
O radostné cestowání!
Bez pasu i s pasem,
Za hranice utíkaní
Tichým nočním časem.
Awšak jak je těžko nám,
Že musíme z domu!
Aniž známo komu,
Zdaliž se wrátíme k wám!

(Wšickni tři se dají do hlasitého pláče, a národ též wylêwá slze.)

P. Šestáček. Milý synu, pomni na to,
Hwězdičky že swití
A že wšechno není zlato,
Co se jasně třpytí.
Já jsem mladý šwarný jonák
A pět grošů platím,
Já se co syn wlasti wěrný
Ze země neztratím.

(Dukát, tolar a dwacetník se usmíwají a Měďowičtí nad takowau wěrností plesají.)

Wšickni dohromady zpíwají duetto.

Kam jste se poděly časy,
Kde naše zniwaly hlasy!

W tom se před zpěwaky objewí několik panujících bankcetek, a papírowých saupeřů, načež weškerý zpěwak až na šestáčka a sprostý lid náhle zmizí.

Tímto se ukončí tato ne dlauhá sice, ale kratká akademie.

H.

Zase o jednoho demokrata w Praze míň.

Pršelo, bylo tma — witr hučel, p. Feigert dáwal bal tu kráčí můj přítel Š. wážným krokem Dominikanskau ulicí ke Konviktu. Witr co jen wztekel, wtlačí tedy klobauk (tak nazwaný demokratický) pewněji na hlawu; w tom mu zahučí wichřice okolo hlawy, on chňapne po kloboauku a drží — — rozcuchané wlasy!! Obrátí tedy zakalený zrak wzhůru a widí kterak jeho demokrat, nesen jsa powětřím, se ubírá tam k nadhwězdnatému nebi, kde snad wšickni demokrati přebywají. — Celý ztrápen stojí as půl hodiny, kochaje se tau sladkau nadějí, že se jeho milý demokrat z té proohážky nawrátí, wšak marna naděje, on jest mezi wywolenými.

Když se konečně okolo něho již uličnici počali shromážděti, přišel nešťastný přítel můj domů, zpíwaje si píseň.

„Bejwáwal jsem chlapík,
A už nejsem" atd.

A já mu ke wšemu ještě přál štěstí, že to nebyla wichřice, která by mu byla také demokratickau hlawu s sebau wzala.

S. Kubleanský.

Illustrace k. liberálnímu programu.
(Pokračowání.)

„Ministerstwo nehodlá při snaze po swobodomyslném a lidumilowném zřízení po zadu zůstati, anobrž to spíše za swau powinnost uznawá, se tomuto dychtění w čelo postawiti.“

Epigramy
od K. Burowského

Obrácený swět.

České slowesnosti
Osud pauta kuje:
Censura ji tiskne,
Tiskař censuruje 17/5 1844.

Etymologický.

Odkud wzalo — zkausím žáky —
Jmeno Rakaus počátek? —
„Od raků, neb oni taky
Chodí pořad nazpátek!“ 27/4 1844.

Patroni Haliče.

Od Boha mam písek a wlky,
Od Kazimíře šlechtu a Israelity,
Od Františka Šwaby a Jezowity,
Mikuláš mi dá činy a činowníky.
18/3 1844.

Figura inversionis

Na kříž reformátora!
Byla methoda stará.
Nyní swět powěsí spíš
Na reformátora kříž. 16/3 1844.

Qualifikací X., prof. hist.

Umí historii, wěřte mně,
Střední sice jenom prostředné,
Starau za to wšak již zapomněl,
Škoda jen, že nowé nedošel. 27/4 1844.

Erbengötter.

Widím mezi pánbyčkem a knížaty
Wžly wetší analogii:
Tak na příklad Pán Bůh stwořil psy,
A knížata tajnau policiji.
26/4 1845.

Aristokratický.

Wšak se podle díla mistrůw rozum widí,
Císař dělá šlechtu, Pan Bůh stwořil lidi.
Pan Bůh stwořil lidi, krejčí tworí pány;
Kdo je malý mistr, miwá malé plány. 1843.

Účinky Bělohorské bitwy.

Pokawad se s Čechů kacířstwí nesmeklo,
Měli w Čechách nebe a po smrti peklo:
Co nám Ferdinande (II.) osud poslal tebe,
Máme w Čechách peklo a po smrti nebe.
13/5 1844.

Wypsání weřejné licitace na pozůstalosti ze sněmu morawského na den Sw. Ignáce z Lojoly:

67 paruk s německau frisurau.
3 libry peří z morawské orlice, které mělo každodenně do Frankobrodu odwádět.
1 Široký klobauk na spůsob Jezuitských, kterému se patřičná hlawa ztratila; uwnitř znamenaný Dr. J. K . č . r in Olmütz.
19 Šotků, které co zemězrádné spisy zabaweny byly
7 liber oleje, které na wzdor nedostatku oswícenosti zbyli.
Pozlacená metla, s kterau p. pr. Copl k pořádku wolal.
11 loktů černo-čerweno-žlutých stužek, které wlastně pro hanácké deputowané přichystané byly, na zbyt ostaly.
Jedna barwuměnící kukla, kterau se může lewým okem do Holomuce a prawím do Frankobrodu hledět aniž to obecenstwo spozoruje, eno mysli, že se práwě na Morawu ohled béře.

Kdoby nadjmenowané wěci wesměs pojednau kaupil, obdrží 3 láhwe we wodě rozpustěného frankobrodského rozumu na památku náwdawkem.

Místo prodaje jest u německého strašpytla w Swatojánské ulici č. 167.

We Špilberkowicích dne 5. února 1849.
Samuel.

Dle ukazu Jeho Welićestwa
Nikolaje Pawlowiće.
Petr Petrowić Petrow, kancléř J. I. W., k plukowniku uralských kozaků pluku orenburského.

Rozkaz.

Žurnalista Šotek bytem w Praze w Bogemii obdržel nejmilostiwějším ukazem Jeho Imperatorského Welićestwa řád Sw. Wladimíra druhé třídy se slowanskau stužkau. Proti wšelikému nadaní opowážil se tento šismatik w demokratické zaslepenosti swé pohrdnauti nekonećenau milosti našeho welikého Imperatora, a odeslal swrchu jmenowaný řad nazpět.

Nařizuje se wám tedy, abyste s užitím přiměřené wojenské moci a exekuce zjednal průchod neobmezené milosti J. I. W. a swrchu udaného šismatického buřiče k přijmutí řádu Sw. Wladimíra druhé třídy se slowanskau stužkau přinutil. Tak a ne jinak budiž, a hned.

W Petrohradě dne 25. ledna 1849.

Dle nejwyššího rozkazu
Petr Petrowić Petrow w. r.
kancléř J. I. W.

Rozlićnosti.

— Neníli prawda, dnes jste si mohl zřetelně předstawiti pekelný plamen!“ prawil generál po weliké exercirce se střelbau wojenskému kaplanowi. „Owšem, a obzwláště že jsem Waši excelenci widěl znowa w prostředku.“

— 1811. oznámil swědomitý rychtář písemně wrchnostenskému úřadu „že se již po nějakau dobu nočního času we wsi ukazuje kometa.“

— W amerikánském městě dostal kupec, bratr predstaweného, znamenitau zásobu brejlí z Ewropy, které mu wšak žádný nekupowal. Bratr jeho představeny aby mu w té záležitosti pomohl, wydal rozkaz „že žádný Indian pro hříchy swé hoden není na twář boží w chramě prostýma očima patřiti, nýbrž že se jen skrz brejle díwati má.“

W krátkém čase byly wšechny brejle dobře zpeněženy.

— Manželka na smrtelné posteli žádala manžela swého aby si po její smrti žádnau jinau nebral než její přítelkyni. „Jenom napřed umři, ostatek se již pak podá“ odpowěděl manžel.

— Každý Čech musí býti silnejší jak Samson. Samson byl jenom jednau oholen, a již wšecku sílu ztratil. Češi bywají často holeni a mají přece ještě sílu.

— Slíbit a nedržet jest panské. Prawdiwé přísloví musí ale také dowolit, že se též nejwětší taškáři za pány držíwají.

— Balakirew, šašek cára Petra Welkého, tázal se jednau w welké společnosti před samým carem „je-li jaký rozdíl mezi kolem a úředníkem?“ „Patrný rozdíl“ řekl car s úsměwem — „ale snad wiš nejaký zwláštní?“ „Techle rozdíl — odpowěděl Balakirew — kolo je zaokrauhlené a úředník drsnatý, ale to není žádný diw, wětší diw je že jsau si při wší rozdílnosti w jedné wěci nad míru podobni“. „A jaká by to byla podobnost?“ tázal se cár Petr. „Že se musí oboje, chceme-li dál přijíti, podmazáwat.“

— Kapucín baworský, kněz Winter, skonćil swé růžencowé kázání takto: „A kdo jsau ti oowčáři?“ po dlauhé wýznamné pause welkým hlasem zwolal: Oslowé jsau! Amen.“

— W Pařížských kafírnách nepodawá se hostům káwa w oddělených porcích, nýbrž sluha sam již na stole nalewá z konwie káwu i smetanu, načež si každý dle libosti sám osladí.

Jistý pan řekl při takowé příležitosti sluhowi: „Hodně mnoho káwy, prosím: hned powím, proč.“ Sluha nalil. „A teď prosím, hodně mnoho smetany, hned powím proč.“ Na to počal míchat. Sluha nějakau chwíli tiše w podiwení stál, načež se tázal: „Račteš být tedy tak laskaw, wyswětlit mně ty dwě příčiny, proč jste chtěl mnoho káwy a mnoho smetany?“ — „Poněwadž si tam chci dát mnoho cukru.“

— Francauz Claude Morel, děkan Sorbonny (theologické fakulty Pařížské), dal jakožto censor powolení k tisku Alkoranu, a sice dle obyčejné formule s následujícími slowy: „že w něm nenašel nic proti wíře katolické.“

— W jistém městě (nepochybně w Kocourkowě) dala policie nařízení, aby každý, kdo w noci na ulici bez lucerny napaden bude, zatknut byl. Stalo se jednau, že doktora k nemocnému powolali, šel tedy se swým služícím, jenž mu lucernau swítil. Potkal je policejník; služebníka s lucernau dále jíti nechal, doktora wšak, jenž bez lucerny šel, hned zatknul a do wězení odwedl. Než se doktor tak dalece ospravedlnil, že propuštěn býti mohl, dáwno již byl nemocný na onom swětě.

— Jistý kazatel wychwalowal maudrost a dobrotu boží proto, že práwě nejwětší řeky nechal téci zrowna wedlé nejwětších měst!

Šotkůw anagram:

Swoboda	**S**i
Tisku	**T**eď
Associační	**A**si
Dobrodiní	**D**obudeu
I	**I**bo
Obrana	**O**troctwí
Národní	**N**eobmezeného.

Odpowědný redaktor: **K. Hawlíček.**

Šotek wychází jakožto příloha k Národním Nowinám každau sobotu. Bez Národních Nowin předplácí se 50 kr stř. půlletně w Praze w nowinárně, po poště se Šotek sam pro sebe nerozesílá.

Jednotliwé čísla po 6 kr [illegible]

Rychlotisk Jarosl. Pospíšila w Praze.

V tu dobu Havlíček rozvinul značnou činnost v novinách i osobně. Sesměšnil Frankfurtský parlament popěvkem „Šuselka nám píše", agitoval proti Frankfurtu náruživě, a přičinil se s ostatními uvědomělými Čechy o takové roznícení odporu proti Němcům, že na schůzi 29. dubna v Konviktě byl sám nucen obšírnou německou řečí konejšit shromáždění, vyzývavými a nadutými řečemi emisara frankfurtského dohnané k bouřlivým protestům a hrozící Němcům násilným ztrestáním.

Čechové v odporu proti Frankfurtu vytrvali, i když slabé ministerstvo Pillersdorffovo nařídilo volby do všeněmeckého sněmu; nevolili a tímto passivním odporem český národ poprvé po staletém úpadku vystoupil opět jako ukázněný, sebevědomý činitel na jeviště dějin.

A neomezili se jenom negací snah německých; současně s Jihoslovany pojali plán k sjezdu Slovanskému, který měl Evropu upozornit na nepovšimnutou dotud skupinu slovanských národů probuzených, hlásících se o uznání a práva svá vůči utiskovatelům. Idea Kollárova bratrství slovanského dozrála k velikolepému projevu.

Havlíček střízlivým stanoviskem svým k panslavismu nedal se unésti tak daleko, aby vábivého tohoto podniku se nesúčastnil, naopak jel do Krakova a Záhřeba pro sjezd agitovat. Vykonav zdárně tento úkol ujal se 28. května opět redakce Národních Novin.

Praze nastávaly zatím nebezpečné chvíle. Dvůr vídeňský, který 17. května vzbouřením byl donucen ujeti do Tyrol, vyslal do Prahy jako velitele vojenského knížete Windischgrätze s obsahlými právy a záhadným úkolem. Tento umíněný aristokrat, jehož absolutistická domýšlivost byla větší než jeho vojenské schopnosti, větřil patrně v Slovanském sjezdu nějaké spiknutí

proti Rakousku (jakkoli sjezd byl svolán jakožto rakouský a ostatní Slované byli jen hosty jeho) a provokativními přípravami válečnými proti neznámému „nepříteli“ stále více dráždil lid beztoho dost rozčilený politickými převraty, nadějemi a pochybnostmi revolučního roku. Ani nový zemský správce hrabě Lev Thun si nepočínal způsobem uklidňujícím. „Národním Novinám“ na příklad odňal úřední doporučení a pokusem o vlastní vládní orgán „Pokrok“ přivedl je 6. června k prohlášení zjevného stanoviska oposičního.

Události ty připadly právě v dni zasedání Slovanského sjezdu, započatého 2. června. A tu, zatím co hrabě Nostic a F. L. Rieger u dvora v Inšpruku jménem Thunovým vyjednávali o jistou samostatnost české správy zemské proti vládě Vídeňské, před samým závěrem porad sjezdu slovanského 12. června Windischgrätzovi granátníci podnikli útok na demonstrující zástup lidu a tím vyvolali tak zvanou bouři svatodušní neb červnovou. Rychlostí blesku roznesly se mezi popuzeným občanstvem pověsti o zradě a spiknutí aristokratické reakce proti svobodě nedávno udělené, po ulicích se stavěly barikády a připravoval zoufalý odpor proti vojsku. Windischgrätz naopak z odporu toho soudil na široko daleko rozvětvěné spiknutí podvratných živlův a jal se nemilosrdně provádět opravdovou reakci: krutým krveprolitím a bombardováním donutil Prahu ke vzdání na milost a nemilost, hosty Slovanského sjezdu k útěku, prohlásil stav obležení, odňal občanstvu zbraně a zrušil nedávno udělené občanské svobody.

Havlíček zakusil hoře těchto krvavých dnů plnou měrou. Vydávat noviny bylo po čas bouří nemožno; jeho redakce umístěná v královských lázních nad Vltavou byla dělostřelbou s Malé Strany rozbita a stěží uchráněna požáru; osobně pak, ačkoli

sám na barikádách asi nebojoval, účastnil se mnoha důležitých jednání a vzrušujících scén obleženého města. Jeho bratr František byl přímo v nebezpečí života, an setrval v redakci Národních Novin i za nejprudší střelby. Když konečně na bojišti nastal smutný klid, Havlíček, zvolený 20. června zemským poslancem za Čáslavsko, jal se v novinách svých, pokud za stísněných poměrů to bylo možno, opět lid poučovat a povzbuzovat k práci za původní program svůj: rovnoprávnost národní s předností Čechů jako většiny v zemi, spojení Čech s Moravou v samostatný celek v rámci monarchie habsburské, politickou i náboženskou rovnoprávnost občanů a tedy zrušení výsad šlechtických, zlepšení škol i úřadů, zdemokratisování církve katolické a zavedení porotních soudů. Za to, že upomínal vládu, aby ústavních práv nerušila, byl 7. července v noci zatčen a uvězněn, ale když hned příštího dne padla vláda Pillersdorffova a Havlíček byl současně v pěti okresech zvolen za poslance říšského, propuštěn byl již 12. července na svobodu.
Nazejtří odjel do Vídně k zasedání říšského sněmu jako poslanec okresu Humpoleckého a šel v parlamentě stejnou cestou jako ostatní „národně liberální" poslanci čeští, vedení Palackým a řečnicky representovaní Riegrem. Havlíček v parlamentě nijak nevynikl nevystupuje skoro nikdy jako řečník (až voličové naň proto zanevřeli) a zůstávaje v podstatě jen zpravodajem svých novin a svědomitým rádcem čtenářstva. On a o něco mladší jeho přítel Antonín Springer, zpravodaj časopisu „Constitutionelles Blatt aus Böhmen", byli tehdy nejznamenitějšími žurnalisty českými, onen vynikaje vtipem a mocnou opravdovostí, tento stkvělým slohem a pronikavostí názoru, oba nezkrotným temperamentem a neúmornou pílí. Vedle nich starší Sabina uchvacoval čtenáře radikalismem politickým i sociálním a laciný

denník jeho „radikálně demokratického“ směru „Pražský Večerní List“ od června silně konkuroval s „Národními Novinami“ zvláště u širších vrstev.

Mezi oběma denníky propukly dosti brzy po zahájení říšského sněmu věcné neshody. Vzájemné napjetí z dřívějších polemik literárních a osobní nedůvěra Havlíčkova k bývalým členům Repealu, pro kterou předem odsuzoval památnou schůzi z 11. března 1848, uspořádanou těmito radikály — to vše nabylo i politického podkladu od té doby, co Havlíček jal se hlásat politiku českých poslanců, příznivou vládě Wessenberg-Dobblhoffově, kterou mylně pokládali za svobodomyslnou. Již při prvním a jediném trvale cenném činu říšského sněmu, při zrušení roboty radikálové se horšili, že robota byla zrušena jen za náhradu, ne zdarma, a že Havlíček vyslovil s principem náhrady souhlas. Později rozešli se ještě více při sporu o poměr k bánu Jelačićovi, který z Chorvatska táhnul proti nepodajným Maďarům, nechtějícím uznati nadvlády Vídně ani práv Chorvatska, a o poměr k revoluci, která na popud Maďarův a německých radikálů 6. října vypukla proti vládě i slovanské většině říšského sněmu. Dvůr zase z Vídně uprchl a to do Olomouce, Havlíček pak s ostatními Čechy, jsa ve Vídni v nebezpečí života, ujel také.

Tento útěk radikálové měli Havlíčkovi i ostatním poslancům za zlé, vidouce v tom podporu vládě a ohrožení parlamentarismu, a opravdu revoluce ta znamenala konec vídeňského sněmu. Většina poslanců naopak věřila v prozíravost a vděčnost dvora v tuto chvíli, kdy zájmy dynastie a Slovanů byly spojeny. A vskutku byla Čechům nabídnuta účast ve vládě. Palacký však bohužel, jako z jara byl odmítnul podobnou nabídku Pillersdorfferovu, tak učinil i nyní — z nezištnosti, aby Čechové se

Červen 1850. 7. Svazek.

Slovan.

Časopis věnovaný politickým a vůbec veřejným záležitostem slovanským, zvláště českým.

Odpovědný redaktor a vydavatel:
Karel Havlíček.

Obsah:

Vydáno dne 26. Června.

Tiskem **Františka Procházky** v Kutné Hoře.
1850.

nezdáli prospěcháři — a veškera moc zůstala v rukách německých aristokratův a byrokratů. Jen tolik docílili Čechové, že říšský sněm přeložen byl do Kroměříže, neboť Morava získala si klidným jednáním zemského sněmu v Brně velikou přízeň dvorních kruhů v protivě k domněle spiklým Čechám. Zároveň však Windischgrätz ustanoven byl vrchním velitelem rakouských vojsk mimo Italii, kde vítězství Radeckého posilovala sebevědomí vlády, a předsedou nového ministerstva jmenován kníže Felix Schwarzenberg, jenž s Windischgrätzem tajně se srozuměl o plán bezohledného provedení reakce a zničení říšského sněmu.

Havlíček v osudnou dobu tuto upadl v přímo dětinský optimism. Jeho listopadový článek o Moravě vedle rozkošného rozmaru dojímá nezkušeností a důvěřivostí, vidoucí v naivnostech deputací selských Hanáků k císaři pánu nějaký praktický smysl a trapné poměry politické odbývající vtipy.

Prohlášení, kterým nová vláda se 22. listopadu představila sněmu kroměřížskému, optimism ten posilovalo a když 2. prosince císař Ferdinand postoupil trůn synovci Františku Josefovi, Havlíček se radoval, že nový císař není vázán přísahou na uherskou ústavu, doufal, že nyní uherská koruna za trest pro vzpouru Maďarů bude moci býti rozdělena po přání slovanských federalistů dle národnosti, ba žádal jako důsledek změny na trůně i odstranění vlivu Windischgrätzova ode dvora nemaje tušení, že vliv jeho touto změnou, jejímž spolupůvodcem byl Windischgrätz, ještě vzrostl. Zkrátka Havlíček očekával nyní spravedlnost pro Slovany a nepozoroval, že všecky domnělé nadějné činy vlády směřují k naprostému opaku.

Přes to po několika dnech postřehl, že v sněmu kroměřížském by mařil čas i své síly. Cítě se správně žurnalistou a ne parlamentá-

řem a snad aspoň nejasně tuše neúspěch a smutné konce sněmu vzdal se 14. prosince mandátu poslaneckého a ujal se zase výhradně řízení Národních Novin, které za nepřítomnosti jeho pod vedením dočasných zástupců Nebeského, Gablera a Tomíčka dost poklesly. Deset dní potom narodilo se mu první a jediné dítko — Zděnka.

TAK tedy končil památný rok 1848: zatím co reakce u nás i za hranicemi postupovala proti revoluci a v Kroměříži se úskočně chystala k rozhodné srážce s říšským sněmem, Havlíček, šťasten v kruhu rodinném, právě doplněném, rázně reformoval, konsolidoval a zvětšoval největší své dílo z revolučního roku, první český denník, v němž byl pravým samovládcem, neomezován žádným zaměstnavatelem ani redakční radou a milován čtenářstvem. Národní Noviny teprv od té doby měly pevnější směr, jehož za neklidu a rozpaků bouřlivé doby postrádávaly. Zároveň Havlíček provedl myšlenku, kterou byl pojal ku podivu právě v bolestných dnech červnových bouří — jal se (v lednu 1849) vydávat satirický a humoristický časopis nazvaný „*Šotek*“ s obrázky Soběslava Pinkasa. V Národních Novinách vycházela pak řada důležitých článků a v Šotku, jejž Havlíček vyplňoval téměř sám jediný, objevovaly se ostřejší jeho epigramy, které za absolutismu nemohly být otištěny, a mimo to veršované i prósou psané vtipy nejrozmanitějšího druhu, obírající se hlavně politikou a tepající vládu svižněji nežli bylo možno v listě vážném.

Havlíček takto pilně a obratně zápolil s rostoucí soutěží listů jiných, zejména s novým denníkem „Novinami Lípy Slovanské“, orgánem významného politického spolku pražského „Slovanské Lípy“, odbory svými silně rozvětvené i po venkově. V Kroměříži současně říšský sněm rokoval o ústavě a základních právech občanských, jichž svobodomyslná formulace byla vládě trnem v oku. Stále určitěji se mluvilo i psalo o rozpuštění sněmu, jenž po zásadním zrušení roboty přestal zajímat lid venkovský a svou odloučeností od velkých měst pozbýval podpory i v obyvatelstvu městském, jenž i svým složením — jedinou poslaneckou sněmovnu zvolenou všeobecným právem volebním — aristo-

kracii ohromoval a svou většinou slovanskou naháněl strach německému centralismu vládnímu i bláhovým jeho snahám po náčelnictví Rakouska v Německu. Tento parlament v poslední chvíli se sice vzchopil k několika proslulým řečem i k dodělání návrhu ústavy, ale ironie osudu chtěla, že právě ve chvíli tu dny života jeho byly sečteny. Vláda, která posledních schůzí sněmovních okázale se stranila, čekala jenom na zprávy z uherského bojiště a jakmile vojsko Windischgrätzovo přese všecku vůdcovu neschopnost dobylo nad povstalci maďarskými jakéhosi polovičatého vítězství u Kápolny, hned Kroměřížský sněm rozehnala bodáky 7. března 1849, den po dohotovení ústavy a sama oktrojovala celé říši ústavu jinou.

Hrubé toto počínání pobouřilo i mnohé, kteří s počínáním sněmu říšského nesouhlasili; tím více Havlíčka. Radikální poslanci sice uprchli do ciziny, aby ušli hrozícímu pronásledování, vídeňský tisk německý rázem obrátil a své liberální floskule dřívější zaměnil za poklonkování rázné vládě: Havlíček však v kousavém „Výkladě oktrojované ústavy" dne 14. března i v jiných článcích odsuzoval počínání vládní, neopomíjeje ovšem zároveň činit ostré výčitky radikálům jakožto spoluvinníkům převratu, protože přepjatými hesly a snahami veřejnost přestrašili a reakci uspíšili.

Tu zasáhla vláda, která 22. března vydala nové oktrojované zákony, krutě omezující svobodu tisku i spolčování, a pohnala Havlíčka před porotu pro zmíněnou kritiku oktrojovací ústavy. Dne 13. dubna 1849 přední žurnalista český octl se na lavici obžalovaných v témž sále Svatováclavských lázní, z něhož před rokem zavzněla první slova svobody v Rakousku. Havlíček žádal, aby přítel Rieger byl mu povolen za obhájce. Odepřeli mu to. Jsa tedy odkázán sám na sebe, hájil se tak obrat-

la zapomněli, ačkoli je
ati budou mnohá věcné
ve za kněžství považu

[illegible] Kristus, že [illegible] až ale nemohu
[illegible] umřel Kristus, učeníkova svá hlásati,
, času toho, co jest nyní. ískem vydati a
dennrát tolik, jako nyní svá nařízení nazíj.
in nad otroky a hanebn. proto, aby se
[illegible] odstraněn jest za rozeznávala: nebudiž
[illegible] zastavatel práv tím za apoštola
(jiví) od farizeů a záko. v těchto svých episto.
[illegible] a úřednici [illegible]. ati staré křesťan.

[illegible]

Epištoly Kutnohorské.

~~[illegible]~~
Sepsané od H. B.

I.

Za našich časů počíná se zase velmi mnoho mluviti o náboženství; mocnářové, kteří r. 1848 vynechali z dlouhých svých titulů slovíčka „z Boží milosti“ hned zase r. 1849 je tam vsadili, slyšíme zpláště od jisté strany velmi mnoho mluviti o tom, kterak zapotřebí jest, aby se ~~zase~~ přetvořila v lidu „pravá“ nábožnost, ba došli jsme se i o tom kterak bývalá svatá alliance chce táhnouti do Francouz, poněvadž tam prý zapotřebí jest zakotviti náboženské myšlénky, což jest jinými a pochopitelnějšími slovy řečeno tolik, že rusko-šismatické vojsko ~~[illegible]~~, s protestantským ~~[illegible]~~ vojskem pruským a s katolickým ~~[illegible]~~ rakouským chtějí ve Francouzích rozšiřovati katolickou víru! (neboť Francouzi jsou skoro všichni katolíci). Pozorujeme také že se tu i tam mezi náš k již dávno křesťanský lid vysílají jezoviti a liguoriáni na missionářská kázaní, ~~[illegible]~~ kdežto se přece posud jenom mezi pohany missionáři posílali, pozorujeme též, že se všude zakládají katolické spolky, a že vláda oko zamhuřuje na to, ačkoli mnozí z těchto spolků nezachovávají „spolkový zákon“, kdo jest čipernější pozoroval zajisté, že se těmto spolkům všelijak nějak pomáhá z jistých stran, kdo jest čipernější, pomyslil si snad již kolikrát. Odkud asi ti liguoriáni a jezoviti tak mnoho peněz berou na ty své cesty, na ty misie atd. atd. atd.

To jsou přece jen hodní páni, že ~~nám~~ se tak všemožně chtějí o to starat, abychom všichni do nebe přišli! — Inu dobře, dobře, máli to již býti takové, půjdu i já dojeti missionářská kázání ačkoli nejsem ani jezovita ani liguorián; poněvadž ale nemohu ode vsi ke vsi, od městečka k městu cestovati a slova svá hlásati, umínil jsem si svá missionářská kázání tiskem vydati a mezi Vás drazí krajané! rozeslati. Že tato svá kázání nazývám „Epištolami Kutnohorskými“ stalo se jen proto, aby se již tím od ostatních missionářských kázání rozeznávala: nebudiž však nikomu na pohoršení, jakobych se snad tím za apoštola ...jaké nové víry vydávati chtěl. Naopak budu v těchto svých epištolách (což znamená po česku psaní, dopisy) vysvětlovati staré křesťan-

ství, tak staré že již naň mnozí docela zapomněli, ačkoli j[e]
velikými důstojníky církve, připomínati budu mnohá ni[c]...
pana Ježíše, která F jejich tenkrát biskup za kacířství považ[oval]

F přišla již tak v zapomenutí, že je

Umínil jsem si v těchto epištolách trochu odhalit a zahanbit t[y]
nábožné muže, kteří nám naději na nebe ~~...~~ osladiti chtěj[í]
to peklo, které F již nám zde na zemi způsobili; umínil jsem si pověz[...]
řemeslo o oněm bohabojným mužům, kteří považují ~~...~~
náboženství jen za lacinou policii; umínil jsem si nebáti se [...]
tom ani těch horlivých zelotů, kteří myslí, že pan Ježíš jen pr[o]
se na kříž přibíti dal, aby ~~jim~~ tím vymohl na věčné časy dosáde[...]

F nám oni sami

Uslyšíte pak ovšem od mnohých, že jsem tyto moje epištoly po[...]
ké kacířství, a já sám neznaboh a člověk beze vší víry a že se rou[...]
hám Bohu a že všechno svaté tupím: to však buďiž Vám jen na
znamení, že jsem těmto pánům zajel do živého, že jsem se dotekl nej[...]
světější jejich věci – kapsy. Já však dvě věci na světě pokládám
za největší kacířství a rouhání a za neznabožství: první jest ne-
poctivost, když totiž jistí lidé za Boha se schovávajíce jiné ke svému
prospěchu podvádějí, a druhá jest hloupost, když zas jiní lidé se tak
podváděti nechají. Proti těmto dvěma kacířstvím a rouháním a nezna-
božstvím budu ve svých epištolách bojovati.
Budu ovšem jen jednati o věcech, které se dají pouhým rozumem po-
chopiti a posouditi, neboť se dle mého mínění nemá žádný rozum[...]
ný člověk hádati o věcech, které se pouhým rozumem pochopiti a
posouditi nedají.

II.

Jsem přesvědčen, že mnohý křesťan již mnohonásobně krát se poklon[il]
kříži, již mnoho nákresů vyjímal o umučení Krista, a že přece
vlastně neví, co to jest kříž, a jakou smrtí umřel Kristus, který
ctí nyní svět co Boha! Kříž bylo za těch časů tolik, co jest nyní
u nás šibenice, ukřižovati někoho bylo tenkrát tolik, jako nyní
oběsiti na šibenici. Byl to trest který se jen nad otroky a laneb-
nými zločinci vykonával. Takovou smrtí odstraněn jest za
světa nejsvětější, nejlaskavější muž, největší zastavatel práv
lidu! To tedy považte všichni: ~~byl~~ Ježíš od farizeů a záko-
níků ukřižován, to jest: konsistoř, biskupové a úředníci ~~...~~.

ství, tak staré že již naň mnozí dvo
velikými důstojníky církve, připomín
pana Ježíše, kteráž ~~již~~ tenkrát tisk
Umínil jsem si v těchto epištolách tro
nábožné muže, kteří nám naději na nebe
to peklo, které ~~[illegible]~~ již je na zemi způsob
řemeslo i oněm bohabojným mužům, kteří
náboženství jen za lacinou policii;
tom ani těch horlivých zelotů, kteří my
se na kříž přibíti dal, aby jim tím vymoh

Uslyšíte pak ovšem od mnohých, že j
té kacířství, a já sám neznaboh a člověk
tain Bohu, a že všechno svaté hanobím: t
znamení, že jsem těmto pánům zajel do ži

F přišla již tak v zapomenutí, že je

F nám oni sami

ně a důrazně, že postavení stran se vyměnila; obžalovaný slovo za slovem rostl v mohutného žalobce, mluvícího z duše národa a jeho jménem volajícího vládu k zodpovědnosti za věrolomné rušení slibů císařských. A byl potom osvobozen.
Vláda ze souboje s Havlíčkem vyšla poražena a sesměšněna tak, že nějakou dobu si naň vůbec netroufala. Rána mířená na hlavu jeho dosáhla opaku. Nový tiskový zákon jej sice přiměl k zastavení „Šotka", ale mnohem ostřeji zasáhl jeho konkurenty radikálního směru, jichž slabé finance nemohly vydržet ohromných kaucí časopisům předepsaných. Tak dávné štěstí zůstávalo Havlíčkovi věrno i na těchto těžkých dob, a jeho popularita, veřejný vliv i hmotný výtěžek novin rostly neustále.
Leč ještě větší prospěch z rostoucí reakce plynul pro politické stanovisko Havlíčkovo. Pokud ministerstva r. 1848 nezklamala všech nadějí strany jeho národně liberální, byl pro svou důvěřivost udržován v postavení nejistém, které se mohlo zdát obojetným; odpůrci jeho, stoupenci ze strany radikálně demokratické stále mohli jej podezírati z nedostatku ráznosti a svobodomyslnosti, on pak sám jako mladý, v politice nezkušený spisovatel nestačil k vystižení spletitých situací které uváděly v omyl i zkušené diplomaty a státníky. Z toho nemilého stavu byl vládní reakcí vysvobozen. Od chvíle, kdy vláda zjevně nastoupila cestu k centralismu a k rušení svobod roku 1848 slíbených neb i udělených, samo sebou podávalo se mu stanovisko jednoduché — ostře oposiční, a v tom osvědčil se mistrem. Positivně organisovati stát byl by nedovedl; ale opřít se o dřívější vládní i císařské sliby a záruky, o živý národní cit, přirozená práva občanská a ostatní vábivá hesla doby, a z tohoto Archimedovského pevného bodu vyvraceti v novinách

veškera tvrzení orgánů vládních o dobrých úmyslech ministerstva, buditi v lidu vědomí jeho práv i odpor proti křivdám — to dovedl s veškerou váhou hlubokého svého přesvědčení, živého slohu, jasného výkladu, čilého smyslu pro časovost i jiskry vtipné dialektiky a posměchu.

Vyrůstal v pravého mluvčího národního tím znatelněji a hlas jeho rozléhal se po národě tím zvučněji, čím víc umlkali mluvčí ostatní. Někteří nedůvěřujíce vládě, kterou pokládali za všeho schopnou, odjížděli do ciziny, zejména Rieger, jiní aspoň přestali politisovat. Havlíček sám zprvu sice také pomýšlel na odjezd, ale v poslední chvíli se rozhodl, že když všichni nechávají národní práce, on zůstane a vytrvá do krajnosti. Příliš srostl s českou zemí, než aby ji byl dovedl opustit a pracovat pro ni pérem v daleké cizině dle příkladu geniálního bouřliváka ruského Hercena. Byl prost utopického theoretisování ruských radikálův a jako pravý Čech 19. století vázal svůj vzlet střízlivým ohledem na drobnou práci, z níž arci později přece se vyšinul k nebezpečné vášni reformátora netrpělivého a oposičníka pozbývajícího smyslu pro obezřelou taktiku, nezbytnou v stísněných poměrech.

Vedle Havlíčka ještě několik mladých předáků strany radikálně demokratické nepozbylo odhodlanosti, a v hasnoucím soumraku politické svobody pokoušeli se zanítit pochodeň odboje dle rady stkvělého řečníka, ale špatného politika ruského, anarchisty Bakunina. Naivní a jalové tyto plány však byly předčasně prozrazeny, účastníci pozatýkáni a nad Prahou 10. května 1849 znovu prohlášen stav obležení.

I tohoto konečného ochromení strany radikální a pravého monopolu žurnalistického vlivu v národě, který mu takto spadl do klína přičiněním odpůrců a který arci byl těžce zaplacen

opuštěností — Havlíček si od té doby v Praze sám připadal jako Robinson na osamělém ostrově — a svízelnou prací, Havlíček využil k zvelebení Národních Novin. Již 18. května jal se vydávat i večerní list časopisu svého a vydržel jej čtvrt léta, až nedostatek politické látky jej přiměl, aby večerník zastavil. Ostatně poměry se už tenkráte, na vrcholu rozmachu žurnálu Havlíčkova, vytvářely tak, že i hlavní list Národních Novin byl ohrožen. Již v červnu časopis byl pro prudký způsob psaní Havlíčkova zakázán pražským komandujícím generálem, ale na osobní žádost Havlíčkovu ve Vídni u ministra Bacha povoleno mu opět je vydávati, ovšem s podmínkou, že v obsahu i tónu své oposice proti vládě a oktrojované ústavě se umírní.

Situaci tehdejší Havlíček bohužel ještě stále neporozuměl. Mínil, že reakce již dosáhla vrcholu, a že úsilím občanstva brzy musí nastati obrat ve smyslu přání slovanských federalistů, jakmile bude válka v Uhrách dokončena. Potom prý bude strana „liberálně národní" opět moci činně zasáhnout do ústavních poměrů rakouských. Z tohoto příliš růžového soudu o situaci přivoděné rozpuštěním říšského sněmu vyplývalo již dřívější Havlíčkovo kaceřování Braunerovy účasti na poradách komise o vyvazení roboty, které prospělo rolnictvu, které však Havlíček pokládal za nepěkné posilování zpátečnické vlády, držící se na živu jen z nouze a nemající naděje na dlouhé trvání.

Vládní záměry však byly jiné. I vláda ovšem čekala na povalení maďarské revoluce jako na podmínku vnitřní reorganisace říše. Ale tuto reorganisaci chtěla provést úplně centralisticky a absolutisticky, beze vší „přítěže" parlamentární a beze všeho ústupku decentralisačním snahám federalistů, jichž se hrozila jako počátku rozpadnutí monarchie. Po pádu Metter-

nichově v březnu 1848 shledalo se ve Vídni s ustrnutím že Metternichův a Františkův obávaný „systém“ vládní byl pravým opakem řádného systému, bezmocným a nečinným, nedokrevným, každé iniciativy i odporu neschopným bezvládím, které mělo jedinou snahu: zachovat zevní klid, to jest umrtvit a ututlat každé živější hnutí v říši. Když představitel systému toho zmizel, nezřízenost vlády i úřadů se ukázala v celé nahotě a přivedla rozhodující kruhy k úsilí, aby na místo ubohého tohoto stavu nastoupila pevná organisace říše, způsobilá napříště odolat revolučním nárazům lépe než odolala mu zpuchřela stavba systému starého.

Havlíček i ostatní čeští vlastenci však mínili, že Metternichův systém byl pravou, vědomou samovládou, ta že je nyní poražena a nikdy se již nevzkřísí. Nepostihli jádra starého systému, které postřehoval před dávnými lety Jungmann, a také nepozorovali, kam vlastně vláda směřuje. Vědomý absolutism, který teprve nastával, pokládali za systém 13. března 1848 již odklizený. Bojovali proti oktrojované ústavě jako nedosti svobodné, a zatím ústava ta byla vládě samé jen záminkou, aby jí na čas kryla svůj postup absolutistický, aby udržovala národy v nadějích na svolání sněmů zemských i říšského, ale splnění nadějí těch oddalovala tak dlouho, až upevní si pod nohama půdu a bude moci i tuto masku zjevně odhodit.

V srpnu 1849 konečně pomocí ruského vojska Madaři byli přemoženi u Vilagoše, ale Slovanům rakouským nedostávalo se odměny ani za jejich věrnost k trůnu ani za pomoc slovanské veleříše. Přes to vše i přes to, že právě tehdy byl vojenským soudem uvězněn na 14 dní, Havlíček důvěřoval v příchod lepší doby a v uskutečnění slibů císařského manifestu ze 4. března 1849, že ústava nezůstane mrtvou písmenou, a zá-

v nejlepším pádu by se tvoje nemoc těžce prodlou-
žila. Dlouho do jara ..., doufám, že zde nezůstanu.
Rozumí se ale, abys hned mým z Brodu neodjela, co
nejdříve jak se zde otřesu, budu ti psát, co zde ze svých
věcí potřebuju; to mi ... mohla zavézt. Zů-
staň tam alespoň tak dlouho až to odvezeš. Rozu-
mí se samo sebou, že naše věci v Brodě zůstanou až
na další rozhodnutí. Do Prahy si jen vezmi co pro sebe
a pro Zdenku potřebuješ. Chudinka Zdenčička bude se
snad po mně často ptát a mne chtít navštívit! Co je
platno, ani pan pámbů!!

Brixen dne $\frac{22}{12}$ 851 v pondělí ráno!

Milá Julie!

Jak pozoruješ z nadpisu jsem již šťastně na svém místě, právě nyní asi okolo 10 hodin před polednem jsme přijeli.

Byli jsme tedy na cestě rovnou skoro týden, udělali jsme asi 100 mil cesty, a ačkoli jsme jeli extra poštou až sem ve vlastním kočáře, přece to šlo tuze pomalu pro tuze špatné cesty. Jeli jsme přes největší hory celého Rakouska hrozným sněhem. Zde mne již odevzdali krajskému Presidentu hraběti Fünfkirchen. Asi 500 zl. stř. vydala vláda na tuto mou cestu a zacházelo se mnou ustavičně velmi dobře. Vrchní komisař policie a jeden převlečený policajt jeli se mnou, komisař měl nařízení, [illegible] před námi, že přijedeme, byly připraveny pokoje v hostinci pro nás, ano v Salzburku nás ještě tam nějaký ředitel policie prováděl po městě, abychom viděli znamenitosti. Tak jsme kde přijeli hned zas telegrafovali do Vídně, že jedeme dál, a tak kam jsme měli přijet. Zkrátka jel jsem tentokráte vždy slavou. Zde zatím budu v hostinci až do konce měsíce než si najdu privátní byt, výlohy za mne platí vláda.

Kdoby si to byl pomyslil že budu slavit vánoce letošní asi dvě hodiny od italianských hranic!

Dopis Havlíčkův Julii z Brixenu.

Kdo by si byl pomyslil, že na tento způsob bude zkažena naše schůzka s Farošovými na Klenově, jsme se tak těšili! Adelheid bude mít ani hodnou zlost! – Ty se si živno nic nedělej a buď dobré mysli; já doufám, že tento dlouho trvat nebude. Oni se jenom ukrutně bojí, že bychom jim mohli něco provést. Snad bude nejlíp, abys jela do Prahy k Farošovům a tam tu zimu ztrávila, bude ti veseleji než v Brodě. Já více nám jsem myslím povolení vzíti vás sem k sobě a i tím by vás sem dovezli na státní outraty; ale nyní v zimě není ani pomyšlení aby tu cestu dělala, mohla bys z toho míti smrt, a v nejlepším pádu by se tvoje nemoc tuze prodloužila. Dlouho to jen zde doufám, že zde nezůstanu. Rozumí se ale, abys hned nyní z Brodu neodjela, co nejspíš jak se zde otřeju, budu ti psát, co zde ze svých věcí potřebuju; to mi s sebou musí přišla zavezt. Ty, však tam alespoň tak dlouho až to odvezeš. Rozumí se samo sebou, že naše věci v Brodě zůstanou až na další rozhodnutí. Do Prahy si jen vezmi co pro sebe a pro Zdenku potřebuješ. Chudinka Zdenička bude se snad po mně často ptát, mne chtít navštívit! Co je platno, oni jsou páni!!

Kdo by si byl pomyslil, že na tento způsob bude
zkažena naše schůzka o Jaroňovým na Vltavou
jsme se tak těšili! Adelheid bude mít ani hodnou
zimu! – Ty ale si z toho nic nedělej a buď dobré
mysli; já doufám, že tento dlouho trvat nebude. Oni
se jenom ukrutně bojí, že bychom jim mohli něco
provést. Snad bude nejlíp, aby jela do Králov k
Jaroňovým a tam by zimu strávila, bude ti veseleji
než v Brodě. Já sice nemám jak mezi tím povoleno
vzíti vás sem k sobě a stejně by vás sem ... ne

pase statečně s netečností vlastních stoupenců i útoky odpůrců doufal, že udrží posici svou až do chvíle, kdy obnova ústavních poměrů dodá statečnosti i pracovníkům jiným.
Strana národně liberální oddávala se týmž nadějím, a hleděla zásadám svým ujednati stoupence i mezi Němci. 27. listopadu 1848 jala se vedením A. M. Pinkasovým a redakcí Augustina Smetany vydávat německy psaný denník „Union". Palacký jako hlava strany sepsal úvahu „O centralisaci a národní rovnoprávnosti v Rakousku", program to přeměny Habsburské monarchie v sedm národnostních skupin zemí s autonomií ve věcech školských, soudních a z části i právních, s vlastními sněmy a kasačními soudy. Pinkas nesrovnával se s tímto programem, který trhal historicky vyvinuté země v nová území národnostní a který ústřední správě ponechával jen vojenství, říšské finance, obchod, dopravu a politiku zahraniční, i byl Palacký nucen místo v „Union" uveřejniti článek ten v Národních Novinách.
Návrh Palackého způsobil veliký dojem. Všichni federalisté v říši, od Slovanů až po Maďary a Rumuny, vyslovili s ním v zásadě souhlas; jen co do provedení zásady se s Palackým rozcházeli. Tím více poděšeni byli návrhem tím centralisté, a když v tuhé polemice svedené mezi oběma tábory, posledním to velkém politickém boji rakouském před úplnou tmou absolutismu, Havlíček správně ukazoval, že spor centralisace a federalisace jest otázkou moci, ale nesprávně soudil, že početní převaha federalistů v říši jim zaručuje možnost, přehlasovat na příštím sněmu centralisty — vláda ukázala *svou* moc: 18. ledna 1850 vyšlo poslední číslo Národních Novin; nazejtří první český denník pro obranu federalismu byl zastaven a na říšském sněmu centralisté přehlasováni nebyli prostě proto,

že sněm ten už nebyl svolán. Neorganisovaným, nesjednoceným, nevyspělým federalistům jejich ohromná početní převaha nad německými centralisty na ten čas nepomohla nic a její plné využití politické zůstalo tužbou daleké budoucnosti. V přítomnosti, roku 1850, pole úplně opanoval centralism. Tak ve chvíli, kdy Havlíčkův orgán stal se téměř vůdcem vší oposice v říši proti tomuto systému, v tuto chvíli, na vrcholu politického významu svého Havlíček byl sražen zevním násilím s posice, na které odvážil se sáhnout až na kořen vládních snah a pokoušet se o reformu monarchie proti kruhům rozhodujícím.

PÁD Národních Novin byl bolestnou ranou pro celý národ tím více pro stranu Palackého a nejvíce pro Havlíčka samého. Ten pozbyl vynikajícího veřejného postavení, vedení velkého listu, mravního i politického vlivu, který až do poslední chvíle byl vzrůstal, a pozbyl i hmotné existence, která při značné výnosnosti Novin byla přímo skvělá, učinivši z nedávno nemajetného jinocha malého boháče.
Havlíček arci nelenil a ulevuje svému hněvu politickými parodiemi lidových písní, podnikal ihned pokusy o vydávání jiných novin ve Vídni nebo v některém městě moravském. Po nezdaru těchto plánů viděl se nucen uskrovnit a jal se 8. května v Kutné Hoře vydávati v sešitech menší list „*Slovan*“ vycházející dvakráte týdně.
Tím začalo poslední období veřejné činnosti 29letého Havlíčka, období záhadné, bohaté protivami. Havlíček přestává být mluvčím národně liberální strany a mluví od té doby stále více jen za svou osobu. Zevnější potíže nutí jej, aby místo denníku vydával jen menší, řidčeji vycházející časopis a tak se vracel k formě bývalých Pražských Novin. Ústup ten zrcadlí se i v obsahu a směru „Slovana“. Časopis tento nemá již na vývoj politiky přímého vlivu, odchyluje se od panující soustavy vládní tak příkře, že není mezi nimi možna žádná dohoda, jen boj na život a na smrt; ani žádná organisovaná oposice nestojí za Slovanem a tak mu připadá jen úkol, politicky lid vychovávat.
Havlíčkovi zkrátka tlakem poměrů jest r. 1850 opětně vnucen úkol žurnalisty vychovatele, připravujícího teprve budoucí politiku národní, úkol, jejž přede dvěma lety rovněž účinkem zevních poměrů — převratem r. 1848 — na čas byl zaměnil za bezprostřední práci politickou.

Ale ten ústup a návrat znamená po jiné stránce vzestup. Havlíček takto proti své vůli je nucen, vrátit se sám k sobě. Zbaven jsa četné družiny redakční ukládá si ještě menší ohledy na jiné, než ukládal si dříve. S veškerou rázností chápe se úkolu vzdělavacího a zároveň pouští uzdu svým osobním názorům i náklonnostem. Obohacen prožitými zkušenostmi a jsa vyspělejší věkem objevuje se mistrem prvního řádu v obšírné úvaze i stručném aforismu politickém, ve svižném výkladu i zdrcující polemice, v nejvšeobecnějším idealismu hesel i v nejpodrobnějších otázkách dne. Čím více je zbavován aktivního vlivu politického, tím více vystupuje a jiskří mohutná a bohatá jeho osobnost a čím marnější a pochybenější se jeví Sisyfovské jeho úsilí o odpor proti valící se lavině reakce, tím více září odvaha jeho, dostupující skorem síly mučednické.

Za pomoci jediného spoluredaktora Kodyma sám téměř vyplňuje celý list. V úsečných a břitkých poznámkách zaznamenává a posuzuje události politické. Důležitější věci probírá v referátech a v úvahách zevrubných, jako lev háje národní rovnoprávnost i občanské svobody, uče zároveň důtklivě občany, aby sami mezi sebou se uměli chovat, jak sluší na lidi ušlechtilé a vyspělé. Časem vybočuje i z mezí vychovatele a učitele lidu a dává — na příklad v bravurní úvaze „Proč jsem občanem"? — plný průchod pouhé hořkosti nad poměry, které tak nedohledně daleko jsou od jeho ideálů politických. Jindy zas ustupuje sám v pozadí a nechává za sebe mluvit jiné: překládá úvahy cizí, otiskuje výborné české spisy starší (kroniku Skály ze Zhoře). Posléze, když vidí, jak zpátečnictví politické počíná býti provázeno a podporováno agitací kněžské hierarchie, vrací se k zamilovanému svému přemítání o reformě církevní, které ho nikdy neopustilo a v řadě článků nazvaných

„Epištolami Kutnohorskými“ šlehá pověry a snahy klerikální, volá po snášelivosti, po zlidovění a znárodnění církve, kastu kněžskou pak navrhuje ochromiti zrušením celibátu a spojením úřadu kněžského s učitelským, tak aby každý učitel v starším věku se stal knězem — nejpůvodnější to myšlénka Havlíčkova.

Patrno, kterak Havlíček v Slovanu neustále více se nořil sám v sebe a bez ohledu na změny, které se dály kolem, hájil své přesvědčení a pole své útočnosti spíše šířil než aby je byl omezoval.

Ve více než 2000 výtisků rozvážely se tyto sešity Slovana po národě. V dusném a zakřiknutém ovzduší zněly jako údery poplašného zvonu, burcovaly lid, Havlíčkovi získávaly obrovskou popularitu u stoupencův a odpor neb i zapřisáhlou nenávist u odpůrců. Jedni vidouce marnost oposice Havlíčkovy, litovali jeho stkvělých schopností vytýkajíce mu, že v době takové spíše národu škodí nežli prospívá, druzí, v službách vládních zaměstnaní, jej přímo osočovali.

Měl tehdy Havlíček pravdu? Měl upustit od neúspěšné obrany posice na léta ztracené a zachovati svou schopnost pro lepší doby, vyčkávaje zatím jako ostatní předáci národní?

Jinými slovy: měl tehdy pravdu Havlíček ve své vášnivé, ideální houževnatosti, či ostatní vlastenci ve své opatrnosti? Kdo se odváží dotknout ostří tohoto problému? Smíme snad rozhodnout se tak, jak veřejné mínění ctitelů Havlíčkových: dát za pravdu jemu a tím zatratit opačné chování celého národa v oné strastiplné době?

Ne, národ český nemohl a nesměl tenkrát jíti cestou Havlíčkovou, jako jí nešel žádný jiný národ v Rakousku a vůbec v Evropě. Půda nebyla připravena a semeno revoluce nemo-

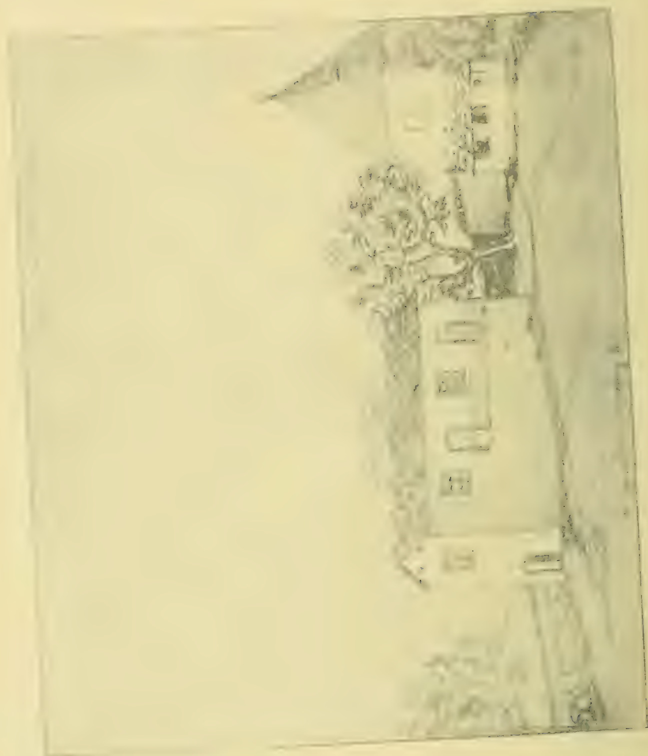
hlo hned vyrůst na rolích dlouhé věky zanedbaných; bylo ještě na čas udušeno bejlím, příliš zbujnělým, a duch doby pochopili ti, kteří vyčkali, až dozrálo k vyplení. Ale Havlíček sám zase nemohl jíti cestou, kterou šli ostatní. V době, kdy poměry zbavily jej politické úlohy, kterou mu o dvě leta dříve byly vnutily, v době té, kdy vrácen byl sobě a odkázán na sebe, pocítil velikost úkolu, přesahujícího rámec politické situace: zmučenému, uštvanému a oklamanému národu skýtat světlo, poučovat a povznášet jej a to nejen slovy, nýbrž i skutkem — příkladem vlastním. Zasvítil na chvíli jako meteor, který vzápětí zmizel, ale jehož záře ve vzpomínce národa přetrvala hrob. On jako Hus, nemaje na konci působení svého volbu jinou než volit mezi záhubou zevní nebo vnitřní, zůstal věren dráze, kterou byl nastoupil, věren tomu co ctil jako svatou povinnost svou — neopouštět ubohého lidu všemi vůdci opuštěného — a raději zničil svou bytost zevní. Obětoval vysilující práci své zdraví, svůj klid a na konec i rodinné štěstí a svobodu. Nepřikvačilo to vše arci najednou a nikdo, ani on sám nepředvídal konců, které nastaly. On, jenž ostatně ani v těchto zlých dobách nepozbýval svého humoru, naopak ještě r. 1850 oddával se nadějím, že Slovan je pouze prozatímním listem, jehož úkolem je připravovat půdu očekávanému sněmu a který brzy bude moci být vystřídán opět velkým žurnálem, podobně jako vláda horlivě vydávala „prozatímné" zákony, které pak nad očekávání dlouho zůstaly v platnosti. Ale šroub reakce utahoval se vždy více. Již po pěti nedělích Slovan byl pro Prahu zakázán, proti Havlíčkovi připravovány tiskové procesy, v Kutné Hoře pak dán pod policejní dohled. Vláda se vlivu Havlíčkova očividně strachovala a hleděla jej omezit jak jen dovedla. Od července 1850 vydávala proti němu „Vídeňský

Denník", redigovaný bývalými Havlíčkovými spolupracovníky Josefem Jirečkem, Tomkem a jinými, k nimž přidružil se na stará kolena i pěvec slovanství, Jan Kollár, tehdy jmenovaný professorem university vídeňské. V Praze místodržící hr. Mecséry zase myslil, že Slovanu bude nejlépe čelit umlčováním, i zapověděl vládním novinám vůbec o něm se zmiňovati. Časem tyto poměry znechucovaly se oběma stranám: Picek, redaktor vládních novin, třikrát se vzdal redakce, ale nebylo mu dovoleno odejít; Havlíček zase, jsa syt šikanování úředního, chtěl počátkem r. 1851 zastavit Slovana a účastnit se v Praze se Springrem a jinými redakce encyklopedického slovníku naučného, jejž vydávati chtěla Matice návodem Palackého, ale policejní ředitel, jakmile zvěděl o tom úmyslu, vymohl, že přístup do Prahy byl mu zapovězen. Havlíček vrátil se k Slovanu; vydal sbírku svých článků z Národních Novin pod názvem *„Duch Národních Novin"*, jež čtenářům připomínaly doby hnutí revolučního, demonstrativně je věnoval Palackému, jenž od vydání své úvahy o reorganisaci říše byl osobou v kruzích vládních zle nenáviděnou; chystal pak i knižní vydání *„Kutnohorských epištol"*, dávaje na jevo, že také neustoupí, ačkoli stálé policejní obtěžování a mimo to vzmáhající se plicní nemoc Juliina vytrvalost jeho podvracely.
Tak věci neústupností obou stran spěly k rozuzlení po zlém. V červenci 1851 Havlíček vydal 4000 brožur Kutnohorských epištol a současně bylo vydáno nařízení, dávající úřadu možnost, oposiční časopisy po dvojí „výstraze" zastaviti. Když Havlíček přes to pokračoval v odporu proti reakci a rozhodně odmítnul i návrh vlády, která prý mu nabízela 4000 zl. a mimo to roční plat 720 zlatých, bude-li psát podle ministerského přání — byly mu rychle za sebou dány dvě výstrahy.

Tu Havlíček vida, že odbila poslední hodina Slovana, list zastavil sám.
Na rozloučenou s čtenáři, jako náhradu za přeplacené předplatné vydal ještě pod názvem „Některé pověsti“ knížku *překladů z Voltaira* (dle překladu německého), s nímž sice nesouhlasil ve všem, jehož práce však vysoko cenil pro spisovatelské mistrovství a zvláště pro tendenci protiklerikální.

HAVLÍČKŮV DOMEK V BRIXENU
dle jeho vlastní kresby.

ZBAVEN jsa možnosti pracovat žurnalisticky, Havlíček vrátil se ještě o krok dále k starším svým zálibám. Osobně se těšil, že nějakou dobu si oddechne a bude moci své vzdělání doplniti studiem oborů, které jej zajímaly. Zvláště hleděl najati si venkovský statek, pokusit se tam o hospodaření a později vydávat prostonárodní noviny hospodářské.

Záměr tento se nepodařil. Nechtělť Havlíčkovi nikdo statek pronajmout. Havlíček se zatím odstěhoval s rodinou do Německého Brodu k matce. Zase přemítal sám i jeho přátelé, neměl-li by pro osobní bezpečí své odjeti do ciziny, na konec však opět se rozhodl, že zůstane a vyčká porotního soudu, který proti němu byl ustanoven na 12. listopad 1851 pro dva z nejznamenitějších článků Slovana („Správa záležitostí obecních" a „Proč jsem občanem"?)

Byl to druhý a poslední slavný soud jeho. Obrana obhájce Josefa Friče a ještě více jeho vlastní dosáhly opět osvobození výrokem statečných porotců a Havlíček se vracel do Německého Brodu jako vítěz.

Nyní nezbýval vládě, chtěla-li se Havlíčka zbavit a jemu se pomstít, než postup nezákonný, mimořádný. Zatím co ve Vídni se chystalo veřejné prohlášení absolutismu a zrušení porot, reakce došla rozhodné posily z Francie; Ludvík Napoleon odstranil státním převratem z 2. prosince 1851 republiku a to vládě vedené Bachem, bývalým svobodomyslným poslancem z r. 1848, dodalo odvahy k poslednímu kroku proti českému oposičníkovi, jehož soud lidu nechtěl odsoudit a jehož vláda se bála i když jej byla učinila bezmocným soukromníkem. Začala s ním jakési jednání, jehož obsah zůstal tajný, a když Havlíček opět asi odepřel kroky, jež by se příčily jeho přesvědčení, mělo to jíti po zlém.

Dne 15. prosince Havlíček dle svého zvyku usilovně pracoval. Ten den psal až do dvou hodin v noci. Pak ulehl, ale sotva usnul, zabouchal kdosi na vrata domovní — hejtman, komisař a dva četníci. Havlíček byl probuzen, vyrván rodině a podle zvyku tehdejšího jako politický provinilec zavezen do polovičního vyhnanství a vězení na druhý konec říše. Po týdenním trmácení dorazili s ním četníci do tyrolského města Brixenu, jež určeno mu bylo za bydliště. Několik dní potom, 31. prosince 1851, odvolána byla oktrojovaná ústava a konečně veřejně doznán absolutism: Všecka politická práva občanů, každé hnutí jich bylo na léta zdeptáno a umlčeno.

Havlíčkovo chování v tu dobu hrozných ran osobních i národních a občanských bylo podivuhodné. Právě v poměrech mimořádných jeho charakter osvědčil se nejskvěleji. Ačkoliv až po příjezd do Brixenu nezvěděl, jaký osud vlastně jej čeká a vedle všech útrap deportace mučen byl ještě nejistotou, nepozbýval síly a dokonce hned po strastiplné cestě si umínil, že ji vylíčí humoristicky.

Úmysl ten také provedl a v brzku stvořil *Tyrolské elegie*. Neveliká ta populární báseň je z nejvzácnějších plodů jeho ducha. Od žíravé satiry na vládu až po nejjemnější dialektiku a hlubokou symboliku, v jejímž zrcadle nejvšednější zjevy soukromého života rostou k typické velikosti historické i všelidské; od slzavého lesku scény loučení s rodinou až po výbuchy řezavého smíchu nad vlastním utrpením i jeho strůjci; od lehce nahozené formy až po drtivou tíhu tragického humoru — — jak obrovské rozpjetí křídel, jaký mikrokosmos, jaké umělecké mistrovství a básnická svěžest podivuhodná u člověka, který vlastě lyrikem nebyl! A nad básníka i umělce ještě výše strmí veliký člověk, jenž odjakživa nenáviděl professorskou filosofii

a přece zde jako pravý filosof dovede sám ze sebe vyjít, na své bolesti pohlédnout okem klidným a v duchu odsunout veškero utrpení to daleko, daleko od nezranitelného svého srdce!

Hned vedle Tyrolských elegií řadí se druhá, mnohem rozsáhlejší básnická skladba z té doby. Ve výhni neohrožených bojů s krutovládou politickou přetavila a pročistila se idea *Křtu svatého Vladimíra*, započatého již před léty v Rusku. Z pouhého šprýmu původně zamýšleného, již ve zpěvu druhém autor se vyšvihuje k mohutné satiře a nepřekonatelnému posměchu nad absolutismem politickým, zneužívajícím k svým účelům církve a boha, nad pokrytectvím a slabůstkami lidskými, nad pověrami, prospěchářstvím, šplhounstvím, kastovnictvím, ba i nade zjevy vznešenými. Nic neuniká vichřici jeho posměchu, jenž jako kotouče prachu žene před sebou hromadu komických figurek, situací, řečí i posuňků, dováditvě poskakuje od obrazu k obrazu, od představy k představě, od karikatury ke karikatuře a v pravou chvíli sršícími ohňostroji vtipu ozařuje tento svérázný svět, vytvořený obrazivostí velikého humoristy vycepovaného a zoceleného ranami osudu. Křest sv. Vladimíra, ačkoli bohužel není zachován úplný a snad ani vůbec nebyl dokončen, zároveň s Tyrolskými elegiemi činí dvojici v oboru svém podnes v české literatuře nedostiženou. Neotištěny za života svého tvůrce, zbásněny ve vyhnanství, skladby ty byly neznámým vrcholem české poesie v době, kdy ostatní její představitelé pomřeli neb umlkli. K nim druží se ještě rozkošná romance *Král Lávra*, roztomilým humorem a plastickou kresbou protkávající irskou povídku o králi s dlouhýma ušima. Cizí motiv Havlíček zčeštil tu silou své individuality tak, že dílko vypadá docela jako původní.

O tento národní ráz Havlíček arci vědomě se snažil. Od studentských let studoval řeč lidovou i formu národních písní. Toho jazyka i formy užil k větším skladbám v uvedených básních tak hojně a zdařile, že i po této stránce přísluší mu primát v české literatuře. Jak horlivě se zabýval zvláště lidovými písněmi, o tom svědčí jeho theoretická studie, kterou si načrtával o rythmu písní těch.

Posléz odvážil se i na *myšlénky záhrobní* s úmyslem, aby je zpracoval stejně vtipně a posměšně jako svou deportaci. Ale z tohoto cyklu, pokud víme, napsal jen dvě básně „Hrob" a „Věčný život".

Mimo to v Brixenu překládal z Mickiewicze jednak humoristické ballady, jednak hluboce filosofické a mystické veršované aforismy (*zdania i uwagi*).

Tak Havlíčkova básnická tvorba nejplodněji se rozvila daleko od vlasti — jednou v Rusku, podruhé v Tyrolech.

Ani tím daleko se nevyčerpávalo jeho zaměstnání v Brixenu. Četl a překládal z Börne a jiných spisovatelů, konal předběžné studie k sepsání *dějepisu Ruska* a vydání *výboru historické četby*. Velice obsáhle a důkladně se zabýval hospodářskou literaturou a sepsal si spoustu výňatků z německých knih odborných o polním hospodářství, včelařství a jiných oborech podobných, jimiž se po propuštění z Brixenu mínil obírat — odvrátit se od zotročilé civilisace a přiblížiti k přírodě, které si tak dlouho nevšímal. Ale žádná tato práce přípravná nedozrála k provedení pro nedostatek času, prostředků a duševního klidu.

Havlíček byl živ stále v nepokoji; doufal vždy v svolení k návratu do Čech, ale nepřicházelo. Pokoušel se o nějaké místo v Srbsku, ale marně. Jeho příbuzní zakročovali o propuštění

jeho domů neb aspoň na jiné místo vhodnější. Ale pokusy ty stále zůstávaly bez úspěchu a Havlíček byl nucen v Brixenu se zdržovati dál, jsa obtěžován rozličnými policejními prohlídkami, nemaje od vlády než 400 zl., později 500 zl. ročně na výživu a jsa nucen zbytek hraditi ze svého. S domovinou udržoval spojení pouze hojnými dopisy, které v Čechách byly příbuznými a přáteli tak pilně čteny, jako kdysi jeho dopisy z Ruska. Zejména dopisoval bratru Františkovi, pak Palackému, Pinkasovi a mladému příteli Krásovi. Choť Julii a dceru Zdeňku v květnu 1852 vzal k sobě, ale Julie, v jejíž rodině tuberkulosa byla stálou chorobou a jež bývala nemocna již dříve, roznemohla se v podnebí tyrolském a jistě také ze stesku nad manželovým osudem tím nebezpečněji; na podzim r. 1854 se vrátila s dceruškou domů, kde choroba její se ještě zhoršila. Tu Havlíček, jenž až do té doby si zachoval mysl hrdou a neoblomnou nechtěje prositi za milost, a prvou žádost za propuštění 3. března r. 1854 sepsal nedosti poníženě, posléze v boji neústupného hrdiny s manželem nemocné choti, v boji zrcadlícím bolestné kollise osobního přesvědčení muže veřejně činného s rodinnými ohledy otce a manžela, jak je v touž dobu zakusil i Palacký, sklonil se, ač se sebezapřením, k uctivější žádosti za propuštění, podané 10. ledna 1855.
To vládě stačilo — aspoň na chvíli, aspoň formálně, aspoň k několika prosebným slovům sklonit nepoddajného bojovníka. Havlíčkovi na tuto žádost a osobní zakročení švakra Jaroše konečně dovoleno vrátit se domů.

A ZATÍM osud, jenž v dobách předbrixenských zahrnoval Karla Havlíčka tak okázalou a neobyčejnou přízní a zdarem, právě chvíle vytouženého návratu k Julii a do vlasti otrávil mu ranami nejhroznějšími. Dostav 27. dubna 1855 svolení k návratu, nastoupil ihned cestu domů. Na silnici mezi Jihlavou a Německým Brodem setkal se s bratrem Františkem, jenž jel mu vstříc a zvěděl — že Julie jest mrtva! Již před čtrnácti dny byla v Praze skonala s Karlovým jménem na rtech! Ubohý Karel zůstal jak omráčen srdcervoucí zprávou a zaúpěl nad osudem, který při návratu z Ruska jej postavil před čerstvý rov otcův a nyní zase před zející hrob ženin! Skladatel ironických básní o smrti a hrobě zakoušel jízlivost osudu hořce do opravdy . . .

Jak lišil se nynější jeho život ve vlasti od rušného života za dob pražských, ba i ještě za doby kutnohorské! Ledový absolutismus Bachův spálil jarní kvítí svobody a upevňoval své panství armádou, úřady, špehouny i kněžími, jež právě toho roku 1855 získal konkordátem s papežem. Po Rakousku bylo ticho jako v hrobě, bývalí hrdinové zmlkli a zalezli. Havlíček, jenž Zdeňku zanechal v Praze u Jarošů, byl v Německém Brodě u matky, bratra a sestry. Mimo ně chodíval na procházky s přítelem Zákem, hádal se s ním o politiku a hrával s ním v šachy. Psal mnoho a sledoval pozorně Krymskou válku i politiku Napoleona III., od něhož právem opět očekával převrat vnitřní politiky rakouské; ba snad i dostal od něho nabídku na vydávání protirakouského časopisu v Paříži. Jako záměry zemědělské, tak ani tento plán se nevyplnil. Bylo mrtvo a nikde východu z něho.

Poslední, rozhodná rána však teprve čekala. Brzy po návratu z Brixenu Havlíček navštívil Prahu a ustrnul, když mimo Bo-

ženu Němcovou, Palackého a Trojana většina bývalých přátel a vlastenců zbaběle a urážlivě se ho štítila, jako nějakého provinilce s Kainovým znamením a stejně zdrcen byl, když potom v rodném kraji slýchal i u venkovského lidu tvrdé, bláhové odsudky o své bývalé činnosti.
To byl konec tragedie. Nebylo vrcholem bídy Palackého, že jeho plán federalisace Rakouska byl zmařen, ani že mu vláda znemožnila i vydání encyklopedie a činnost v Museu; Palacký vrátil se tím jen k nejvlastnějšímu úkolu svému, k sepsání dějin českých. Ale bolestnější bylo pro Havlíčka, že vedle hrobu jeho novin a politických plánů let revolučních *mrtva ležela i víra jeho celého života ve výchovu národa* k uvědomělému, zřízenému životu vyššímu. Na čas připadalo to, jakoby bylo ještě hůře, nežli před rokem 1868 a nikde se nejevily známky vysvobození. To byla rána bolestnější nežli Brixen, a rána neočekávaná. Již ve vyhnanství sice Havlíček dovídal se o malodušnosti pražských vlastencův, ale kdyby byl býval zemřel v Brixenu, nebyl by pocítil celou tíhu zklamání a ztroskotání svých tužeb vychovatelských, jakou pocítil doma: zklamání, které vnucovalo mu pochybnost, že by tato generace, skrz naskrze zdiskreditovaná před vládou, mohla ještě někdy nabýti politické vážnosti, vlivu a významu. Tu, nade troskami víry, která Havlíčka nesla a vedla životem, nadešel i konec života jeho. Nemohl bez víry žít, i zemřel.
Byv uštván a upracován již koncem pobytu kutnohorského, zneklidněn a ochromen pobytem Brixenským, zdravý a silný organism jeho těla nakazil se touže smrtelnou chorobou, která odňala mu Julii. Po zkáze štěstí rodinného, po strastných zkušenostech politických z jara 1856 nemoc propukla znatelně. Nastával konec. Ještě na podzim r. 1855 Havlíček setkal se

s Tylem a bývalí odpůrci literární se smířili jako v předtuše konce, který do roka je měl oba skosit. Uzavírali účty své činnosti. Předčasně sestárlý, jako otec jeho brzy sešedivělý Havlíček pokašlával vždy víc, až viděl se nucen v květnu odebrati se do Prahy k lékařům Podlipskému a Hamerníkovi. Tito zjistili u něho určitě tuberkule, i vypravil se v červnu do lázní Šternberských u Smečna, kde před jedenácti léty z téhož neduhu léčil se stařičký Jungmann. Zkázonosná choroba však pokračovala tak rychle, že již 24. července Podlipský dal odvézti nemocného v bezvědomí do Prahy, kde 29. července 1856 zemřel. Pohřben byl za veliké účasti vlastenců na Olšany do téhož hrobu jako Julie.

Tak ukončil se pozemský život podivuhodného muže, jenž vyšed rozsévat semeno vzdělání kazatelnou a školou, osudem byl od plánů těch odveden k spisovatelství a okolnostmi vynášen vždy výše, dále a šířeji, po krátkém lesku hvězdy své pak týmž během sražen byl na samém vrcholu dráhy a zbavován všeho, co osud mu přinesl do klína, a tak již od třicátého léta věku navracel se k sobě a pohružoval se vždy více sám v sebe, až na konec osamocen, zničen a opuštěn odešel za tím, več věřil a doufal, co miloval a co mu odlétlo do neznáma.

V. Šternberských lázních
u Slaného 25/6 1856.

rebné rohlíčky, a poněvadž jeden z účelů proč zde jsem
jest také hodně jísti a tím se síliti, bez chuti však
velmi těžko hodně jíst: spomněl jsem si, když jsem

Havlíčkův dopis příteli Mudrovi z lázní Šternberských.

V. Šternberských lázních
u Slaného 25/6 1856.

Milý příteli!

Snad Vám již M. Řezáč, Spiritual in Partibus, kde jsou dva představení a jen jeden týranec, již dle úmluvy a slibu písemně oznámil, kam mne osud zanesl, totiž do této lázeňky, a spolu i žádost mou, abyste mne zde až budete moci navštívil. Zdá se mi, že tuto návštěvu na každý pád za den sem a tam dobře odbýti můžete, jestli zrovna nejste vázán každý den čísti: neb časně ráno by arci bylo zapotřebí vyjet.
V tomto pádu kdybyste sem odjeti mohl a chtěl, mám k Vám jistou velmi praktickou žádost – abyste mi přivezl nějakou šikovnou *buchtu* k namáčení do snídaně, jakož nepochybuji, že hospodyni máte, a ta zas že takové buchty umí tvořit. Máme zde přenáramně darebné rohlíčky, a poněvadž jeden z účelů proč zde jsem jest také hodně jísti a tím se síliti, bez chutě však velmi těžko hodně jíst: vzpomněl jsem si, když jsem

./.

Havlíčkův dopis příteli Mudrovi z lázní Šternberských.

Dnes na procházce na Váš příjezd myslil, žebych Vám mohl snadno tuto mísou přírážku v daním uložiti. NB. (: Ne však aby byla nějaká skvostná a snad v ní koření, to nesmím dokonce:)

Jsem zde od neděle, tedy 3 dni, ale je zima a deště, proto taky jsem se ještě ani kapku neuzdravil: jak ale nastanou hezké časy, pak si dám záležet. Jenom sem přijeďte, třeba bez buchty, já k Vám nemohu tak snadno, i pro nezdraví, i pro světské překážky. Buďte zatím hodně zdráv a pozdravujte ode mne okolní známé.

Váš

HB.

Dnes na procházce na Váš příjezd myslil, žebych Vám mohl snadno tuto mírnou přírážku k daním uložiti. No (: Ne však aby byla nějaká skvostná a snad v ní kouření, to nesmím dokonce:)

Jsem zde od neděle, tedy 3 dni, ale je zima a deště, proto taky jsem se ještě ani kapku neuzdravil: jak ale nastanou hezké časy, pak si dám záležet. Jenom sem přijeďte, třeba bez buchty, já k Vám.

ALE duch neumírá: Havlíček s prvním úsvitem jitra po dusné noci absolutismu Bachova vstává z hrobu. Roku 1860 říjnový diplom zahajuje novou ústavní dobu v Rakousku a téhož roku nový český denník *Čas*, vydávaný přítelem Havlíčkovým Al. *Krásou*, přináší první jeho delší životopis.

Od té chvíle jméno jeho se na veřejnosti objevuje často. Belletristické časopisy (Obrazy života a Rodinná kronika, vydávané Nerudou), v letech 1860—1864 přinášejí ukázky jeho rukopisných prací, politické časopisy se ho dovolávají, Rieger naň vzpomíná na zemském sněmu, 19. srpna 1862 na rodném domku jeho slavnostně zasazena je pamětní deska, J. E. *Sojka* vydává druhý pokus o jeho životopis, neskrývající odchylného politického stanoviska radikálního autora, r. 1865 pak jeho jméno se dostává do vědecké historie. Někdejší jeho přítel Antonín *Springer*, jenž příliš horlivým vystupováním za revoluce se v Rakousku politicky znemožnil a byl nucen uchýlit se do Německa, kde se bohužel odnárodnil — tento vysoce nadaný muž zobrazil jej v Dějinách Rakouska (Geschichte Österreichs) jako hlavního původce rozšíření vlasteneckého ruchu českého před rokem 1848 v ruch politický. Posléze pak r. 1872, dvanáct let po obnově ústavnosti a po prvním pokusu Krásově o obnovu památky Havlíčkovy, mladší rodák jeho z Borové Václav *Zelený* počal uveřejňovat v „Osvětě" velký, bohatě z materiálů rukopisného těžící jeho životopis. Téměř současně (r. 1870) zasazena pamětní deska na domě, kde zemřel, zřízen mu spisovatelským spolkem Svatoborem nový pomník na hřbitově, a prvním svazkem spisů, vydaným rovněž od Zeleného pomocí Svatoboru, učiněn téhož roku počátek souborného vydání jeho prací.

Leč tehdy nastala neblahá přestávka. Zelený již r. 1873 ustal ve spisování životopisu Havlíčkova a brzy potom zemřel nedokončiv ho ani nevydav dalších svazků spisů. Tou dobou ve věku 25 let zemřela také — Zděnka Havlíčková.

Ubohé jediné dítě Havlíčkovo zakusilo trpčího osudu nežli sám otec jeho. V sedmi letech úplně osiřelé mělo jen babičku, starou matku Karla Havlíčka, která přečkala manžela, snachu i syna. Ani ze jmění otcova Zděnka nezdědila ničeho — jmění to zmizelo po Havlíčkově smrti naprosto, aniž kdo ví, kolik ho bylo a kam se podělo. Tu když bída Zděnčina pronikla na veřejnost, r. 1861 česká společnost se vzchopila k veřejné sbírce na národní dar pro dítě, jehož otec obětoval své síly národu. Výtěžek loterie uložen byl Zděnce na věno, ona sama pak dána do rodiny Braunerovy, aby se jí dostalo pečlivé výchovy.

A tu osiřelé dívce nastaly teprve trapné doby. Necítila se v Praze u Braunerů doma — neměla tepla a lásky rodinného ovzduší. Na ni, jako na dceru slavného otce byly činěny nároky, jimž její schopnosti nestačily: každý ji chtěl zdokonalovat, až ubohá obět všech těch šlechetných vychovatelů plakávala u babičky, že sama neví, koho vlastně má poslouchat a co z ní chtějí udělat. Když pak se v dospělejším věku seznámila s polským poručíkem a o poměru tom počaly být šířeny pomluvy, podezírající dokonce její české smýšlení, vrátila se k babičce do Německého Brodu. Po nějaké době pak stařenka pochovala i vnučku, zachvácenou touž chorobou, která byla do hrobu sklátila jejího otce i matku. —

Po těchto událostech delší dobu se o Havlíčkovi mnoho nemluví. Nechtějí snad rušit jeho stínu, snad se ho z politických příčin obávají. Až když Jakub Malý počal jeho působení zjevně podceňovat, Karel *Tůma* dvanáct let po Zeleného

pokuse o velký životopis Havlíčkův podniká jej znova a práci dokončí („Karel Havlíček Borovský“ v letech 1883-5). Ale je to již jiný duch nežli v prvém dvanáctiletí. Tůmovi jde nejen o oživení a rozšíření památky Havlíčkovy: jeho spis má zároveň ráz obranný a útočný. Útočí na vládu, která Havlíčka pronásledovala, i na vrstevníky, kteří jej opustili, nebo, jak Tůma míní, zradili. Jako zjevný stoupenec mladočeské strany Tůma činí Havlíčka velikým jejím otcem a předchůdcem jak v oposičním postavení proti vládě vídeňské tak i v duchu liberálním a ostře protiklerikálním. Hájí jej proti pomlouvačům a vyzdvihuje do výše typického reka a mučedníka, tak asi jak již před léty si jej představoval v známé básni „O mocném reku“ jiný mladočeský žurnalista — Jan Neruda.

Nadšený a přes důraznou kritičnost vznětlivý spis Tůmův uhodil na strunu, která zazvučela mocně a dlouze. Nepůsobil svými stránkami kritickými, nýbrž partiemi oslavnými. Demokratická, protivídeňská i protiřímská nálada tehdejší strany mladočeské a pozdějších jejích odchovanců radikálních našla v tomto obraze Havlíčkově živý symbol zapřísáhlé oposice proti násilí kněžskému, německému i byrokratickému a vojenskému. Havlíčkovo jméno a citáty jeho výroků s jednostrannou oposiční tendencí vybíraných staly se posvátnou zbrojnicí, která děsila zástupce vlády a pronásledovala konservativnější živly v národě českém. Skutečný život Havlíčkův, jeho bohatství a mnohostrannost, jeho proměny a jeho vady ustupovaly stále v pozadí, Karel Havlíček Borovský se stal předmětem legendy a polobohem, jehož pomník zbudován byl nad několika představami: zlobohem Bachem, peklem Brixenem, předčasnou mučednickou smrtí, a nad nímž místo nebeské glorioly světců nepoddajně vlál červenobílý prapor český.

Představa ta, ještě dnes v některých vrstvách značně rozšířená, neshoduje se s pravdou historickou. Ale nelze jí proto vůbec zavrhovat.
Každé hnutí potřebuje konkretního symbolu, obrazu, hesla, okolo něhož by se skupilo. České hnutí oposičně svobodomyslné symbol takový našlo v Havlíčkovi, lépe řečeno vytvořilo si jej. Nebylo k tomu ani třeba skutečnou minulost příliš přebarvovat: stačilo upnout pozornost na jedinou dobu Havlíčkova působení — na vydávání Slovana v Kutné Hoře, následující jeho deportaci do Brixenu a předčasnou smrt, aby opominutím všeho ostatního, čím Havlíček byl, co chtěl a co vykonal, objevil se jako mohutný hrdina, který jediný setrvává v nerovném boji, z něhož ostatní uprchli, a který jediný pak za ně za všecky trpí a umírá. Nebyly to opravdu rysy všelidské, velikolepé, a nezasluhovaly zbožňující idealisace? A nebyl tento posmrtný Havlíčkův život plodný a důstojný?
Ale navždy směr tento se nemohl udržeti, neboť chápal a podával jen jednu část bytosti a práce Havlíčkovy. Když dvanáct let po vydání Tůmova spisu slaveno bylo čtyřicáté výročí smrti Havlíčkovy (1896), tu T. G. *Masaryk* v obšírné studii „Karel Havlíček" podnikl pokus, aby dokázal pravý opak názoru Tůmova. Právě ta místa díla Tůmova, jež pronikavým kritickým oceněním Havlíčkovy politiky r. 1848 mají největší cenu, napadl výslovně, a spoustou citátův — arci jiných než těch, jichž dovolávají se pro názor svůj radikálové — usiloval dokázat, že Havlíček nebyl radikálem, nýbrž zásadním nepřítelem radikalismu i revoluce, právě jako Masaryk, člověkem rozumným, usedlým a vážným, kritickým a oportunistickým. Nikoli bojovníkem, nýbrž myslitelem politickým jevil se mu Havlíček v prvé řadě, osobností tak rozvážnou, jako asi byl Havlíček v dětství,

dokud rostl pod přísnou kázní farářovou. A kde populární názor v Havlíčkových protiklerikálních názorech zdůrazňoval atheism, Masaryk dokazoval rovněž opak.
Spis Masarykův, jenž ve všeobecných partiích podává mnoho cenného, kdežto v kresbě Havlíčkovy postavy samé vybírá rysy s opačnou jednostranností nežli stanovisko radikální, začal novou epochu v zbožňování Havlíčka. Jako dříve mladočeši, tak nyní realisté počali spatřovat v něm svého předchůdce a tendenčně vybranými citáty z něho ohrožovat své odpůrce. A tak se Havlíčkovi stalo totéž co Kristovi — několik církví, z nich každá se mu odcizila v jiném směru, jej uctívalo a prohlašovalo za svého zakladatele, jejž ústy oslavovali více nežli skutky.
Toto předělávání historie však přivodilo poslední epochu cenění Havlíčkovy osoby a jeho díla — nikoli stranické využitkování jeho výroků radikálních ani protiradikálních, nýbrž úsilí o všestranné a objektivní objasnění a vysvětlení bohaté osobnosti i činnosti jeho. Dobu tu začali již r 1896 Aug. *Žalud* stručnou studií kritickou a L. *Quis* kritickým vydáním básní Havlíčkových, v letech následujících pak celá řada badatelů směrem tím pokračovala: Quis vydal kriticky i ostatní jeho beletrii, kritické a polemické stati, pak jeho *korespondenci* (jejíž část, „Rodinné listy brixenské", byla již před lety vydána V. V. *Zeleným*, synem Václava Zeleného); Z. V. *Tobolka* vydal jeho politické spisy a kritický životopis v Laichterově sborníku „Literatura české 19. století" (1905); J. *Jakubec* v témže sborníku rozebral jeho činnost básnickou a v speciálních článcích časopiseckých objasnil ji podrobněji, a E. *Chalupný* vydal dvanáct let po Masarykovi v spise „Havlíček" (1908) zevrubný psychologický a sociologický obraz Havlíčkův, na němž tato knížka v podstatě je založena.

Takovým způsobem vznikla dnešní nejednotnost veřejného mínění o Havlíčkovi. Jeho myšlénky a tužby jsou nám značnou měrou podnes tak blízky, že je na snadě používat jich v denním zápase stran jednostranně a tendenčně. Ale úcta k skutečné jeho povaze a činnosti, vyvolávající opětovné studium její, jakož i časová vzdálenost mezi ním a námi, den za dnem rostoucí, neustále posilují objektivní vědecký názor o něm a rozumí se samo sebou, že vítězství tohoto názoru na celé čáře je pouze otázkou času. Tak během doby stále více vyniká a vynikat bude Havlíčkova samorostlost osobní, která jej činila zjevem naprosto původním a osamělým, nikoli výhradním stoupencem ani původcem kteréhokoli směru a školy. Jen v politice byl méně původním, a v žurnalistice a feuilletonu docházel následovníků. Jinak je postavou jedinou toho rázu.
Postaveny byly mu pomníky v Borové, v Kutné Hoře a jiných místech, a zvláště r. 1906 při půlstoletém jubileu smrti jeho bylo ho vzpomínáno slavně a hojně. Největší však slávou a nejkrásnějším pomníkem jeho jest, že v srdci českého lidu si dobyl úcty a lásky jako žádný jiný spisovatel a politik český nové doby. Nebyl prvním ani největším z křísitelů národních, a hloubka ducha jeho daleko nedosahovala jeho svěžesti a křepkosti ani jeho síly charakteru, ale z duše lidu českého uměl mluvit jako nikdo jiný, a v nejvlastnějších činech svých — v žurnalistice, humoru, satiře, politickém boji a vytrvalosti nebyl dosud nikým z krajanů dostižen. Podivuhodným pak spojením rysů komických i tragických, jakož i životní praxí, kterou dovedl vzácný vtip svůj postavit do služeb zádumčivého, neoblomného, zoufale i šíleně odvážného a smrtícího boje za nejšlechetnější ideály pravdy a svobody, dobyl si trvale místa v dějinách lidstva jako vynikající representant povahy českého národa, národa, bohužel, mučedníků.

Poznámka.

Literatura o Havlíčkovi do r. 1908 zevrubně je zaznamenána: v Tobolkových a Jakubcových statích v „Literatuře české 19. století", v Quisově vydání korespondence Havlíčkovy a v spise E. Chalupného „Havlíček". — Pozdější a vůbec drobnější příspěvky k poznání Havlíčka zaznamenány byly kriticky E. Chalupným v týdenníku „Přehledu" 1906—1910.

*

Autor vzdává povinné díky všem, kdo jakkoli přispěli k sepsání a obrazovému vypravení tohoto spisu, zvláště Bibliotéce Musea Království Českého, p. bibliotekáři prof. dru. Č. Zíbrtovi, panu inž. Fr. Kholovi a panu Františku Havlíčkovi v Poříčí u Budějovic. Snímky rukopisů Havlíčkových pořízeny jsou dle originálův uložených v Museu Království Českého.

TÝŽ AUTOR VYDAL:

Studentské Směry roč. III. 1901 (S A. Heinrichem.) — roč. IV. 1902.

Přehled r. IV. 1905-6 (S V. Benešem.)* — r. V., VI., VII. 1906-1909.* — r. VIII. 1909-1910 (S F. Šelepou.)*

České studentstvo v posledním čtvrtstoletí. 32 str. 1902. (Rozebráno.)

Poměry táborského dělnictva. (S Dr. Jos. Pavlíkem.) 40 str. 20 h. Nákl. Děln. spolku v Táboře. 1903.

Studentská otázka a studentské sebevraždy. Napsali Dr. E. Chalupný, F. Hanuš, J. Picek, Dr. R. Adamík, Ing. J Fleischner a Dr. F. Čáda. 160 str. za 60 h. 1904.*

Úvod do sociologie. 496 str za K 6 80. 1905.*

Slovo našim studentům. 20 str. za 10 h. 1906.*

Národní povaha ěeská. 45 str 1907. (Rozebráno, II. vyd. pojato do spisu „Havlíček".)

Havlíček. 600 str. za 10 K. 1908.*

Antika a moderní život. 66 str. 50 h. 1908.*

Studentstvo, tělocvik a Sokolstvo. 8 str. Nákl. České Obce Sokolské, 1908.

Jungmann. 200 str za 2 K 80 h. 1909.*

Úkol českého národa. 82 str. za 1 K 20 h, 1910.*

Politické úvahy. 185 str za 2 K 60 h. 1911.

---

* Lze obdržeti v „Přehledu", Praha II., Ječná 5.

DOSUD VYŠLÉ SVAZKY UMĚLECKÉ SBÍRKY „DRÁHY A CILE“ VYDÁVANÉ SPOLKEM V. U. MANES V PRAZE:

I. F. X. ŠALDA: BOJE O ZÍTŘEK.
Meditace a rhapsodie. S obál. a tit. od V. Županského. K 5.

II. KAMIL MAUCLAIR: MĚSTO SVĚTLA
Román soudobý. Autorisovaný překlad Boženy Benešové. S obálkou a tituly od E, Pelanta. Cena K 4·50.

III. MAURICE BARRÈS: KNIHA KRVE, ROZKOŠE A SMRTI.
Přeložil M. Jiránek. S výzdob. knihy od J. Rösslera. K 4 50.

IV. E. FROMENTIN: NĚKDEJŠÍ MISTŘI.
Díl I. Belgie. Přeložil V. Zedník. S titulem a obálkou od Jaroslava Bendy. Cena K 4·50.

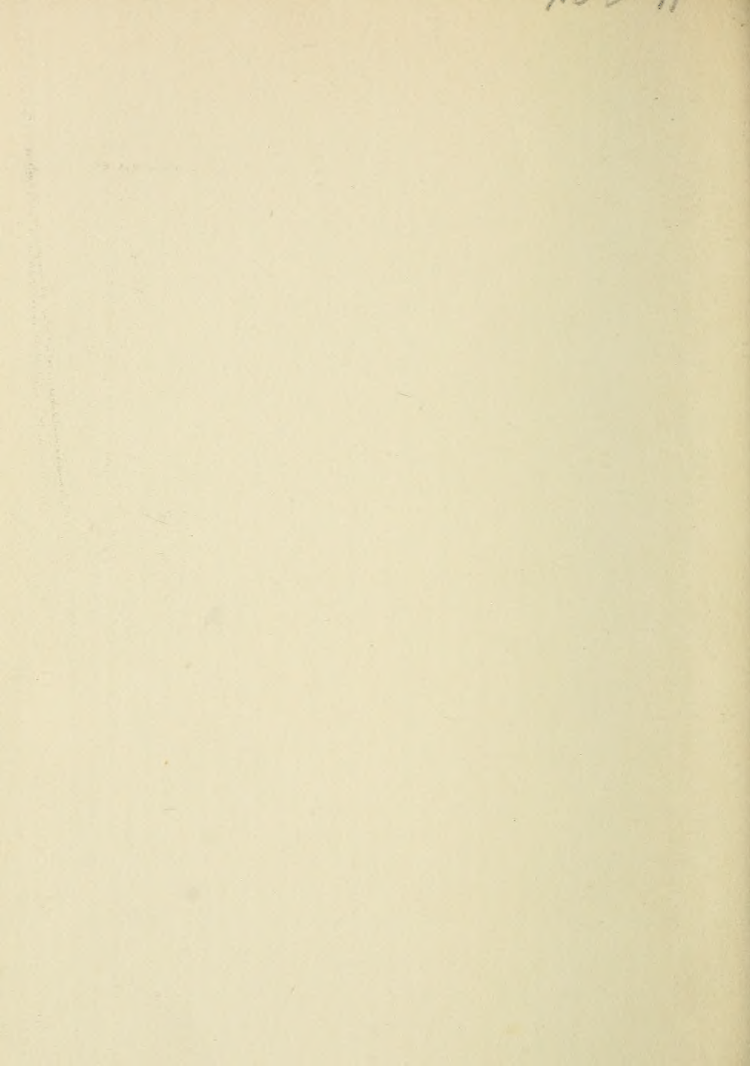
V. E. FROMENTIN: NĚKDEJŠÍ MISTŘI.
Díl II. Holandsko. Přeložil V. Zednik. S titulem od Jarosl. Bendy. Cena K 4·50.

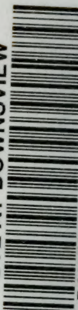
VI. M. JIRÁNEK: DOJMY A POTULKY.
S titulem a výzdobou od R. Růžičky. Cena K 5·—.

VII. G. MOORE: MODERNÍ MALÍŘI.
Z anglického přeložil V. Jung. Tituly a obálka od V. Županského. Cena K 6·—.

VIII. A. SLAVÍČEK: KORESPONDENCE.
Cena K 4·50.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 06 06 16 005 6

M